Samling ”Forskningsrapporter i sociologi”
Nr 152, 2025, 2: a reviderade upplagan

ISBN 978-91-87876-79-0

Främlingsfientligt våld i Sverige 2009–2022

Måns Lundstedt, Anton Törnberg,
Victoria Vallström & Mattias Wahlström

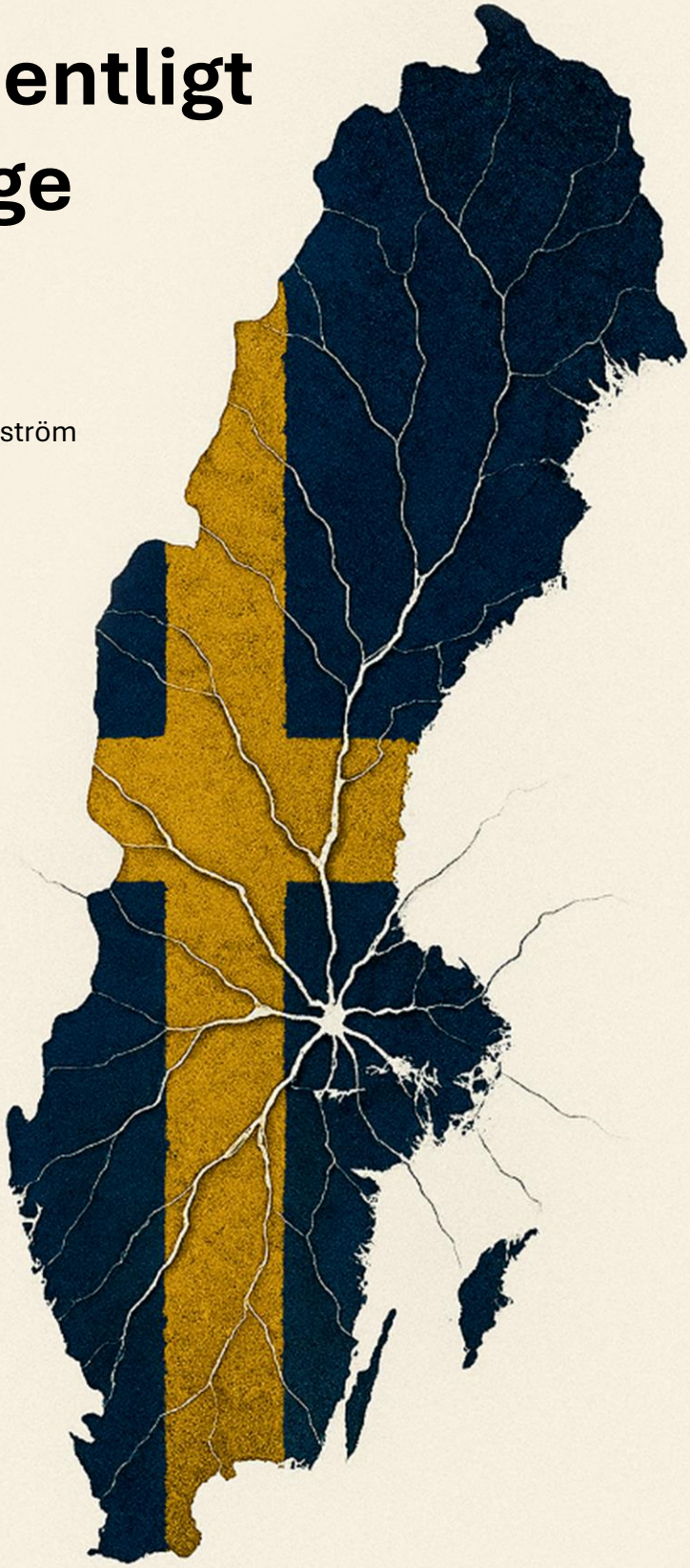

GÖTEBORGS UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR
SOCIOLOGI OCH ARBETSVETENSKAP

Abstract

This report investigates the scope and character of xenophobic violence in Sweden between 2009 and 2022. Xenophobic violence is defined as acts in which the perpetrator targets a person perceived to belong to a group seen as a threat to Swedish culture, economy, or social cohesion. The study is based on a comprehensive analysis of all police reports flagged as hate crimes involving physical violence, including assault, arson, and attempted murder (n=2522).

The findings show that xenophobic violence in Sweden is not an isolated or fringe phenomenon but a persistent issue embedded in everyday social environments. While overall incidents have declined slightly over time, the report identifies significant spikes during moments of political and societal tension – particularly the refugee reception crisis in 2015–2016, as well as following terror attacks in Europe and Sweden. In contrast, the large-scale arrival of Ukrainian refugees in 2022 was not followed by a rise in violence, highlighting the importance of political and media framing in shaping public reactions.

The violence is mostly directed at people perceived as immigrants or refugees, followed by incidents motivated by Afrophobia, Islamophobia, and antiziganism. The type and context of violence have shifted. Assault remains the most frequent offence, but attacks on property – such as arson targeting asylum accommodations – peaked during 2015–2016. Over time, violence has moved away from nightlife settings and group-based assaults toward more spontaneous, individual acts occurring in broad daylight and public spaces such as public transport, residential areas, and commercial zones.

A particularly notable trend is the increase in older perpetrators and the decline in youth involvement, suggesting a wider demographic spread. This shift toward more “everyday” xenophobic violence indicates a worrying normalisation of hostility in public life, underscoring the urgent need for effective policy responses and deeper societal engagement.

Sammanfattning

Rapportens syfte

Denna rapport undersöker omfattningen och karaktären av det främlingsfientliga våldet i Sverige mellan 2009 och 2022[1]. Främlingsfientligt våld definieras här som våld där gärningspersonen uppfattar offret som representant för en grupp som anses hota den "svenska" kulturen, ekonomin eller samhällsgemenskapen. Sådant våld har inte bara direkta konsekvenser för det enskilda offret, utan fungerar även som en signal till andra med liknande bakgrund om att de inte är välkomna i Sverige.

Eftersom detta våld syftar till att exkludera vissa grupper från den föreställda nationella gemenskapen betraktas det som en form av politiskt våld. Det kan vara instrumentellt – med målet att påverka politiska beslut eller samhällsförändring – eller expressivt, där handlingen snarare uttrycker en ideologisk övertygelse utan att ha ett konkret mål. Oavsett avsikt kan våldet få politiska konsekvenser genom att påverka samhällsdebatten och skapa rädsla hos utsatta grupper.

Rapporten bygger på en detaljerad analys av samtliga hatbrottsflaggade polisanmälningar som registrerats under perioden, kartlägger var, när och hur våldet förekommer, samt vilka som utsätts och vilka som begår dessa brott. Studien belyser såväl det extrema våldet som de mer vardagliga fysiska attackerna i kollektivtrafiken, på asylboenden och i offentliga miljöer. Syftet är att förstå hur våldet har förändrats över tid, bidra med ny kunskap till forskningen om rasism och våldsbrott, samt ge beslutsfattare och allmänheten ett bättre underlag för att motverka främlingsfientligt våld.

Resultaten bygger på hatbrottsflaggade polisanmälningar

Analysen baseras på en unik genomgång av alla polisanmälningar om våldsbrott som flaggats som hatbrott i Sverige mellan 2009 och 2022. Till skillnad från tidigare studier, som ofta baserats på registerdata som bearbetats av Brottsförebyggande rådet (BRÅ), har denna studie utgått från de ursprungliga anmälningarna. Detta möjliggör en mer detaljerad kartläggning av det främlingsfientliga våldets omfattning, mönster och utveckling över tid.

Endast brott som innefattar fysiskt våld eller försök till våld – såsom mord, misshandel, mordbrand och skadegörelse – har inkluderats. Anmälningar som enbart rör olaga hot, ofredande eller hets mot folkgrupp har exkluderats, för att avgränsa analysen till fysiskt våld som ett självständigt fenomen.

Materialet har analyserats med en kombination av manuella och automatiserade metoder. Strukturerade variabler har extraherats med hjälp av skript i programmeringsspråket *Python*, medan variabler som kräver kontextuell tolkning, särskilt från fritextfält, har kodats

[1] Denna version (uppdaterad december 2025) innehåller vissa korrigerade statistiska värden jämfört med den ursprungliga publicerade versionen. Inga andra substantiella förändringar har gjorts, och de övergripande empiriska mönster som identifierades i den ursprungliga rapporten är desamma.

manuellt. I vissa fall har en iterativ metod använts, där identifierade nyckelord kombinerats med kodningsskript för att effektivisera analysen. Studien fångar både allvarliga våldsbrott och mindre uppmärksammade incidenter. Det kvarstår emellertid sannolikt ett betydande mörkertal, det vill säga de brott som aldrig anmäls, och studien gör inte anspråk på att säga något om strukturen och utvecklingen hos denna del av den totala brottsligheten.

När sker främlingsfientligt våld?

Det främlingsfientliga våldet har generellt minskat något mellan 2009 och 2022, med ett tydligt undantag under flyktingmottagandekrisen 2015–2016, då antalet anmälda incidenter ökade kraftigt. Under denna period registrerades minst en incident nästan varje dag.

Utöver de långsiktiga trenderna visar studien att plötsliga, dramatiska händelser kan fungera som utlösande faktorer för våldsvågor. Till exempel ökade det främlingsfientliga våldet markant efter IS terrorattacker i Paris 2015 och efter Rakhmat Akilovs terrordåd på Drottninggatan 2017. Ett tydligt kontrasterande fall är den stora flyktingvågen från Ukraina 2022, som inte följdes av någon ökning av främlingsfientligt våld – trots att mottagandet delvis påminde om 2015–2016. Detta tyder på att både de grupper som söker skydd och den politiska och mediala kontexten spelar en avgörande roll för hur våldet utvecklas.

Vilka utsätts för främlingsfientligt våld?

Våldet riktas främst mot personer som uppfattas som invandrare eller flyktingar, vilket utgör nästan hälften av alla fall i materialet. Därefter följer motiv som afrofobi, islamofobi och antiziganism. Ett särskilt mönster gäller våld mot romer: hela 35 % av dessa attacker inträffade under 2015. Detta sammanfaller med en intensiv massmedial debatt om EU-migranter från Rumänien och Bulgarien, vilket tyder på att den politiska och mediala kontexten påverkar våldets utveckling. En liknande tolkning kan göras av att våld mot personer uppfattade som kinesiska ökade under Coronapandemin 2020–2022. Det stämmer överens med internationella trender och kan antas hänga samman med att Covid-19 uppstod i Kina. Antisemitiskt motiverat våld uppvisar däremot ingen tydlig övergripande trend under perioden.

Hur utförs främlingsfientligt våld?

Misshandel är den absolut vanligaste brottskategorin (81 %), följt av skadegörelse (13 %) och mordbrand (4 %). Fall av mord och dråp är mycket ovanliga. Under flyktingmottagandekrisen 2015–2016 ökade särskilt antalet mordbränder, ofta riktade mot asylboenden. Efter 2016 minskade antalet misshandelsfall, vilket tyder på en förskjutning från fysiskt våld mot individer till angrepp på egendom.

De flesta våldshandlingar är oplanerade och sker obeväpnat – oftast med slag och sparkar. I vissa fall används knivar eller andra tillhyggen, men skjutvapen är ovanliga.

Var sker främlingsfientligt våld?

Våldet är relativt jämnt fördelat över Sverige, men flest anmälningar registreras i storstäderna. På lokal nivå sker det oftast på allmän plats utomhus (24,4%), i anslutning till

privatbostäder (18,6%), samt i kollektivtrafiken (16,4%). Under 2015–2016 ökade särskilt attackerna mot flyktingboenden och informella migrantbosättningar. Samtidigt skedde fler attacker mot tiggande EU-migranter, ofta i anslutning till butiker. Över tid har främlingsfientligt våld i krogmiljöer och kollektivtrafik minskat, medan det i andra offentliga miljöer legat på en mer stabil nivå.

När på dygnet sker främlingsfientligt våld?

Främlingsfientligt våld är som vanligast under sommarmånaderna juli och augusti, troligen till följd av att fler vistas utomhus och att sociala interaktioner ökar. Mellan 2009 och 2022 har tidpunkten för våldet förändrats markant. Tidigare var det främst ett nattligt fenomen kopplat till helger och uteliv, men idag sker en allt större andel av våldshändelserna på vardagar och under eftermiddagar och kvällar. Andelen brott som sker nattetid har minskat från över 40 % år 2009 till under 15 % år 2022. Samtidigt har våldet under eftermiddagstimmarna (kl. 12–17) ökat från 15% till över 30 %.

Tidpunkten varierar också beroende på plats. På morgonen sker våld främst i kollektivtrafiken och i bostadsområden; mitt på dagen är det vanligare i butiker och andra offentliga platser. På kvällen ökar våldet i bostadsområden och restaurangmiljöer, medan nattligt våld främst sker på barer eller riktas mot asylboenden – ofta i form av skadegörelse.

Sammantaget antyder resultaten att främlingsfientligt våld i allt mindre grad är kopplat till nattliv och alkoholrelaterade miljöer, och i allt högre grad följer gärningspersoners och offers vardagsrutiner. Detta skiljer sig från utvecklingstendensen hos annan anmäld våldsbrottslighet och kan ha betydelse för hur våldet förstås och förebyggs.

Vem begår främlingsfientligt våld?

Gärningspersonerna är i genomsnitt äldre än vid annan anmäld misshandelsrelaterad brottslighet. Medelåldern i det analyserade materialet har ökat från 32 år (2009–2012) till 44 år (2020–2022), samtidigt som andelen unga gärningspersoner – särskilt i åldersgruppen 18–24 år – har minskat. Män är kraftigt överrepresenterade (85 %), men kvinnor förekommer i proportionellt fler fall än vid annan anmäld våldsbrottslighet. Kvinnor är dock sällan involverade i grova våldsbrott eller gruppvåld.

Det främlingsfientliga våldet har också förändrats i sin sociala form: från att ofta ha utförts i grupp till att i allt högre grad begås av enskilda gärningspersoner. Detta speglar en bredare förändring där främlingsfientliga (liksom andra rasistiska och högerextrema) handlingar i allt högre grad sker i vardagliga miljöer, snarare än inom organiserade extremistmiljöer.

Vem drabbas av främlingsfientligt våld?

De personer som utsätts för främlingsfientligt våld liknar i flera avseenden de som drabbas av våld med andra motiv: de är oftare män än kvinnor och oftast unga vuxna. Samtidigt varierar bilden beroende på våldets motiv. De som utsätts för afrofobiska brott är oftast män, medan kvinnor och män i ungefär lika hög grad drabbas av islamofobiska brott. Bland utsatta romer är kvinnor i majoritet. Detta understryker vikten av att anlägga ett intersektionellt perspektiv på utsattheten för främlingsfientligt våld.

Sammanfattande slutsats

Sammantaget tycks det främlingsfientliga våldet blivit alltmer ”vardagligt” sedan slutet av 00-talet, med en bredare grupp gärningspersoner och ett vidare spektrum av brottssituationer som speglar samhällets dagliga liv. Från att ha präglats av 00-talets i högre grad gruppbaserade våld – där gäng av unga män gemensamt utförde grova misshandelsbrott mot enskilda offer – domineras våldet i dag av ett mer småskaligt, men inte nödvändigtvis mindre grovt våld. Även om den främlingsfientliga våldsbrottsligheten haft en totalt sett minskande tendens så kan en sådan utveckling tolkas som en tendens mot ökande normalisering av våldet, vilket i så fall är djupt oroande och måste tas på största allvar.

Innehåll

1. Inledning ... 1
   1.1. Främlingsfientligt våld ... 3
   1.2. Disposition ... 4
2. Främlingsfientlighet och främlingsfientligt våld i Sverige – en kort historik ... 5
3. Material och metod ... 11
   3.1. Olika sätt att studera främlingsfientligt våld ... 11
   3.2. Vårt material: Hatbrottsflaggade polisanmälningar ... 13
      3.2.1. Urval av brottskoder ... 14
      3.2.2. Att urskilja främlingsfientliga motiv ... 15
      3.2.3. Exkluderingskriterier ... 16
      3.2.4. Resultat av gallringen ... 20
      3.2.5. Kodning ... 23
      3.2.6. Att tänka på vid tolkningen av materialet ... 26
4. Resultatredovisning ... 30
   4.1. Våldets omfattning ... 30
      4.1.1. Brottsutvecklingen över tid ... 30
      4.1.2. Brottsutvecklingen och dess relation till annan brottslighet ... 32
      4.1.3. Främlingsfientligt våld och särskilda händelser ... 33
   4.2. Vilken främlingsfientlighet? ... 36
   4.3. Brottsstruktur och utförande ... 38
      4.3.1. Brottskategorier ... 39
      4.3.2. Våldsrepertoar: Beväpning och handlingar ... 41
   4.4. Brottstider och brottsplatser ... 44
      4.4.1. Geografisk spridning ... 44
      4.4.2. Region, stad och plats ... 46
      4.4.3. Våldets lokala geografi ... 49
      4.4.4. Våldets tidpunkter ... 51
   4.5. Misstänkta gärningspersoner ... 55
      4.5.1. Gruppstorlek ... 57
      4.5.2. Kön ... 58
      4.5.3. Gärningspersonernas ålder ... 60
   4.6. Offer ... 64
      4.6.1. Brottsoffrens kön ... 65
      4.6.2. Brottsoffrens ålder ... 69
5. Avslutning ... 71
6. Referenser ... 75
7. Appendix ... 81

1. Inledning

> En novembernatt vaknar en romsk kvinna, som tillfälligt befinner sig i Sverige för att söka arbete, av att en man tänder eld på tältet där hon sover. När gärningspersonen sedan hugger in i tältduken med en lång kniv träffas kvinnan och skadas lindrigt. Han fortsätter sedan att tända eld på de tre husvagnar där kvinnans medresenärer sover. När en av dem rusar ut ur sin husvagn slår gärningspersonen honom flera gånger i huvudet med en batong.
>
> En vardagseftermiddag i en mellanstor svensk stad är en muslimsk kvinna på väg hem från arbetet. Två unga män kommer gående från motsatt riktning. När de passerar henne ropar den ena: "kolla där går Muhammeds hora!". När kvinnan ifrågasätter varför han säger så går killen till attack. Han slår henne över munnen och ögat samtidigt som han skriker "ni alla ska dö, vi ska bränna upp era hus, vi ska bränna upp era barn". Kvinnan faller ner på knä när han vrider om hennes arm. Han spottar på henne och säger "det är så ni ska vara, under oss!". Hans vän står bredvid och skrattar.
>
> En sen januarinatt skakas ett flyktingboende i en större svensk stad av en kraftig explosion. Maskerade gärningsmän har i skydd av mörkret placerat en sprängladdning vid entrén. En anställd vid boendet får livshotande skador, och händelsen får stor medial uppmärksamhet. Utredningen visar att tre män med kopplingar till en nazistisk organisation ligger bakom dådet.
>
> En tidig lördagsmorgon sitter en kvinna och hennes väninna längst fram i en buss. Väninnan har med sig sitt barn i en barnvagn. Framför dem sitter en äldre kvinna som plötsligt börjar uppträda aggressivt. Med skarpa och kränkande kommentarer som: “Ni har ingen kultur,” “Ni passar inte in här,” och “Ni ska ut från landet,” riktar hon sig mot dom under hela bussresan. När de stiger av följer den äldre kvinnan efter och fortsätter sina förolämpningar. Situationen eskalerar när hon börjar sparka en av kvinnorna på benen och bålen, spottar på henne flera gånger och nyper henne. Polis tillkallas, men angriparen hinner lämna platsen innan de anländer.

Dessa händelser är några exempel på främlingsfientligt våld i Sverige under 2000-talet. Trots sina stora olikheter förenas de av att gärningspersonen (eller gärningspersonerna) valt ut sina offer för att de förmodas hota en föreställd ”svensk” gemenskap, och att detta kommit till uttryck i samband med dådet. Våldet har därmed en dubbel relation till ”främlingsskapet”: å ena sidan bygger det på främlingsfientliga föreställningar om vem som hör hemma i en svensk samhällsgemenskap, å andra sidan fungerar det främlingsskapande genom att markera för de utsatta grupperna vad dessa gränsdragningar kan innebära i praktiken.

Under de senaste femton åren har attentat som Peter Mangs skjutningar i Malmö, brandattackerna mot flyktingboenden 2015, Anton Lundin Peterssons trippelmord i Trollhättan och senast de oklara omständigheterna kring Rickard Anderssons massskjutning på Risbergska skolan i Örebro satt ljuset på hur och i vilken utsträckning personer med utländsk bakgrund, mörk hudfärg eller exempelvis muslimska religiösa markörer utsätts för våld när de rör sig i det svenska samhället. Dessa händelser sker dock mot bakgrund av ett betydligt mer omfattande mönster av mer eller mindre vardagliga fysiska attacker. Som exemplen visar är främlingsfientligt motiverat våld en del av vardagen – de sker i kollektivtrafiken, på människors väg hem från jobbet, vid informella boplatser och i anslutning till asylboenden. Att förstå dessa mönster är centralt både för att belysa offrens utsatthet och för att sätta ytterlighetshändelserna i ett bredare sammanhang. Denna rapport knyter därmed till den forskningsgren som undersöker "syskonskapet" mellan det vardagliga och det mycket grova våldet (Asal, Deloughery & King 2012; Mills, Freilich & Chermak 2017). Detta är särskilt relevant i en samtid där ifrågasättandet av mångkultur, invandring och integration blivit starkare och mer öppet uttryckt i det offentliga samtalet.

Främlingsfientligt våld har långtgående konsekvenser, både för de direkt drabbade och för samhället i stort. Förutom de psykiska och fysiska skador som drabbar offren, leder våldet till omfattande ekonomiska kostnader, en ökad rädsla och en djupare polarisering i samhället (Craig-Henderson & Sloan 2003; Garratt, Haynes & Schweppe 2024; översikt i Díaz-Faes & Pereda 2020). Trots detta är forskningen på området begränsad, särskilt i Sverige. Den forskning som finns bygger främst på enkätundersökningar där respondenter fått uppge när och hur de själva utsatts för olika typer av främlingsfientlig våldsbrottslighet (t.ex. Andersson & Mellgren 2016; Mellgren, Andersson & Ivert 2017), eller på mer fokuserade undersökningar av det våld som utförs av högerextrema grupperingar och inom ramen för kampanjer mot invandring och flyktingmottagande (se Lööw 1995; 2017; Bjørgo 1997; Ravndal 2018; Törnberg m.fl 2023; Lundstedt 2024a). Däremot saknas i stort sett akademisk forskning om den brottslighet som faktiskt rapporteras till polisen (se dock Roxell 2011). De rapporter som regelbundet sammanställs av Brottsförebyggande rådet (BRÅ) täcker endast kortare tidsperioder och utgår ifrån delvis andra kategoriseringar och frågeställningar.

Denna rapport analyserar omfattningen och karaktären av det främlingsfientliga våldet i Sverige utifrån samtliga hatbrottsflaggade polisanmälningar som registrerats hos landets polismyndigheter mellan 2009 och 2022. Kombinationen av denna typ av material och den långa tidsperioden möjliggör en unikt detaljerad kartläggning av våldets utbredning och kännetecken, dess förövare samt de offer som drabbas. Studien utgör därmed ett betydelsefullt bidrag till både svensk och internationell forskning på området.

Rapporten vägleds av följande frågor:

- Hur har omfattningen och karaktären hos det främlingsfientliga våldet förändrats i Sverige under perioden 2009–2022?
- Var, när och hur sker främlingsfientligt våld, och hur har dessa mönster förändrats under den studerade perioden?
- Vilka grupper är mest utsatta för främlingsfientligt våld, och hur skiljer sig utsattheten åt mellan olika grupper?
- Vad kännetecknar det främlingsfientliga våldets gärningspersoner?

Rapporten genererar kunskap som är värdefull i ett bredare samhällsperspektiv såväl som för forskningen om rasism och våldsbrottslighet. Den riktar sig till alla som vill veta mer om politiskt motiverat våld, till politiska beslutsfattare och forskare, samt till intresseorganisationer, medier och allmänhet.

1.1. Främlingsfientligt våld

Denna rapport undersöker förekomsten av främlingsfientligt våld i Sverige mellan 2009 och 2022. Begreppet består av två centrala delar som behöver definieras: främlingsfientlighet och (politiskt) våld.

”Främlingsfientlighet” används som ett paraplybegrepp för att fånga flera olika typer av motiv som annars ofta diskuteras separat som ”rasistiska” ”nationalistiska”, ”antireligiösa” och så vidare (jmf. Lundgren & Lejonstad 2023). Det är därmed möjligt att fånga de viktiga överlappningar som finns mellan dessa begrepp, samtidigt som vi bibehåller möjligheten att särredovisa data för respektive underkategori. Att våldet är främlingsfientligt motiverat innebär att gärningspersonen uppfattar att offret – genom den gruppkategori hen anses representera – utgör ett hot mot “svenskars” kulturella värderingar, ekonomiska resurser och sociala relationer (jmf. Ericsson 2024). Genom sådana våldshandlingar sänds även ett budskap om att andra människor med liknande bakgrund som offret att de inte bör stanna i eller vistas i Sverige. När vi talar om "främlingsfientlighet" avser vi därför inte fientlighet mot personer från andra byar och städer inom landet, utan snarare mot individer som betraktas som främlingar i relation till en föreställd nationell gemenskap. Denna uppfattning sammanfaller ofta med rasistiska föreställningar men kan också vara grundad i tankar om religion, nationalitet och migrationsstatus. Främlingsfientlighetens olika uttryck struktureras dessutom intersektionellt av faktorer såsom klass och kön (Listerborn 2011).

Det är viktigt att understryka att ”främlingsfientlighet” inte innebär att offret i någon inneboende mening ”är” främling inför det svenska samhället. Tillskrivandet av främlingskap ligger därmed till fullo hos gärningspersonen. På det sättet fungerar ”främlingsfientligheten” också främlingsskapande i sina konsekvenser. Genom att utöva våld mot den som uppfattas som icke tillhörande en svensk samhällsgemenskap bidrar gärningspersonen alltså till sitt offers främlingskap. Dessa konsekvenser syns dels på samhällsnivå, där det främlingsfientliga våldet bidrar till exkluderingen av vissa grupper från föreställningen om en svensk gemenskap. Det visar sig dock än tydligare på

individnivå. Flera studier, i Sverige och internationellt, har visat hur utsatthet för främlingsfientliga hatbrott (och deras respektive underkategorier) kan förstärka offrets känsla av utanförskap i förhållande till det omgivande samhället.

Genom att klassa det främlingsfientliga våldet som en typ av politiskt våld markerar vi dess särart från det ”opolitiska” våld som dagligen utövas på grund av personkonflikter, opportunism och andra motiv. Politiskt våld är en bred kategori av våldshandlingar som antingen utförs i en politisk kontext eller motiveras av politiska syften. Detta kan innefatta *instrumentellt våld*, där målet är att åstadkomma eller motverka politisk förändring (Lundstedt & Bosi 2022), och *expressivt våld*, där handlingen snarare fungerar som ett uttryck för en politisk övertygelse utan att gärningspersonen nödvändigtvis har ett konkret, artikulerat mål. Även i det senare fallet kan våldet dock få politiska konsekvenser, exempelvis genom att påverka samhällsdebatten och väcka rädsla hos grupper som uppfattas vara måltavlor för våldet.

1.2. Disposition

Rapporten består av fyra huvudsakliga avsnitt. Direkt nedan följer en kort historisk genomgång av främlingsfientlighet i Sverige och dess olika uttryck i allmän opinion, politik och våldsbrottslighet. Detta avsnitt är inte en systematisk forskningsöversikt om främlingsfientligt våld, utan snarare en bakgrund som ger kontext till vår empiriska undersökning.[2] Kapitel tre beskriver källmaterialet och de metodologiska överväganden som gjorts i studien. Här redogörs för hur polisens hatbrottsflaggade anmälningar är strukturerade, vilka analytiska och etiska överväganden som krävs vid arbete med ett samt de praktiska beslut vi fattat vid kodning och urval av data. Kapitel fyra presenterar de empiriska resultaten. Detta avsnitt utgör rapportens mest omfattande del och innehåller analyser av våldets omfattning och spridning över tid och rum, gärningspersonernas tillvägagångssätt, brottsplats och brottstid samt en beskrivning av våldets offer. I kapitel fem sammanfattas rapportens huvudsakliga resultat, och vi pekar på möjliga riktningar för framtida forskning.

[2] För den som söker mer systematiska översikter över främlingsfientlighetens historia i Sverige rekommenderas bland annat verk av Martin Ericsson (2024), Heléne Lööw (1998; 2004; 2015; Lööw & Poletti Lundström 2025) och Tobias Hübinette (2022).

2. Främlingsfientlighet och främlingsfientligt våld i Sverige – en kort historik

Människor har alltid migrerat in och ut ur det område som idag utgör Sverige (för en översikt, se Svanberg & Tydén 1992). Trots att migration är något ständigt pågående uppstår ibland friktion när människor möter ”främlingar” som inte anses tillhöra den egna gruppen. Sedan nationalstatens framväxt och nationalismens genomslag på 1800-talet har nationell tillhörighet blivit en central kategori för att definiera vem som inkluderas i gemenskapen och vem som betraktas som en främling. Som vi nämnt ovan handlar främlingsfientlighet inte om främlingskap i sig, utan om ett främlingskap i relation till en föreställd ”svensk” gemenskap. Detta främlingskap har dock grundats på olika faktorer och tagit sig varierande uttryck beroende på vilken grupp som pekats ut som ”främmande”. Dessa skillnader har i sin tur varit tätt förbundna med de diskursiva och administrativa gränsdragningar som formulerats av staten och den politiska eliten.

Vilka grupper som i Sverige varit särskilt utsatta för främlingsfientlighet har varierat genom historien. Ett tidigt och väldokumenterat exempel är den svenska judiska minoriteten. Efter att de första så kallade ”skyddsjudarna” tilläts att bosätta sig i Sverige år 1775, omgärdades gruppen av strikta statliga restriktioner, omfattande antisemitisk agitation samt trakasserier och fysiskt våld. I kölvattnet av ”judereglementets” avskaffande 1838 utbröt flera upplopp där judiska hem attackerades, och enskilda judar utsattes för främlingsfientligt våld. Kraven från vissa grupper i samhället, särskilt de ofrälse stånden, handlade om att (återigen) begränsa judisk invandring och inskränka judars näringsfrihet (se översikt i Ericsson 2024). Under 1900-talets har det antisemitiska våldet och den antisemitiska mobiliseringen gradvis förflyttats från samhällets mitt till i första hand konspiratoriska, nynazistiska och islamistiska miljöer. Relationen mellan uppblossande antisemitiska våldsdåd och tidsbundna eskaleringar av konflikten mellan Israel och Palestina visar också hur det främlingsfientliga våldet i Sverige kan påverkas av händelser långt utanför landets gränser (se översikt i Katzin & Rudberg 2024; även Enstad 2025)

En annan mycket utsatt grupp är de som idag kallas romer och resande, och som historiskt (nedsättande) har benämnts som ”zigenare” och ”tattare”. Som Jan Selling (2014) påpekar har begreppet romer använts för att beskriva en historiskt och samtida mycket heterogen grupp, som inte nödvändigtvis identifierat sig med termen själva. Däremot har de fördomar och stereotyper som projicerats på dessa grupper varit häpnadsväckande stabila över tid. Den antiziganistiska främlingsfientligheten har tagit sig uttryck dels genom långtgående statliga regleringar av romers rätt att leva och verka i Sverige (DS 2014:8), dels genom lokala fördrivningskampanjer, fientlig agitation och fysiskt våld. Ett av de mest extrema exemplen är de så kallade ”tattarkravallerna” i Jönköping 1948, där resandefamiljer utsattes för systematisk misshandel under en veckas tid. Även under 1800- och tidiga 1900-talet var det återkommande

att ”svenskar” misshandlade romer eller förstörde deras egendom i syfte att driva bort dem från orter där de bosatt sig (Ericsson 2017). Som vi kommer att se i det empiriska avsnittet är detta en ännu oavslutad historia.

Från och med 1900-talets andra hälft har debatten om och uttrycken för främlingsfientlighet i Sverige i allt större utsträckning kommit att handla om arbetskrafts- och flyktinginvandrare. På 1950- och 1960-talet utgjordes denna breda kategori i första hand av människor som rekryterades för arbete i svenska industrier, först från Central- och Östeuropa, Finland, och därefter från Italien och dåvarande Jugoslavien. Perioden beskrivs idag ofta som relativt friktionsfri, men som Wallengren (2014) påpekat beror denna bild mer på en mytologisering av ”folkhemsidyllen” än på faktiska förhållanden. Även om få dokumenterade våldsincidenter finns, var relationen mellan inhemsk och utländsk arbetskraft inte utan konflikter (se Svanberg & Tydén 1992; Hübinette 2021). Som Rauhut (2014) visar rekryterades dessutom många direkt från flyktingläger efter andra världskrigets slut, vilket suddar ut den till synes skarpa gränsen mellan arbetskrafts- och flyktinginvandring.

När den svenska tillväxten avtog i början av 1970-talet, avbröts den storskaliga arbetskraftsinvandringen. Samtidigt ökade flyktinginvandringen från länder som Chile, Turkiet och Iran. Dessa grupper anlände i en tid präglad av ekonomisk nedgång och allt större konkurrens om möjliga arbetstillfällen. Samtidigt fullbordades miljonprogrammet, vilket ledde till att många flyktingar placerades i nybyggda men avlägset belägna bostadsområden i storstädernas periferier. En dubbel process uppstod där dessa områden förknippades med särskilda etniska grupper, samtidigt som grupperna i sig gavs skulden för social oro och ekonomiska problem. Denna tendens fortsatte i takt med att den humanitära invandringen ökade under 1980- och tidiga 1990-talet.

Samtidigt med att flyktinginvandringen ökade väcktes en underliggande främlingsfientlighet i det svenska samhället. I den radikalnationalistiska och rasideologiska ungdomskultur som växte fram under det sena 1970-talet blev konfrontationer med och angrepp på invandrare, homosexuella, vänsteraktivister och antirasistiska organisationer centrala som initieringsrit och socialiseringspunkt men även som politisk taktik (Lööw 2004). Detta ”skinnskallevåld” utmärktes av att stora grupper unga män, ofta med subkulturella attribut som rakade skallar, bomberjackor och kängor, gemensamt utförde grova våldsbrott mot enskilda personer. Även utanför den organiserade extremhögern och skinnskallekulturen förekom dock attacker mot flyktingar, vilket blev särskilt tydligt under vågen av brandattacker mot moskéer och flyktingboenden mellan 1990 och 1992. Många av förövarna var ”oorganiserade” ungdomar, som saknade starka ideologiska övertygelser men rörde sig i utkanten av den samtida skinheadkulturen (Lööw 1995; Bjørgo 1997). Till skillnad från tidigare perioder präglades 1980- och 1990-talets våld av vad Heléne Lööw kallat en ”symbios mellan organiserade och oorganiserade” högerextrema och mer allmänt främlingsfientliga strömningar (Lööw 2017).

Under det sena 1900-talet utvecklades främlingsfientligheten i två motsatta riktningar samtidigt. Forskning har visat att svenskarnas attityder till etniska minoriteter, mångkultur och invandring gradvis blev mer positiva (Demker 2016), och i riksdagen drevs frågor om integration och invandring i en alltmer liberal riktning (Emilsson 2020). Samtidigt växte främlingsfientliga lokalpartier (till exempel Skånepartiet och Sjöbopartiet), Ny demokrati och sedermera Sverigedemokraterna, vilket pekade på en ökad negativ politisering av invandringen. Sverige blev dessutom ett centrum för den internationella nynazistiska undergroundkulturen, och den svenska extremhögern utmärkte sig som en av de mest våldsamma i västvärlden (Teitelbaum 2017; Ravndal 2018).

2000-talet inleddes med en utveckling som delvis speglade de tidigare decennierna. Å ena sidan blev både invandrings- och integrationspolicys öppna och den allmänna opinionen präglades av en ökad tolerans. Å andra sidan växte stödet för främlingsfientliga partier påtagligt. År 2006 kvalificerade sig Sverigedemokraterna för partistöd och 2010 tog de sig över riksdagsspärren. Samtidigt försvagades den radikalnationalistiska och rasideologiska subkulturella miljön. Den internationella efterfrågan på vit makt-musik minskade, aktivisterna blev äldre, och det nynazistiska organisationslandskapet förändrades. Successivt togs miljön över av två organisationer: Nationalsocialistisk front (sedermera Folkfronten och Svenskarnas parti) och Svenska motståndsrörelsen (idag Nordiska motståndsrörelsen). I takt med att den subkulturella miljön försvagades blev rörelsen alltmer centraliserad (se Lööw 2015; Lööw & Poletti Lundström 2025).

I spåren av Sverigedemokraternas framgångar försökte även de nynazistiska organisationerna att närma sig mer institutionaliserade sätt att göra politik. Samtidigt som medlemmarna fortfarande begick våldsbrott mot politiska motståndare och andra, försökte de även presentera sig själva som disciplinerade och icke-våldsamma (Lööw & Poletti Lundström 2025). Forskning har visat hur Nordiska (tidigare Svenska) motståndsrörelsen – den mest våldsamma och långlivade av de svenska rasideologiska organisationerna – vid den här perioden började inta en alltmer restriktiv inställning till användningen av våld. Våldet behöll dock en framträdande roll bland de rasideologiska organisationernas ideologiska utgångspunkter (Bjørgo & Ravndal 2020; Mattsson & Johansson 2023).

En avgörande vändpunkt för den svenska främlingsfientliga opinionen tycks ha inträffat i samband med den så kallade ”flyktingmottagandekrisen” 2015–2016. Under 2000-talet genomgick Sverige flera flyktingvågor från bland annat Somalia och Irak. Efter att protesterna mot regimen i Syrien övergick i inbördeskrig 2011 ökade flyktingströmmarna kraftigt i hela Europa. För Sverige innebar detta att antalet asylsökande – i synnerhet ensamkommande ungdomar – steg markant från 2012 och framåt. Sommaren 2015 upphörde flera europeiska länder att registrera asylsökande som passerade deras territorier, vilket ledde till att många slussades vidare till framför allt Tyskland och Sverige.

Den snabba ökningen av antalet asylsökande och erkända flyktingar skapade ett högt tryck på mottagnings- och i synnerhet bosättningssystemet. Runtom i Sverige organiserades visserligen omfattande solidaritetsaktioner, klädinsamlingar och sociala aktiviteter för flyktingarna, men samtidigt uppstod även en våg av lokala protestinitiativ riktade mot i synnerhet lokalt flyktingmottagande. Vissa av dessa initiativ hade tydliga kopplingar till Sverigedemokraterna, Svenskarnas parti och Svenska/Nordiska motståndsrörelsen. Dock organiserades protesterna oftast av privatpersoner och lokala föreningar utan direkta kopplingar till den radikalnationalistiska miljön (Lundstedt 2024a).

Från och med slutet av oktober 2015 införde den socialdemokratiska regeringen en rad tillfälliga lagändringar för att begränsa antalet asylsökande vid gränsen (Riksrevisionen 2017). Opinionsundersökningar som genomfördes vid samma tid visade ett kraftigt ökat stöd till Sverigedemokraterna och ett tydligt trendbrott i den tidigare ökande toleransen i invandringsfrågor (Demker 2017). Efter 2016 bröt Moderaterna i Gävle för första gången den partiöverskridande principen om att inte ingå formella samarbeten med Sverigedemokraterna. Den tillfälliga asylöverenskommelsen kom till stor del att permanenteras, vilket markerade slutet för Sverige som undantaget i den breda vändningen mot mer restriktiv invandrings- och integrationspolitik i Europa (Emilsson 2020).

Som vi kommer att se i rapportens empiriska del sammanföll svängningen i opinionen under flyktingmottagandekrisen med en våg av främlingsfientligt våld. Liksom under det tidiga 1990-talet blev bilder på brinnande flyktingboenden symboliska för perioden. Enligt polisens nationella operativa avdelning och Säpo (NOA & Säpo 2015) utfördes detta våld i huvudsak av privatpersoner utan kopplingar till organiserade högerextrema grupper. Angreppen mot flyktingbostäder fortsatte – med minskad intensitet – åtminstone fram till 2017. Därefter beskrevs fenomenet alltmer sällan i nyhetsmedia och inom extremhögerns organisationer.

Hur den våg av flyktingar som anlände från Ukraina efter Rysslands fullskaliga invasion vintern 2022 har bemöttes i Sverige har ännu inte systematiskt undersökts. SOM-institutets undersökning från 2022 visar dock att dessa händelser inte påverkat svenskars generella uppfattningar om invandringspolitiken. Det polariserade och delvis mer negativa mönster som etablerades efter 2015 består således (Demker 2023). Huruvida mottagandet av ukrainska flyktingar har resulterat i främlingsfientligt våld har hittills inte undersökts utanför denna rapport.

Parallellt med flyktingvågen uppkom en ny våg av motstånd mot romers närvaro i Sverige. Detta rörde särskilt de så kallade ”EU-migranter” som anlände till Sverige från bland annat Rumänien och Bulgarien för att söka arbete och i vissa fall tigga pengar utanför butiker, kaféer och andra verksamheter. Många av dessa levde under extremt utsatta förhållanden, ofta som bostadslösa. I Malmö och andra svenska städer där EU-migranter tillfälligt bosatte sig i kåkstadsliknande läger uppstod omfattande konflikter om rätten att bo på privat och offentligt ägd mark (Persdotter 2019). I flera

kommuner infördes lokala tiggeriförbud som en del av strategin för att minska antalet EU-migranter.[3] EU-migranterna var särskilt utsatta för våld och trakasserier, vilket delvis kan förklaras av deras osäkra bostads- och arbetsförhållanden. Utsattheten förstärktes dock av djupt rotade antiziganistiska föreställningar, vilka beskrivits tidigare i detta avsnitt (se också Wallengren & Mellgren 2015; 2021; Wallengren m.fl. 2019).

Förhållandet mellan främlingsfientlighet, opinion, politik och eventuellt våld kan inte enbart förstås i relation till de senaste decenniernas stora flyktingvågor eller den mindre vågen av arbetssökande EU-migranter. Även grupper som varit bosatta i Sverige under lång tid har pekats ut i opinionen och utsatts för trakasserier och våld. Som vi tidigare nämnt har detta historiskt drabbat både romer och judar. En annan utsatt grupp utgörs av Sveriges betydande muslimska befolkning.

Även om många muslimer har anlänt till Sverige under de flyktingvågor som nämnts ovan, har de också varit föremål för mer långvariga främlingsfientliga attityder. Enligt Christina Johansson (2004) pekades muslimer ut som särskilt svårintegrerade redan i debatterna kring 1980-talets flyktinginvandring (se också Gardell 2010). På lokal nivå har muslimers närvaro ofta försvårats av ett omfattande motstånd mot upprättandet av moskéer och bönelokaler (Borell & Gerdner 2010). Dessutom har flera moskéer i Sverige återkommande utsatts för hot, vandalisering, skottlossningar och sprängattentat (Gardell 2018). Studier visar också att muslimska kvinnor som bär huvudduk löper en särskilt hög risk att utsättas för hot och misshandel, vilket påverkar deras känsla av trygghet och rörelsefrihet i det offentliga rummet (Sixtensson 2009; Listerborn 2011).

Vid sidan av Sveriges muslimer är afrosvenskar sannolikt den grupp som idag utsätts för den mest omfattande främlingsfientligheten. Rasismen mot svenskar med mörk hudfärg är väldokumenterad långt tillbaka i tiden, men innan större flyktingströmmar från framför allt Afrikas horn anlända var gruppen relativt liten i Sverige. Idag finns dock en omfattande forskning som visar hur afrosvenskar utsätts för rasistiskt språkbruk, diskriminering och främlingsfientligt våld i mötet med privatpersoner, väktare och myndighetspersonal (se t.ex. Mångkulturellt centrum 2014; Wigerfelt m.fl. 2014; Wallin & Hradilova Selin 2022).

Följande avsnitt kommer att ge en detaljerad bild av hur det främlingsfientliga våldet har tagit sig uttryck mellan 2009 och 2022. Den empiriska redogörelsen ska därmed läsas i ljuset av de senaste decenniernas flyktingvågor, förändringar i opinionen kring invandring och mångkultur samt utvecklingen inom den organiserade extremhögern. I anslutning till varje empiriskt delavsnitt kommer vi även att redogöra mer ingående för den svenska och internationella forskningen om det främlingsfientliga våldets övergripande mönster, tillvägagångssätt och dess gärningspersoner och offer. Därmed

[3] För närvarande pågår en statlig utredning om möjligheten att införa ett liknande förbud på nationell nivå (Dir. 2024:91).

kommer rapporten att komplettera den kortfattade historiska genomgång som presenterats i detta avsnitt.

3. Material och metod

3.1. Olika sätt att studera främlingsfientligt våld

Främlingsfientlig våldsbrottslighet tar sig många olika uttryck och kan dokumenteras på olika sätt. Alla våldsbrott med främlingsfientliga motiv uppmärksammas dock inte av journalister, forskare eller myndigheter. Målet med storskaliga studier är därför att skapa ett så rättvisande och informationsrikt urval som möjligt, samtidigt som det är viktigt att vara medveten om att inget urval någonsin kan vara heltäckande. Innan vi beskriver det material som använts i denna studie kommer vi därför att redogöra för de huvudsakliga metoder som använts inom akademisk och myndighetsbaserad forskning om främlingsfientligt våld.

I forskningslitteraturen kan vi göra en grov åtskillnad mellan två huvudsakliga angreppsätt. Det första är fallstudier, där syftet är att skapa en detaljerad förståelse av enskilda händelser, tidsperioder eller gärningspersoner. Det andra är breda kvantitativa studier, som syftar till att identifiera mönster i våldsbrottslighet på större skala.[4] Fallstudier är särskilt viktiga för att förstå specifika händelser och de kausala processer och mekanismer som möjliggör våld (i ett svenskt sammanhang, se i synnerhet Lööw 1995; Gardell 2015; Lundstedt 2024a). Den här rapporten tillhör dock den senare kategorin. Genom att analysera ett stort antal händelser kan vi beskriva det främlingsfientliga våldets utbredning, brottsstruktur, gärningspersoner och offer på en bredare nivå.

Även inom kvantitativa studier finns olika metodval och datakällor. Vanligast är brottsofferundersökningar, studier baserade på andrahandskällor (exempelvis medie- och sociala medieanalyser) och registerstudier. Varje metod har sina styrkor och svagheter. Innan vi beskriver materialet som ligger till grund för denna rapport, ger vi en översikt av metodvalen inom svensk forskning och de brister som vårt material kan bidra till att åtgärda.

Merparten av studierna om främlingsfientligt våld i Sverige bygger på enkäter som har delats ut till privatpersoner eller till religiösa och etniska organisationer. Sedan 2006 innehåller den årliga Nationella trygghetsundersökningen (NTU) en fråga där brottsoffer får uppge om de uppfattade att gärningsperson hade ett främlingsfientligt, homofobiskt eller (sedan 2012) antireligiöst motiv. Liknande frågor har ställts i Politikernas trygghetsundersökning (PTU) och i Skolundersökningen om brott (SUB) (Frenzel 2020).

[4] Inom viktimologisk forskning finns också en rad studier som bygger på fokusgrupper och intervjuer med brottsoffer och medlemmar av särskilt utsatta grupper (Wigerfelt, Wigerfelt & Kiiskinen 2014; Wigerfelt & Wigerfelt 2015; Wigerfelt & Wigerfelt 2016; Atak 2020; Wallengren & Mellgren 2021; Hagerlid 2022). Dessa studier tillför viktiga perspektiv på upplevelsen av utsatthet, men faller utanför ramen för den här rapporten.

Som BRÅ påpekar har dessa enkäter dock flera begränsningar, bland annat att offret själv måste tolka gärningspersonens motiv, vilket innebär en risk för både under- och överrapportering. Dessutom ingår endast personer folkbokförda i Sverige, vilket exkluderar asylsökande och andra grupper i särskilt utsatta situationer. Därmed är andelen som uppger att de utsatts för brott med främlingsfientligt motiv låg i förhållande till undersökningens hela urval (mellan 1 och 2 %) (Westerberg & Faramarzi 2018).

Trots att NTU innehåller relevanta data har den, såvitt vi vet, aldrig använts i akademisk forskning om främlingsfientligt våld. Det vanligaste tillvägagångsättet har i stället varit att forskare själva genomför riktade enkätstudier. Den mest omfattande av dessa är en enkätundersökning där 2853 studenter vid Malmö högskola 2013 besvarade frågor om utsatthet för brott. Av dessa bedömdes 1036 ha invandrar- eller minoritetsbakgrund (Andersson & Mellgren 2016; Mellgren 2016; Andersson m.fl. 2017). Denna studie har flera fördelar, exempelvis att den inkluderar både personer med och utan utländsk bakgrund. Generaliserbarheten är dock begränsad eftersom undersökningen endast omfattar Malmö och en studentpopulation, vilket innebär att resultaten inte kan sägas vara representativa för hela befolkningen. Utsattheten för brott varierar beroende på ålder, socioekonomisk status och bostadsort, vilket denna studie inte fångar. Liknande, mindre enkätundersökningar har även genomförts bland muslimska församlingar (Borell & Gerdner 2010; Larsson & Stjernholm 2016; Gardell 2018), judiska församlingar (Enstad 2017; 2025) och bland romer (Wallengren & Mellgren 2015).

Vid sidan av enkätundersökningar bygger merparten av den befintliga kunskapen om främlingsfientligt våld i Sverige på registerstudier. Dessa baseras huvudsakligen på två typer av data: polisens misstankeregister (Roxell 2011) och polisens register över hatbrottsmärkta polisanmälningar (Piatkowska & Hövermann 2018). De mest utförliga registerbaserade studierna utgörs av BRÅ:s återkommande genomlysningar av polisanmälda hatbrott. Dessa rapporter publicerades årligen mellan 2005 och 2016 och därefter vartannat år (2018–2022). Mellan 2012 och 2018 baserades BRÅ:s undersökningar dock på ett slumpmässigt delurval av samtliga hatbrottsmarkerade anmälningar, vilket påverkar möjligheterna att analysera trender över tid.

Ytterligare en begränsning är att BRÅ:s klassificeringssystem för hatbrott har förändrats över tid. Definitioner av hatbrottsgrunder, brottskategorier och andra variabler har reviderats, vilket gör det svårt att jämföra data över längre tidsperioder. Dessutom, som vid alla registerstudier (Engdahl 2023), fångar materialet endast de händelser som faktiskt anmäls till polisen. Liksom i brottsofferundersökningar bygger analyser av registerdata också på antagandet att både anmälaren och den polis som registrerar anmälan korrekt kan identifiera ett hatbrottsmotiv.

Ett mindre vanligt men metodologiskt viktigt sätt att undersöka främlingsfientligt våld är att triangulera olika källor, såsom massmedier, sociala medier och civilsamhällets rapporter. I flera internationella studier har forskare byggt dataset i samarbete med journalister och organisationer inom det civila samhället (Benček & Strasheim 2016).

Denna typ av insamlingsmetod används framför allt i studier som undersöker händelser som är mycket sannolika att rapporteras i media, händelser som utförs av enskilda organisationer eller i särskilda politiska miljöer, eller i samband med vissa politiska kampanjer. Till dessa hör studier av dödligt och potentiellt dödligt våld (Ravndal m.fl. 2024), bombningar och mordbränder (Törnberg m.fl. 2023), våld som utförs av högerextrema grupper, eller våld som sker i samband med kampanjer mot flyktingmottagande (Lundstedt 2024a, 2024b). Den stora fördelen med denna typ av material är att det kan ge en djupare förståelse av varje enskild händelse, särskilt om det kombineras med data från polisanmälningar och rättegångsprotokoll. Samtidigt är insamlingsarbetet extremt tidskrävande och förutsätter att händelserna faktiskt rapporteras i någon tillgänglig skriftlig källa. Detta gör metoden mindre lämpad för storskaliga studier av brottsstrukturer och förändringar över tid.

Den bästa strategin för att minimera metodologiska brister är att kombinera flera olika datakällor och analysmetoder, i synnerhet registerstudier och brottsofferundersökningar. I den utsträckning detta varit möjligt använder vi oss därför av NTU och andra befintliga brottsofferundersökningar – liksom andra registerstudier – för att avgöra hur pass väl våra registerdata ”stämmer överens” med andra sätt att mäta det främlingsfientliga våldets förekomst. Samtidigt, som vi sett ovan, finns vissa inbyggda svagheter i det offentligt tillgängliga registermaterialet. Dessa kan dock delvis åtgärdas genom att forskare själva bearbetar och analyserar det ursprungliga datamaterialet, det vill säga de hatbrottsmarkerade polisanmälningar som utgör grunden för polisens registerdata.

3.2. Vårt material: Hatbrottsflaggade polisanmälningar

Vårt material består av hatbrottsmarkerade polisanmälningar för misstänkta våldsbrott registrerade mellan 1 januari 2009 och 31 december 2022. Med hatbrottsflaggade polisanmälningar avses de fall där det, i enlighet med brottsbalkens 29 kap., 7 §, finns misstanke om att brottet syftar till att ”kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan liknande omständighet.” Till skillnad från tidigare registerstudier, där forskare förlitat sig på BRÅ:s bearbetade material, har vi haft fullständig tillgång till de ursprungliga polisanmälningarna. Detta ger en unikt detaljerad inblick i omfattningen och karaktären av de främlingsfientliga våldsbrott som anmäls till polisen. Varje anmälan innehåller information om tid, plats, misstänkt brottsrubricering, målsägande och, i vissa fall, misstänkt gärningsperson. De flesta anmälningar inkluderar dessutom en fritextbeskrivning av händelsen. Såvitt vi vet har en sådan direkt analys av det primära anmälningsmaterialet aldrig genomförts i ett svenskt akademiskt sammanhang.

I Sverige är hatbrott enbart en straffskärpningsgrund och saknar därför en egen brottskod. Definitionen av hatbrott är relativt bred, vilket gör att arbeta med polisanmälningar kräver två typer av avgränsningar. Å ena sidan måste vi begränsa vilka

brottstyper som ska ingå i undersökningen. Å andra sidan måste vi fastställa vilka hatbrottsgrunder som ska undersökas, och hur vi ska urskilja dem i materialet. Dessa överväganden, som bildar grunden för undersökningens urvalsram, måste i sin tur omsättas i en praktisk strategi för gallring av ett material där informationsmängd och kvalitet varierar kraftigt mellan olika anmälningar.

Som vid alla studier baserade på polisanmälningar kan materialet dock **inte** säga något om det så kallade *mörkertalet* – med vilket vi avser antalet brott som inte anmäls till polisen.[5] Mörkertalet kan ha en annan sammansättning och utveckling över tid än de brott som syns i statistiken. Samtidigt undviker vår metod vissa problem som är förknippade med självrapporterad brottslighet, där upplevelser och tolkningar kan variera mellan individer. Dessutom, till skillnad från enkätundersökningar, ger vårt material mer detaljerad information om enskilda brottshändelser.

3.2.1. Urval av brottskoder

Materialet omfattar totalt 68 brottskoder. Vid urvalet av relevanta brottskoder har vi utgått från följande kriterier:

Endast brott som innefattar fysiskt våld eller försök till fysiskt våld har inkluderats. Våldet kan riktas både mot personer och mot egendom. Detta innebär att vi exkluderade anmälningar som rör exempelvis olaga hot mot grupp eller ofredande mot grupp, eftersom dessa inte faller inom den smalare definition av våld som används i denna studie.

Brott mellan närstående har exkluderats, eftersom dessa i regel inte betraktas som hatbrott i den mening som används i denna studie. Detta innebär att vi utesluter sådana fall där offret sannolikt är utvald i egenskap av sin *person*, snarare än som representant för en större grupp. Det kan dock inte uteslutas att vi på så vis missar ett mindre antal händelser som strikt sett passar vår definition.

Brott som enbart sker på internet har exkluderats, eftersom dessa av naturliga skäl inte innefattar fysiskt våld och dessutom har ett betydande mörkertal, vilket gör det svårt att dra meningsfulla slutsatser utifrån enbart polisanmälningar.

De 68 brottskoderna har grupperats i tre övergripande kategorier (en fullständig lista med inkluderade och exkluderade brottskoder redovisas i tabell A.1–2 i appendix):

- Mord och dråp (inklusive försök, förberedelse, och stämpling)
- Misshandel (inklusive grov misshandel och misshandel med dödlig utgång)
- Skadegörelse, mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse

[5] ”Mörkertalet” kan i olika sammanhang ha lite olika precis innebörd. Medan vi här avser *antalet* brott i en kategori som inte rapporterats, kan det i andra sammanhang avse *andelen* brott som inte rapporterats (jfr Engdahl 2024).

Vårt urval av brottskoder utesluter flera av de brottsrubriceringar som är absolut vanligast förekommande i både brottsofferundersökningar och registerstudier av hatbrott. I BRÅ:s senast utkomna analys av polisanmälningar inkluderas, förutom de brott som vi undersöker här, även frihets- och integritetsbrott, hets mot folkgrupp, ofredande, olaga hot, ärekränkning, samt ”övriga brott”. Av dessa utgör ofredande, hets mot folkgrupp, olaga hot och ärekränkning en synnerligen betydande andel av det totala antalet brott. Enligt BRÅ utgjorde dessa brott 69 % av hatbrottsanmälningarna 2022. De brott som vi inkluderar i denna studie (mord, misshandel, skadegörelse, mordbrand) utgjorde däremot endast 27 % av det totala antalet anmälningar (Lundgren & Lejonstad 2023).[6]

Även NTU inkluderar fler brottskategorier i sina frågor om hatbrott, exempelvis hot, misshandel, sexualbrott, personrån, trakasserier samt nätkränkningar (Frenzel 2020). Där framgår att uppfattningen om att gärningspersonen haft ett hatbrottsmotiv är särskilt vanlig vid personrån och hot. Liknande mönster finns även för sexualbrott, men främst när motivet tros vara kopplat till offrets sexualitet.

Genom vårt urval exkluderas alltså en stor andel av de hatbrott som anmäls till polisen, särskilt hot, trakasserier och hets mot folkgrupp. Detta är dock en medveten avgränsning i linje med studiens syfte – att undersöka främlingsfientligt våld. Att inkludera många av de vanligaste brottstyperna inom hatbrottsrubriken skulle riskera att kraftigt snedvrida resultaten och försvaga möjligheten att analysera fysiskt våld som en egen kategori.

3.2.2. Att urskilja främlingsfientliga motiv

Vid begäran om utlämning av materialet från polisen gjorde vi ingen åtskillnad mellan olika hatbrottskategorier. Detta var främst ett praktiskt beslut, då polisanmälningarna i sig saknar specifik information om huruvida ett hatbrott exempelvis är “antisemitiskt” eller “homofobiskt”. Denna breda insamling medförde dock att materialet inkluderade många anmälningar som föll utanför vår definition av främlingsfientligt våld. Dessutom innehöll de flera fall där misstanken om ett hatbrottsmotiv antingen varit svagt underbyggt eller inte belagt alls i anmälningarnas fritextbeskrivningar. Vidare förekom ett mindre antal fall där den angivna hatbrottsgrunden inte motsvarade definitionen i brottsbalken. Detta gällde framför allt politiskt motiverat våld mot medlemmar i Sverigedemokraterna och högerextrema organisationer.

Dessa avvikelser i materialet kan bero på flera faktorer. För det första är det möjligt att polisen inte har registrerat all information som framkommit vid anmälningstillfället eller i samtal med vittnen. I vissa fall antyds detta i anmälningstexten, men oftast saknas tydliga indikationer. För det andra kan det finnas fall där polisanmälningar felaktigt har flaggats som hatbrott. Det kan röra sig om administrativa misstag.

[6] Tolkningen försvåras av BRÅ inkluderar mord och dråp i kategorin ”övrigt”. Dessa är dock så pass ovanliga att det är osannolikt att de påverkar den samlade bilden.

Exempelvis innehåller materialet för 2022 flera trafikförseelser vid parkering, utan någon indikation på främlingsfientliga eller hatbrottsmotiv. Det kan dock också bero på en flexibel tolkning av instruktioner. Poliser som registrerar anmälningar kan tolka sina riktlinjer för brett, vilket riskerar att inkludera fall där det inte finns några tydliga indikationer på hatbrottsmotiv. I vissa fall kan polisens beslut flagga ett hatbrott ha baserats på den misstänktes eller anmälarens etnicitet, snarare än på faktiska vittnesmål om gärningspersonens motiv. Även om detta ibland kan vara befogat medför det onekligen en risk för överrapportering.

Trots dessa brister har den breda datainsamlingen också viktiga analytiska fördelar. Begreppet "främlingsfientligt våld" – det vill säga våld riktat mot grupper som gärningspersonen uppfattar som ett hot mot "svenskars" kulturella värderingar, ekonomiska resurser och sociala relationer – är historiskt föränderlig och präglas av betydande gråzoner. Det har därför varit nödvändigt att, inom ramen för de generella hatbrottsgrunder som anges i brottsbalken och i BRÅ:s mer detaljerade klassificeringar, manuellt identifiera de händelser som mest exakt motsvarar det vi avser med främlingsfientligt våld. I BRÅ:s studier – både i NTU och i registerstudierna – görs en grundläggande uppdelning mellan "rasistiska och främlingsfientliga" respektive "antireligiösa" hatbrott. Som vi kommer att se senare i rapporten motsvarar dessa kategorier endast delvis den indelning vi funnit mest användbar för denna rapport.

Eftersom våra klassificeringar delvis skiljer sig från BRÅ:s, går det inte att exakt fastställa hur pass mycket mer restriktiva vi varit i vår gallringsprocess. Dock kan vi notera att hatbrott baserade på hudfärg, nationalitet, etnisk bakgrund och religionstillhörighet utgör den absoluta merparten av de fall som dokumenteras i brottsofferundersökningar och BRÅ:s registerstudier (Frenzel 2020). Senare i rapporten kommer vi att presentera en mer detaljerad analys av hur de rapporterade hatbrotten fördelar sig på olika underkategorier, beroende på motiv och brottstyp.

3.2.3. Exkluderingskriterier

För att säkerställa att materialet ligger i linje med studiens syfte har vi använt ett antal kriterier för att inkludera eller exkludera anmälningar (se Tabell 1 för en överblick av samtliga exkluderingskriterier). Vi har konsekvent prioriterat att minimera antalet "falskt positiva resultat" (eng. "false positives"), det vill säga att undvika fall som inte motsvarar vår definition av främlingsfientligt våld. Denna strategi har en baksida – vi riskerar att ha uteslutit vissa fall som egentligen hade passat in i studien men där de tillgängliga uppgifterna är för bristfälliga för att säkerställa deras relevans. Följden blir att den verkliga omfattningen av fenomenet sannolikt underskattas i vår analys. Vi bedömer dock att detta tillvägagångssätt stärker materialets precision genom att det minskar risken för att osäkra eller missvisande data påverkar resultaten. Våra exkluderingskriterier ser ut som följer:

Felaktig brottskod/flaggning. Vi har exkluderat samtliga fall där handhavandefel hos polisen inneburit att andra brott än de avsedda kategoriserats som

hatbrottsflaggade våldsbrott. Det kan till exempel handla om trafikförseelser eller om olaga hot. Vi utesluter också sådana fall som inte skett i Sverige.

Otillräcklig information om motiv. Vi har inkluderat endast de fall där gärningspersonen explicit uttrycker främlingsfientliga motiv. Till exempel har vi exkluderat fall där en mörkhyad person oprovocerat attackeras av maskerade gärningsmän, om det inte finns tillräckliga indikationer på att angreppet var motiverat av främlingsfientliga föreställningar om offrets etnicitet, ras, religion eller nationalitet.

En särskild utmaning har varit bedömningen av skadegörelsebrott, där motiv ofta är svårare att fastställa. Här har vi valt att inkludera fall där omständigheterna starkt pekar på ett främlingsfientligt motiv, exempelvis angrepp på flyktinganläggningar och andra gruppbostäder för asylsökande och flyktingar, förutsatt att attacken skett *från utsidan* och att det saknas andra troliga förklaringar. För att stärka denna bedömning har vi triangulerat polisanmälningarna med andra datakällor, såsom sociala medier, tryckt press och Lundstedts (2024a) kartläggning av anlagda bränder och annat våld riktat mot lokalt flyktingmottagande. När det gäller angrepp på privatbostäder har vi dock ställt samma krav som på övriga fall och endast händelser inkluderat händelser där motivet är tydligt främlingsfientligt. Däremot har vi kategoriskt uteslutit mindre fall av skadegörelse, såsom hakkorsklotter på skolor, kyrkor eller andra byggnader, om det inte funnits någon tydlig referens till flyktingmottagande eller motsvarande kontext. I tabell 1 (nedan) kallar vi dessa senare fall för ”generisk skadegörelse”. Som vi kommer att återkomma till i senare delar av rapporten står förändringar i vissa aktörers benägenhet att anmäla sådana skadegörelsefall för en betydande del av skillnaden mellan våra och BRÅ:s resultat.

Begränsning till våldshandlingar. Vi utesluter alla brott som inte inbegriper fysiskt våld samt våld som förekommer mellan närstående. Vi har också uteslutit händelser där våldet (enligt anmälan) är en del av en utdragen personkonflikt, såsom långvariga gräl mellan grannar, kollegor eller skolelever, då det i dessa fall är mycket svårt att avgöra om konflikten har ett främlingsfientligt ursprung eller om det främlingsfientliga motivet har uppstått sekundärt.

Uttryck för motiv måste vara relaterade till själva våldsutövningen. En av de mest komplexa frågorna vid analys av hatbrottsmotiv är att avgöra när nedsättande uttryck faktiskt utgör en del av gärningspersonens motiv och när de snarare används i affekt, exempelvis i samband med en redan pågående konflikt. Det är fullt tänkbart att en gärningsperson uttrycker sig främlingsfientligt ”i stridens hetta” utan att detta nödvändigtvis speglar det ursprungliga motivet för attacken.

Samma uttryck kan också ha olika betydelse beroende på vem det är som uttrycker det. I de flesta fall är det lätt att följa hur gärningspersonen inleder en konfrontation med att först uttrycka nedsättande påståenden om offret. I vissa fall signaleras hatbrottsmotivet dock först efter eller under en fullbordad misshandel. Om det saknas

andra tecken som styrker motivbilden (t.ex. användning av särskilda symboler) har vi därför krävt att motiv ska uttryckas innan eller i samband med att våldet inleds.

Det ovanstående kriteriet leder också till att vi utesluter våld som uppstår som en konsekvens av **andra typer av konflikter**. Det är exempelvis relativt vanligt att våld bryter ut i samband med att personer nekas att beställa eller avhyses från serveringsställen, liksom när gärningspersoner tas på bar gärning med snatteri och stöld. Sådana händelser kan visserligen innehålla verbala uttryck av främlingsfientlig karaktär, men dessa yttranden är ofta sekundära och inte nödvändigtvis kopplade till det ursprungliga motivet för våldsutövningen.

Exkludering av andra hatbrottsmotiv. Vi har exkluderat anmälningar som rör hatbrott med andra motiv än främlingsfientlighet, såsom homofobi, transfobi och "svenskfientlighet". Även anmälningar där motivet är oklart eller där flaggningen som hatbrott verkar ha skett felaktigt har exkluderats.

Våld som utförs inom ramen för tjänsteutövning. Det är relativt vanligt att hatbrottsflaggade misshandelsfall utförs av polis- och väktare inom ramen för deras tjänsteutövning. Detta förekommer i omkring 150 polisanmälningar. När sådana fall har förekommit i materialet har vi som regel valt att utesluta dem. Det beror delvis på att vi strävat efter att endast inkludera de fall där hatbrottsmotiv kan anses vara avgörande för brottet. Därtill är redogörelser för polis- och väktaringripanden ofta svårtolkade och präglade av motstridiga uppgifter. Vi utgår dessutom från att våld som utförs av aktörer med rätt att använda tvångsmedel, såsom poliser och ordningsvakter, följer en annan kausal dynamik än det våld som utgörs utan lagligt stöd. Detta innebär dock inte att det främlingsfientliga polis- och väktarvåldet skulle vara mindre allvarligt än det våld som utförs av andra gärningsmän. Tvärtom är det synnerligen allvarligt om någon inom ramen för sin yrkes- och myndighetsutövning agerar våldsamt med främlingsfientliga motiv. Det finns därför skäl att undersöka dessa händelser närmare i framtida forskning.

Ett särfall utgörs av våld där motivet i första hand härrör från andra typer av **mellangruppskonflikter**. Vi har därför valt att utesluta samtliga fall av våld mellan religiösa grupper, mellan parter i mellanstatliga konflikter eller mellan grupper med olika relation till regimen i sina ursprungsländer. Exempel på detta som förekommer i materialet är våld mellan shia- och sunnimuslimer, IS-sympatiserande muslimer och kristna eller yazidier, konflikter mellan palestinier och israeler (såvida motiven inte uttrycks entydigt antisemitiskt, antiarabiskt eller islamofobiskt) samt våldsamma sammanstötningar mellan olika grupper av eritreanska eller syriska flyktingar. Många av dessa händelser utspelar sig på eller i anslutning till flyktingboenden.[7]

[7] BRÅ har angripit detta problem på olika sätt. Före 2022 tillämpade man en mycket restriktiv tolkning av mellangruppskonflikter, där allt våld mellan olika minoritets- och invandrargrupper regelmässigt tycks ha uteslutits. Från och med 2022 har man i stället valt att likställa dessa händelser med sådana som utövas av

Även om dessa typer av konflikter i vissa fall kan sägas ingå i en bred definition av rasism, är de inte direkt relaterade till det främlingsfientliga våld som vi undersöker i denna studie. Vår definition utgår från våld som ett uttryck för upplevda hot mot vad som anses vara den "svenska" nationella gemenskapen. Då våld mellan olika minoritetsgrupper inte primärt handlar om en sådan föreställning, anser vi att det faller utanför vår avgränsning.

Tabell 1 sammanfattar våra exkluderingskriterier.

Exkluderingsgrund	**Orsak**	**Exempel**
Felaktig flaggning hos polisen	Det saknas hatbrottsmotiv	Felaktig brottskod, uppenbart felaktig hatbrottsflaggning, händelsen sker inte i Sverige
Otillräcklig information om motiv	Hatbrottsmotivet kan inte bedömas	Misshandel utan uttalat hatbrottsmotiv
Generisk skadegörelse	Hatbrottsmotivet saknar en uppenbar måltavla och anmälningsbenägenheten skiftar kraftigt.	Hakkors som klottras på tunnelbanesäten
Annan hatbrottskategori	Händelsen riktar sig inte mot invandrare/flyktingar eller grupper som kan kopplas samman med dessa	Hatbrott mot HBTQ-personer
Begränsning till våldshandlingar	Sannolikt mycket stort mörkertal, potentiellt annorlunda orsakssamband.	Olaga hot, ofredande, vapenbrott (brott mot knivlagen, innehav av skjutvapen, osv), olaga kårverksamhet
Uttrycket för hatbrottsmotiv följer på att brottet inletts	Hatbrottsmotivet är inte den primära orsaken till att brottet begås. Händelsen kan därför inte förutsättas vara politiskt motiverad.	Främlingsfientliga ord används *inom ramen för* en pågående misshandel, i samband med polis-, väktar- eller annan myndighetsutövning, eller som del av långvariga konflikter mellan grannar, arbetskamrater, studenter, etc.
Främlingsfientligt våld som sker inom ramen för tjänsteutövning	Situationer är ofta mycket svårtolkade, våldet kan antas följa ur andra orsaker hos grupper som använder våld i sin yrkesutövning. Bör analyseras separat.	Väktar- och polisvåld
Mellangruppskonflikter	Hatbrottsmotivet kan inte relateras till föreställningar om en svensk samhällsgemenskap.	Våld mellan shia- och sunnimuslimer, mellan ryssar och ukrainare,

”majoritetsbefolkningen” (Lundgren & Lejonstad 2023). Vi väljer därmed en kompromiss mellan BRÅ:s två olika förhållningssätt.

		oppositionella och regimtrogna, etc.
”Generisk skadegörelse”	Det förekommer ofta att exempelvis hakkors eller nedsättande ord som klottras på skolbyggnader eller allmän plats flaggas som hatbrott. Om detta sker utan någon uppenbar koppling till den berörda platsen är det mycket svårt att utläsa gärningspersoners motiv.	Främlingsfientliga ord och symboler klottras, bränns eller skärs slumpmässigt in på offentliga byggnader.

Tabell 1. *Översikt av exkluderingskriterier*

3.2.4. Resultat av gallringen

Det ursprungliga materialet omfattade totalt 9960 polisanmälningar. Efter att exkluderingskriterierna i tabell 1 tillämpats återstår 3597 fall, vilket innebär att 6363 anmälningar har uteslutits. Tabell 2 visar det absoluta antalet fall som exkluderats, fördelat på sju breda kategorier.

Det allra vanligaste exkluderingskriteriet är att ”motiv saknas.” Detta kan betyda två saker. Å ena sidan kan det betyda att anmälan är allt för informationsfattig för att det ska vara möjligt att göra en bedömning av vilket motiv som angetts, och hur det synliggjorts för vittnen, polis och anmälare. Å andra sidan kan det betyda att polisen antingen felaktigt registrerat händelsen som ett misstänkt hatbrott, eller utgått från indirekta misstankesgrunder (till exempel offrets och den misstänkta gärningspersonens nationalitet eller signalement). Denna exkluderingsgrund är direkt kopplad till vårt empiriska fokus på främlingsfientligt våld och vår ambition att minimera andelen ”false positives”. I det avseendet är vår gallring striktare än den som exempelvis BRÅ tillämpar. Vår uteslutning av fall där informationen om motiv är otillräcklig är metodologiskt relativt oproblematisk, samtidigt som man bör minnas att dessa fall mycket väl *kan* involvera verkliga främlingsfientliga motiv och därmed utgöra en del av mörkertalet.

Det näst vanligaste exkluderingskriteriet är att händelsen ger uttryck för andra motiv än främlingsfientlighet. Omkring en tredjedel av dessa (863 fall) rör homo- och transfobiska hatbrott. Här ingår även våld som uppstått i samband med mellangruppskonflikter eller där gärningspersonen har uttryckt främlingsfientliga åsikter i en kontext som inte primärt rör etniska eller nationella spänningar, såsom avhysning från en restaurang. Ibland förekommer också politiskt motiverat våld mot radikalnationalistiska aktivister och politiker. Dessa har hatbrottsmarkerats och beskrivits som ”antisvenska” eller som fall av ”omvänd” rasism.

En tredje betydande exkluderingsgrund är det vi benämnt ”generisk skadegörelse”. Denna kategori omfattar fall där det förekommer främlingsfientligt symbolspråk, exempelvis hakkors eller främlingsfientliga slagord, men där det är svårt att avgöra om handlingen riktats mot en specifik individ eller grupp. I dessa fall kan klottret snarare ses som en allmän provokation än ett riktat hatbrott. Eftersom dåden som regel är

”ordlösa” (utöver de skrivna tecknen) lämnar de dock stort utrymme för tolkning. Våra avvägningar kan därför skilja sig från de som görs av andra forskare och myndigheter, utan att det för den skull betyder att andra forskare och myndigheter varit mindre precisa i sina bedömningar. De återstående exkluderingsgrunderna är mer sällan förekommande, men det kan noteras att främlingsfientligt våld som utförs inom ramen för gärningspersonens tjänsteutövning rapporteras ofta. Detta är en aspekt som motiverar en särskild framtida studie.

Exkluderingsgrund	**Antal exkluderade fall**
Annan konflikt/annat motiv	2390
Dubblett	11
Generisk skadegörelse	1179
Motiv saknas	2456
Främlingsfientligt våld inom ramen för tjänsteutövning	169
Felaktig brottskod	149
Händelsen sker utanför Sverige	9
Totalsumma	**6363**

Tabell 2. *Antal exkluderade fall per exkluderingsgrund, hela perioden*

Figur 1 visar hur exkluderingsgrunderna fördelar sig relativt över perioden 2009–2022. För att underlätta läsningen av tabellen har vi slagit samman de minst förekommande kategorierna under rubriken ”övriga”. Figuren visar att andelen fall som exkluderats på grund av annan konflikt eller annat motiv varit relativt konstant över tid. Ett undantag är åren 2015–2016, då denna exkluderingsgrund ökar något. Detta sammanfaller med den så kallade flyktingmottagandekrisen, då en snabb ökning av antalet asylsökande ledde till att tillfälliga boenden upprättades runt om i Sverige. Under denna period uppstod också fler mellangruppskonflikter på flyktingboenden, vilket sannolikt bidrar till att andelen exkluderade fall i denna kategori ökade (jämför Jernbro & Nilsson 2016). Samtidigt minskar antalet anmälningar om HBTQ-relaterade hatbrott under dessa år. Även om detta tycks vara en logisk följd av förändringar i den sociala och politiska kontexten, saknas exakta siffror för att kunna bekräfta ett direkt samband. Denna tolkning måste därför betraktas som preliminär.

Andelen exkluderade fall där det saknas tillräcklig information för att fastställa ett hatbrottsmotiv har däremot förändrats påtagligt över tid. I början av perioden var denna andel hög, men från och med 2015 minskar den kraftigt. En möjlig förklaring är den utbildningsinsats som polismyndigheten påbörjade 2015 för att höja kvalitén och samordningen i hatbrottsflaggning av polisanmälningar. Före denna insats bedömde BRÅ att en stor andel av de hatbrottsmarkerade anmälningarna var felaktiga. År 2009 visade en granskning att endast 5 % av de hatbrottsmarkerats anmälningarna faktiskt stämde överens med BRÅ:s definitioner. Detta kunde tolkas som att polisen antingen kraftigt överrapporterade antalet misstänkta hatbrott eller att de inte dokumenterande misstankarna tillräckligt tydligt i anmälningarnas fritextbeskrivningar.

Efter utbildningsinsatsen förbättrades träffsäkerheten avsevärt, med en toppnotering på 65 % år 2016. Därefter har precisionen minskat något, och enligt BRÅ:s rapporter

bedömdes 54 % av de hatbrottsmarkerade anmälningarna 2020 och 56 % år 2022 som korrekt klassificerade (Hagerlid & Granström 2023; Lundgren & Lejonstad 2023). Den trend vi ser i vårt material speglar sannolikt denna utveckling.

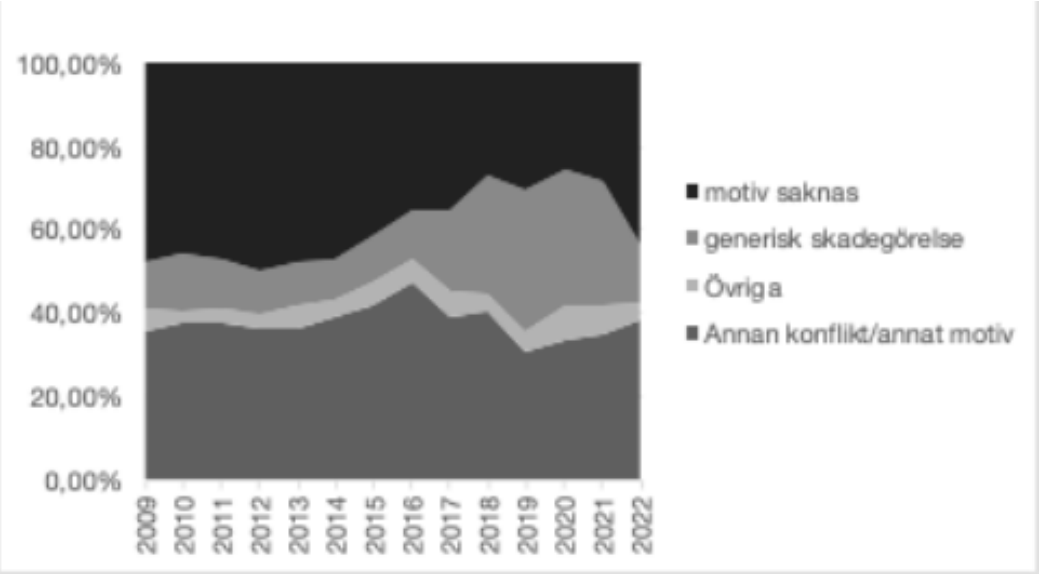

Figur 1. *Exkluderingsgrunder, intern fördelning per år*

Exkludering av fall som klassificerats som ”generisk skadegörelse” ökar markant mellan 2017 och 2021. Detta bör dock inte tolkas som att det skedde en explosion av främlingsfientligt klotter i offentliga miljöer under denna period. En mer sannolik förklaring är att vissa större företag och offentliga verksamheter började polisanmäla denna typ av händelser i betydligt högre utsträckning efter 2017 än de gjort tidigare. Ett tydligt exempel är Stockholms kollektivtrafikbolag SL. Mellan 2020 och 2022 hatbrottsmarkerade polisen sammanlagt 122 fall av främlingsfientligt klotter på SL:s tunnelbanetåg, pendeltåg och bussar. Motsvarande anmälningar saknas helt i vårt material från perioden innan 2020. En liknande trend kan observeras i samband med valrörelsen 2018, då lokalavdelningar av flera politiska partier systematiskt började polisanmäla hakkors, hitlermustascher och andra symboler som ritats på deras valaffischer. Polisen började då även hatbrottsmarkera denna typ av incidenter i större utsträckning än tidigare.

Figur 2 visar hur andelen exkluderade respektive inkluderade fall fördelar sig på respektive årtal under den studerade perioden. Trenden i figuren visar att de analyserade materialet över tid i allt lägre grad motsvarar denna studies sökkriterier, vilket innebär att en allt större andel av de hatbrottsflaggade anmälningarna exkluderats från vår analys. Den enda tydliga avvikelsen från detta mönster inträffar under flyktingmottagandekrisen 2015–2016, då andelen inkluderade fall närmar sig hälften av alla registrerade polisanmälningar. Detta är en förväntad utveckling eftersom perioden präglades av ett ökat antal dokumenterade angrepp riktade mot flyktingar, vilket ligger i linje med vår urvalsram. Dessutom sammanföll denna period med den utbildningsinsats som polisen genomförde för att förbättra kvaliteten på hatbrottsflaggningen,

vilket sannolikt bidrog till att minska andelen felaktiga eller bristfälliga polisanmälningar.

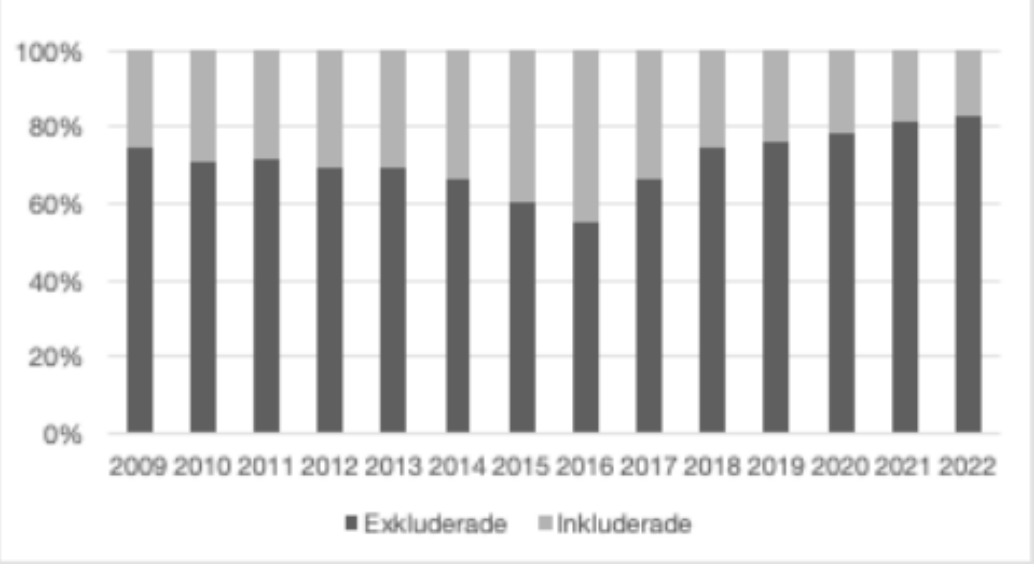

Figur 2. *Förhållande mellan exkluderade och inkluderade fall, 2009–2022*

Resultaten i tabell 2 skiljer sig påtagligt från BRÅ:s bedömning av hur träffsäkerheten i polisens hatbrottsmärkningar varierat över tid. Andelen anmälningar som BRÅ har bedömt som korrekt klassificerade har legat mellan så lågt som 5 % och så högt som 65 %, med en stabilisering kring 55 % de senaste åren. Att våra data pekar i en annan riktning bör dock i första hand förstås mot bakgrund av vår betydligt striktare urvalsram.

3.2.5. Kodning

Efter att felaktiga eller irrelevanta incidenter gallrats bort återstod 2 522 polisanmälningar för vidare analys. Dessa anmälningar granskades och kodades i detalj av flera kodare, baserat på ett antal variabler. Kodningsarbetet baserades på fyra huvudsakliga datakällor:

- **Standardfält**: Samtliga anmälningar innehåller en rad standardfält som brottskod och brottstid. Dessa fält är strukturerade och kan därför med hög precision extraheras automatiskt.
- **Brottskod**: Variabler som brottskategori, brottsplatsens belägenhet (inomhus eller utomhus), samt målsägandes kön och åldersgrupp identifierades med hjälp av brottskoder. Dessa uppgifter möjliggör en systematisk kategorisering av de anmälda händelserna.
- **Fallbeskrivning**: Fallbeskrivning är den fritext som skrivs av polisen i samband med upprättandet av anmälan. Detaljnivån i dessa beskrivningar varierar kraftigt mellan olika fall, men de kan innehålla information om plats eller miljö, händelseförlopp, våldsrepertoar, eventuell vapentyp. Dessa texter kräver ofta manuell granskning för att extrahera relevanta variabler.

- **Klassificering**: I vissa fall används klassificering för att omvandla en befintlig variabel till en ny, mer analytiskt användbar variabel. Exempelvis kan information från fritext och standardfält kombineras för att klassificera brottets allvarlighetsgrad eller motiv.

För att identifiera och koda variabler använde vi en kombination av manuella och automatiska metoder. Variabler som kunde extraheras från standardfält i anmälan kodades med hjälp av programmeringsspråket Python. Detta har kunnat göras med hög precision, vilket minskar risken för mänskliga fel. Variabler som inte enkelt kan extraheras automatiskt har kodats manuellt av erfarna kodare. Denna metod har använts särskilt för fritextfält där informationens struktur och innehåll varierar. I vissa fall kombinerades manuell och programmatisk kodning genom iterativ nyckelordsidentifiering, där skript användes för att effektivisera kodningsprocessen.

Tabell 4 ger en översikt över alla använda variabler, deras respektive datakällor och de strategier som tillämpats vid kodningen. De flesta av variablerna är självförklarande, men några av dem kräver en mer utförlig beskrivning.

Brottskategorierna i studien delas in i följande kategorier: (1) Misshandel (inklusive grov misshandel), (2) Försök/Stämpling till mord eller dråp, (3) Fullbordat mord/dråp/misshandel med dödlig utgång, (4) Skadegörelse (exklusive klotter), (5) Mordbrand och skadegörelse genom brand. Vid behov har respektive brottskategori delats in i underordnade brottskoder. För variabeln ”grövsta brott” har endast det allvarligaste brottet i en given anmälan kodats, baserat på en hierarki där fullbordat mord/dråp/misshandel med dödlig utgång placeras högst, följt av mordbrand, försök/stämpling till mord eller dråp, grov misshandel, misshandel, och skadegörelse. Denna logik har tillämpats i 147 fall.

Motiv kodas manuellt utifrån fritextbeskrivningar och delades in i fem huvudsakliga kategorier: våld som riktas mot invandrare/flyktingar/utlänningar, mot svarta/afrosvenskar/”afrikaner”, mot muslimer/araber, mot romer/resande/EU-migranter, mot judar, samt ”generell främlingsfientlighet” (t.ex. när gärningspersonen kallar offret ”blatte” eller ”svartskalle”). Vid sidan om dessa finns ett stort antal mer specifika motiv (till exempel brott mot enskilda nationaliteter) som också dessa försetts med en egen kategori. I rapporten redovisas dessa dock som ”övriga”. Till skillnad från i NTU och andra brottsofferundersökningar (Frenzel 2020) var det dock relativt ovanligt att polisanmälningarna innehöll mer än en urskiljbar hatbrottsgrund.

Utsatta och gärningspersoner kodas både kollektivt och individuellt. I det huvudsakliga datasetet kodas grupper av utsatta och gärningsmän gemensamt, vilket innebar att exempelvis åldrar och kön aggregerades. Utöver detta upprättades en separat fil där samtliga gärningspersoner och offer behandlades som unika fall, vilket möjliggjorde en mer detaljerad analys av individnivå data. När det gällde exakt ålder kunde denna variabel endast kodas för perioderna 2009–2012 och 2020–2022, på grund av förändringar i rutinerna för publicering av födelsedatum i polisens material. För de

mellanliggande åren saknas därmed detaljerad information om ålder, vilket bör beaktas vid tolkningen av resultaten.

Våldshandlingar, vapentyp, avsiktlighet och allvarlighet kräver samtliga en närmare förklaring. Variabeln ”våldshandlingar” fångar samtliga verb som beskriver de våldshandlingar som förekommit i det studerade fallet. För ett typiskt fall av kan exempelvis en rad bestå av ”slå, sparka, kasta, skalla”. Genom denna variabel kan vi analysera både vilken typ av våld som används och hur komplex händelsen är. Variabeln ”vapentyp” registrerar alla vapen som förekommer i anmälningen och kategoriseras dessa utifrån en grov indelning (se vidare i avsnittets ”våldets karaktär”). ”Grad av planering” och ”allvarlighet” är två relaterade variabler som undersöker huruvida gärningspersonen verkar ha planerat att använda vapnet eller om handlingen snarare var improviserad. Ett ”improviserat” vapen kan vara föremål som verktyg, stenar, bilar eller ölflaskor, medan ”planerade” inkluderar brandfarliga vätskor, bomber, gevär och knivar. Graden av planering kan med fördel kombineras med variabeln allvarlighetsgrad (se tabell 3). Exempelvis är användningen av en pistol sannolikt avsiktligt, samtidigt som den har en hög grad av allvarlighet (det vill säga, kan orsaka stor skada). Däremot kan en gärningsperson som försöker köra över en förbipasserande flyktingfamilj med en bil agera mer impulsivt, men den potentiella skadan – och därmed allvarlighetsgraden – är mycket hög.

	Låg allvarlighet	*Hög allvarlighet*
Planerad beväpning	Batonger, luftpistoler	Explosiva och brandfarliga varor, gevär, knivar
Oplanerad beväpning	Ölburkar, stenar	Bilar

Tabell 3. *Förhållande mellan allvarlighetsgrad och avsiktlighet för några vapentyper*

Variabel	**Källa**	**Kodningsstrategi**	**Typ av variabel**	**Möjliga värden**
Metadata				
ID-nummer	Internt i datasetet	Programmatiskt	Numerisk	Ett
Diarienummer	Standardfält	Programmatisk identifiering via standardfält i anmälan	Kategorisk	Ett
Brottstyp				
Brottskod(er)	Standardfält	Programmatisk identifiering via standardfält i anmälan	Kategorisk	Flera brottskoder
Brottsrubriceringar(ar)	Standardfält	Programmatisk identifiering via standardfält i anmälan	Kategorisk	Flera rubriceringar
Grövsta brott	Standardfält	Programmatisk identifiering	Kategorisk	Det grövsta registrerade brottet
Motiv	Fallbeskrivning	Manuell kodning av varje fall	Kategorisk	Ett huvudsakligt motiv
Brottskontext				
Ort	Standardfält	Programmatisk identifiering via standardfält i anmälan	Kategorisk	Ett ortsnamn
Kommun	Standardfält	Manuell kodning	Kategorisk	Ett kommunnamn
Region	Standardfält	Manuell kodning	Kategorisk	Ett regionsnamn
Plats/Miljö	Fallbeskrivning	Manuell kodning av varje fall	Kategorisk	Ett
Inomhus/Utomhus	Brottskod	Programmatisk identifiering via standardfält i anmälan	Kategorisk	Inomhus, utomhus
Datum (år, månad, dag)	Standardfält	Programmatisk identifiering via standardfält i anmälan	Numerisk	Ett datum
Tidpunkt	Standardfält	Programmatisk identifiering via standardfält i anmälan	Kategorisk	Starttid, sluttid

De(n) utsatta				
Kön	Brottskod	Programmatisk identifiering via standardfält i anmälan	Kategorisk	Män, kvinnor, båda
Födelsedatum[8]	Fallbeskrivning	Manuell kodning	Kategorisk	Samtliga angivna födelsedatum
Ålder vid brottstillfället	Fallbeskrivning	Manuell kodning av varje fall	Numerisk	≥1
Åldersgrupp	Brottskod	Programmatisk identifiering via standardfält i anmälan	Kategorisk	Ett
Gärningsperson(er)				
Kön	Fallbeskrivning	Manuell kodning av varje fall	Kategorisk	Män, kvinnor, båda
Antal gärningspersoner (grov uppdelning)	Fallbeskrivning	Manuell kodning av varje fall	Kategorisk	Ensam, flera gärningspersoner
Antal gärningspersoner (numerisk)	Fallbeskrivning	Manuell kodning av varje fall	Numerisk	≥1
Födelsedatum	Fallbeskrivning	Manuell kodning av varje fall	Kategorisk	Samtliga rapporterade födelsedatum för skäligen misstänkta
Ålder vid anmälningstillfället	Fallbeskrivning	Manuell kodning av varje fall (brottsdatum-födelsedatum)	Numerisk	≥1
Uppskattad ålder (signalement)	Fallbeskrivning	Manuell kodning av varje fall	Kategorisk	Samtliga åldersuppgifter som uppskattas av vittnen och målsäganden
Typ av våld				
Våldshandlingar	Fallbeskrivning	Programmatisk och iterativ nyckelordsidentifiering baserad på manuell kodning	Kategorisk	Samtliga verb som avser våldshandlingar (”kasta”, ”slå” osv.)
Vapentyp	Fallbeskrivning	Programmatisk och iterativ nyckelordsidentifiering baserad på manuell kodning	Kategorisk	Samtliga vapen
Grad av planering	Fallbeskrivning	Klassificering baserad på vapentyp och våldsrepertoar	Kategorisk	Ett värde (improviserat/planerat)
Allvarlighet	Fallbeskrivning	Klassificering baserad på vapentyp och våldsrepertoar	Kategorisk	Ett värde (hög/låg)

Tabell 4. *Kodschema för manuell och programmatisk kodning*

3.2.6. Att tänka på vid tolkningen av materialet

Statistik över hatbrottsanmälningar ger en unik inblick i det främlingsfientliga våldets omfattning och karaktär. Samtidigt finns flera utmaningar kopplade till insamling, klassificering och tolkning av dessa data, vilket påverkar hur statistiken kan användas och vilka slutsatser som kan dras. Innan vi presenterar resultaten från undersökningen är det därför viktigt at återvända till några av de faktorer som påverkar hur resultaten bör tolkas. Figur 3 ger en översikt över dessa svårigheter.

Som tidigare nämnts har precisionen i polisens registrering av hatbrottsmarkerade anmälningar fluktuerat kraftigt över perioden. Detta har delvis berott på att de tekniska förutsättningarna förändrats och delvis på de utbildningsinsatser som genomförts inom polisen (Hagerlid & Granström 2023). Bristen på precision leder sannolikt till både under- och överrapportering.

Å ena sidan finns tydliga indikationer på att polisen historiskt varit relativt generös i sin hatbrottsmarkering, även i fall där tecken på ett sådant motiv varit svaga eller obefintliga. Å andra sidan visar intervjuer med poliser i yttre tjänst att de definitioner som

[8] Endast 2009–2012 samt 2020–2022 (gäller även misstänka gärningspersoner)

används för att identifiera hatbrott ofta missar den mer subtila och ”vardagliga” rasism invandrare och minoritetsgrupper utsätts för (Atak 2020).

Genom att manuellt granska de hatbrottsmarkerade polisanmälningarna och tillämpa relativt strikta exkluderingskriterier minskar vi risken för överrapportering, samtidigt som vi skapar större jämförbarhet över tid. Däremot står problemet med underrapportering utanför studiens direkta räckvidd. I stället för att försöka inkludera sådana fall kan vi konstatera att det existerar en utbredd underström av rasism och främlingsfientlighet i Sverige, men att detta sannolikt fångas bättre med andra metoder än polisanmälningsdata.

Att använda registerdata som källa för brottsstatistik innebär dock en rad andra metodologiska problem, som inte fullt kan hanteras inom ramen för en enskild studie. För det första är studiens resultat starkt beroende av att anmälningsbenägenheten är relativt stabil över tid, mellan olika brottstyper och mellan olika grupper av brottsoffer. Samma gäller för registreringsbenägenheten hos polisen, vilket i detta fall inte bara handlar om huruvida polisen registrerar en anmälan utan också om den flaggas som hatbrott. Anmälnings- och registreringsbenägenheten påverkas av en mängd externa faktorer, särskilt när det gäller politiskt motiverade brott. Till dessa räknas till exempel medierapportering om hatbrott och främlingsfientligt våld, samt politisk mobilisering för eller emot utsatta grupper. Båda dessa processer kan tillfälligt öka uppmärksamheten kring hatbrott, vilket i sin tur kan påverka både polisers och brottsoffers benägenhet att uppmärksamma hatbrottsmotiv (McVeigh m.fl. 2003; Scheuerman m.fl. 2019). Dessa samspel gör det svårare att särskilja huruvida en ökning av registrerade hatbrott återspeglar en faktisk ökning av brottsligheten eller en ökad benägenhet att identifiera och rapportera hatbrott (se t.ex. Warren-Gordon & Rhineberger 2021). Det kan dock noteras att misshandelsfall mellan okända har en relativt hög anmälningsbenägenhet i relation till andra kategorier av våldsbrott (Nordén & Strid 2021).

Vår samlade bedömning är att det finns en påtaglig risk för att den övergripande anmälnings- och registreringsbenägenheten över tid kan ha varierat, vilket gör att man måste vara försiktig med uttalanden om utvecklingen av den totala mängden främlingsfientliga våldsbrott. Vi kan inte heller helt utesluta att en eventuell förändring i anmälningsbenägenhet sett olika ut för olika underkategorier i materialet. Som vi ska återkomma till i slutdiskussionen är emellertid vår samlade bedömning att det är osannolikt att sådana skillnader varit stora nog för att påverka studiens generella slutsatser.

En andra svårighet uppstår till följd av att vi endast ”ser” brottsligheten så som den beskrivs vid anmälningstillfället. Detta kan återigen leda till både över- och underrapportering. Den information som registreras i anmälan kan påverkas av missuppfattningar, att målsäganden minns fel, eller att den polis som registrerar anmälan utelämnar relevant information. Under den fortsatta utredningen kan brottsbeskrivningen förändras, nya misstänkta gärningspersoner kan tillkomma eller tidigare misstankar avskrivas, och de angivna motiven kan omtolkas. En undersökning som utförs senare

i rättsprocessen skulle därmed sannolikt leda till justeringar av flera av de variabler som återges i tabell 4.

Samtidigt har användningen av anmälningstexter vissa fördelar. Tidigare forskning visar att främlingsfientliga motiv och liknande hatbrottsgrunder sällan följs upp i rättsprocessen och att det i de fall där det sker ofta är svårt att bevisa sådana motiv (Atak 2020; Hagerlid & Granström 2023). Genom att fokusera på det första steget i rättskedjan – och återigen genom att tillämpa en restriktiv urvalsram – minimerar vi sannolikt den underrapportering som sker länge fram i rättsprocessen, exempelvis under utrednings- och rättegångsfasen.

Över- och underrapportering är ett betydande problem om syftet vore att ge en heltäckande bild av den faktiska brottsligheten. Det är dock inte det huvudsakliga målet med denna rapport. I stället syftar studien till att analysera *generella mönster* i brottsstatistiken, baserat på ett strikt definierat material. Så länge över- och underrapporteringen sker slumpmässigt utgör detta inget större metodologiskt problem. Däremot måste eventuella systematiska fel i rapporteringen beaktas vid tolkningen av resultaten.

Vid analys av brottsstatistik används ofta triangulering med andra datakällor för att identifiera och korrigera möjliga felkällor (Engdahl 2023). I denna rapport är en sådan analys endast möjlig i begränsad utsträckning. Skillnader i hur olika studier kategoriserar motiv, offer och brottstyper, samt bristen på jämförbara undersökningar för samma tidsperiod, gör det svårt att direkt jämföra våra resultat med andra datakällor. Trots detta kommer vi i början av varje empiriskt avsnitt att presentera de mest jämförbara resultaten från tidigare forskning, i synnerhet BRÅ:s mindre restriktiva gallring av polisens hatbrottsanmälningar, samt enkätsvar från NTU. Där sådan finns kommer vi också att återge resultaten från relevant akademisk forskning, både från Sverige och internationellt.

Källor till över- och underrapportering

Brott som inte anmäls. Många hatbrott, inklusive våldsbrott mot flyktingar, anmäls aldrig. Anmälningsbenägenheten varierar beroende på brottstyp samt på förtroendet för rättsväsendet inom olika grupper. Särskilt grupper med lågt förtroende för polisen kan vara mindre benägna att rapportera brott, vilket leder till underrapportering.

Brott som inte klassificeras som hatbrott. I vissa fall markeras inte hatbrott i polisanmälan, även när sådana motiv kan föreligga. Anmälningsupptagarens tolkning av situationen och vittnesmål spelar en central roll, och denna tolkning kan variera beroende på utbildning, erfarenhet och regionala skillnader. Atak (2020) har i en intervjustudie visat att poliser ofta använder en snäv definition av hatbrott, vilket kan leda till att relevanta fall exkluderas från statistiken.

Brott som felaktigt markeras som hatbrott. Enligt granskningar från BRÅ innehåller statistiken även en andel felaktiga markeringar, så kallade *false positives.* Det kan bero på felaktiga inmatningar eller på att vissa poliser tillämpat en bredare definition av hatbrott. Bland dessa felaktigt markerade anmälningar återfinns till exempel "svenskfientliga" brott och våldsbrott mot högerextrema. Fram till utbildningsinsatserna runt 2015 var det också vanligt att brott markerades som hatbrott enbart för att de involverade personer av olika nationaliteter.

Figur 3. *Källor till över- och underrapportering*

4. Resultatredovisning

Resultatdelen är strukturerad i tre delar. Vi inleder med att undersöka mönster i när, hur och var främlingsfientligt våld begås. Därefter analyserar vi olika egenskaper och mönster hos gärningspersoner och offer. Varje del inleds med en genomgång av tidigare forskning om främlingsfientligt våld, både i Sverige och internationellt.

4.1. Våldets omfattning

Det finns relativt få studier som ger en samlad bild av det främlingsfientliga våldets omfattning och utveckling under 2000- och 2010-talet. Som vi kommer att visa i senare avsnitt är forskningen särskilt begränsade när det gäller våldsmetoder, våldets grovlek och gärningspersonens egenskaper. Det saknas också studier som i detalj analyserar nivåerna och karaktär av detta våld under perioden samt hur dessa förändrats över tid.

Befintliga studier som undersöker utvecklingen av främlingsfientligt våld fokuserar i första hand på perioden kring flyktingmottagandekrisen 2015–2016. Internationell forskning antyder att antalet våldsincidenter ökade samband med toppar i flyktingmottagandet, särskilt i slutet av 2015 (Benček & Strasheim 2016; Jäckle & König 2019). På grund av bristen på längre tidsserier är det svårt att avgöra om denna ökning utgör ett isolerat undantag eller är en del av ett större mönster.

Samma osäkerhet gäller för Sverige. Statliga myndigheter har visserligen dokumenterat ökning av misstänkta angrepp och fler polisutryckningar till boenden för asylsökande och nyanlända flyktingar (NOA & Säpo 2015; Jernbro & Nilson 2016). Lundstedt (2024a) undersöker perioden från 2012 fram till 2017, men hans analys baseras till största delen på medierapportering och material från sociala medier.

I detta avsnitt använder vi våra egna data i kombination med data från BRÅ:s rapporter och Lundstedts tidigare dataset för att analysera utvecklingen av främlingsfientligt våld mellan 2009 och 2022. Eftersom data över misstänkta hatbrottsmotiv i NTU endast publicerats vid två tillfällen – 2018 och 2020 – kan vi inte använda dessa för att bedöma hur väl våra tidsserier speglar mönster i den verkliga brottsligheten. För att bättre förstå de trender vi identifierar jämför vi därför våra resultat med den generella utvecklingen av misshandels- och skadegörelsebrott, baserat på BRÅ:s register- och brottsofferenkäter.

4.1.1. Brottsutvecklingen över tid

Figur 4 ger en översikt av det främlingsfientliga våldets utveckling över tid, baserat på vårt bearbetade dataset, BRÅ:s rapportering av vålds- och skadegörelsebrott, samt de främlingsfientliga våldsincidenter som rapporterats i massmedia mellan 2009 och 2017 (se Lundstedt 2024a). Gemensamt för de tre tidsserierna är att den långsiktiga trenden visar en svag nedgång, men med en tydlig tillfällig ökning under flyktingmottagandekrisen 2015–2016. Som väntat finns en relativt stark korrelation mellan BRÅ:s och våra tidsserier (r=.651).

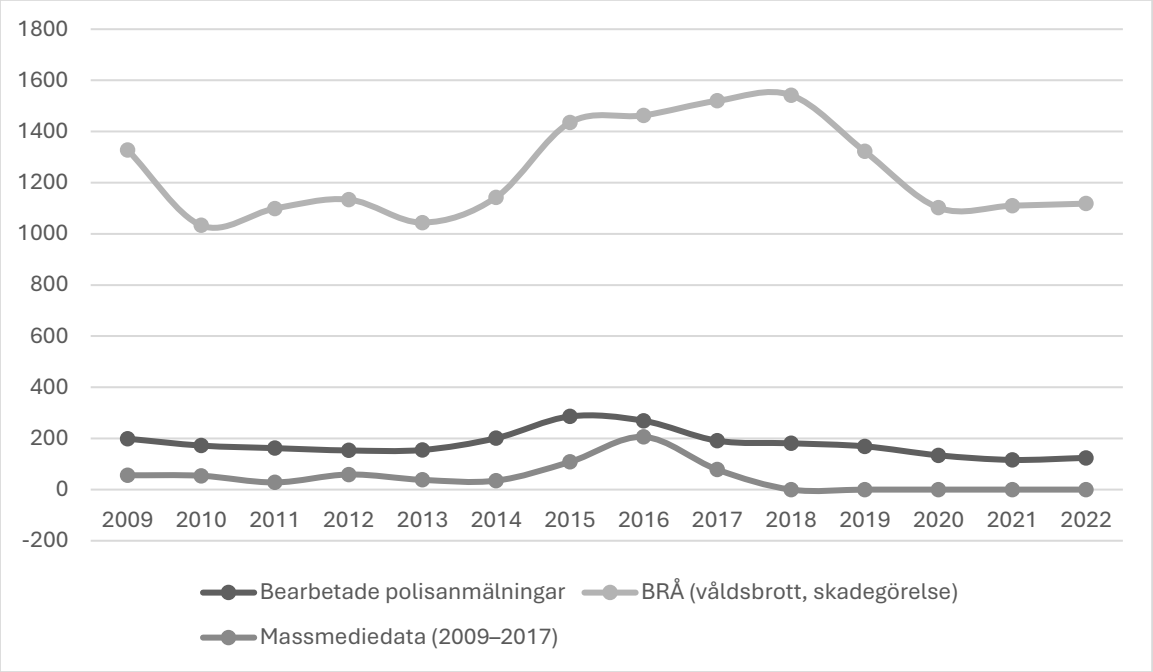

***Figur 4**. Brottsutveckling över tid. Övriga källor: BRÅ, Lundstedt (2024)*[9]

Det bör noteras att de tre trendlinjerna i figur 4 placerar höjdpunkten för 2010-talets våldsvåg vid olika tidpunkter. Den mest sannolika förklaringen är att detta beror på skillnader mellan olika urvalsramar. I BRÅ:s material skedde den största förändringen i samband en omdefiniering av vad som ingår i kategorierna ”våldsbrott” och ”skadegörelse”. År 2009 inkluderade kategorin ”våldsbrott” dödligt våld, misshandel, våld mot tjänsteman, rån, fridsbrott, kvinnofridsbrott och våldtäkt (Molarin & Frenzel 2010). År 2018 avgränsades denna kategori till misshandel, mord/dråp samt våld mot tjänsteman. Samtidigt som detta innebar att antalet ”våldsbrott” minskade slogs kategorin ”skadegörelse” ihop med det långt mer vanligt förekommande ”klotter” (Forselius & Westerberg 2019). Som vi diskuterade i föregående kapitel ökade antalet fall av hatbrottsmarkerat klotter explosionsartat från och med just 2018, vilket åtminstone delvis berodde på att stora verksamheter som SL satte i system att polisanmäla dessa händelser i betydligt högre utsträckning än tidigare.

Lundstedts (2024a) data skiljer sig från både denna studies och BRÅ:s, då de i första hand fokuserar på våld inom ramen för flyktingmottagande. Det innebär att detta material innehåller ett relativt stort antal fall av våld mot flyktingboenden som inte hatbrottsmarkerats vid anmälningstillfällen. Eftersom det dessutom bygger på massmediedata är det särskilt känsligt för uppmärksamhetseffekter. Detta gäller i synnerhet perioden från oktober 2015 till mitten av 2016, då en våg av brandattacker riktade mot flyktingboenden fick stor medial exponering. Det är därför föga förvånande att den trendlinje som baseras på dessa data är mest diskontinuerlig, med den mest markerade

[9] BRÅ rapporterar inga uppgifter för 2017, 2019 samt 2021. Dessa är i stället baserade på medeltal mellan de kringliggande åren.

toppen 2015–2016. Eftersom materialet *inte* är direkt beroende av polisens benägenhet att hatbrottsmarkera polisanmälningar styrker det dock tolkningen att den våg av våld som inleddes 2015 var relativt oberoende den nationella utbildningsinsatsen.

Det är möjligt att de mönster vi observerar i de tre undersökningarna speglar bredare förändringar i brottsstrukturen i Sverige. I så fall skulle trenderna inte nödvändigtvis ha att göra med förändringar i främlingsfientligheten, utan med bredare utvecklingstendenser. Detta går dock att undersöka genom att jämföra dessa med trenden för motsvarande brottskategorier i allmänhet.

4.1.2. Brottsutvecklingen och dess relation till annan brottslighet

Figur 5 visar utvecklingen av samtliga anmälda misshandels- och skadegörelsebrott enligt BRÅ:s statistik[10]. Dessa trendlinjer skiljer sig dock påtagligt från dem vi såg i figur 4. Det sker visserligen en viss ökning av skadegörelsebrott under åren kring flyktingmottagandekrisen, men nivåerna låg ändå lägre än både i början och slutet av perioden. Korrelationen mellan BRÅ:s generella tidsserier och de som avser främlingsfientligt motiverat våld är också mycket svag.[11] Ett mer liknande mönster uppträder dock om vi enbart fokuserar på misshandelsbrott. Här ser vi en trend som påminner om den för främlingsfientligt våld, med en tidig höjdpunkt, en kortvarig ökning omkring 2015, samt en utplaning efter flyktingmottagandekrisen. Trots denna tillfälliga likhet är korrelationen mellan misshandelsbrott och våra tidsserier mycket svag.[12]

[10] Uppgifterna är framtagna ur BRÅ:s statistikdatabas, som finns tillgänglig här: https://statistik.bra.se/solwebb/action/index

[11] Korrelationen mellan tidsserien för det totala antalet misshandels- och skadegörelsefall och motsvarande material i BRÅ:s hatbrottsrapporter är (r=.094). Korrelationen mot vårt bearbetade dataset är något starkare (r=.234), men fortfarande obetydlig.

[12] (r=.078) för BRÅ:s data, (r=.347) för vårt bearbetade dataset.

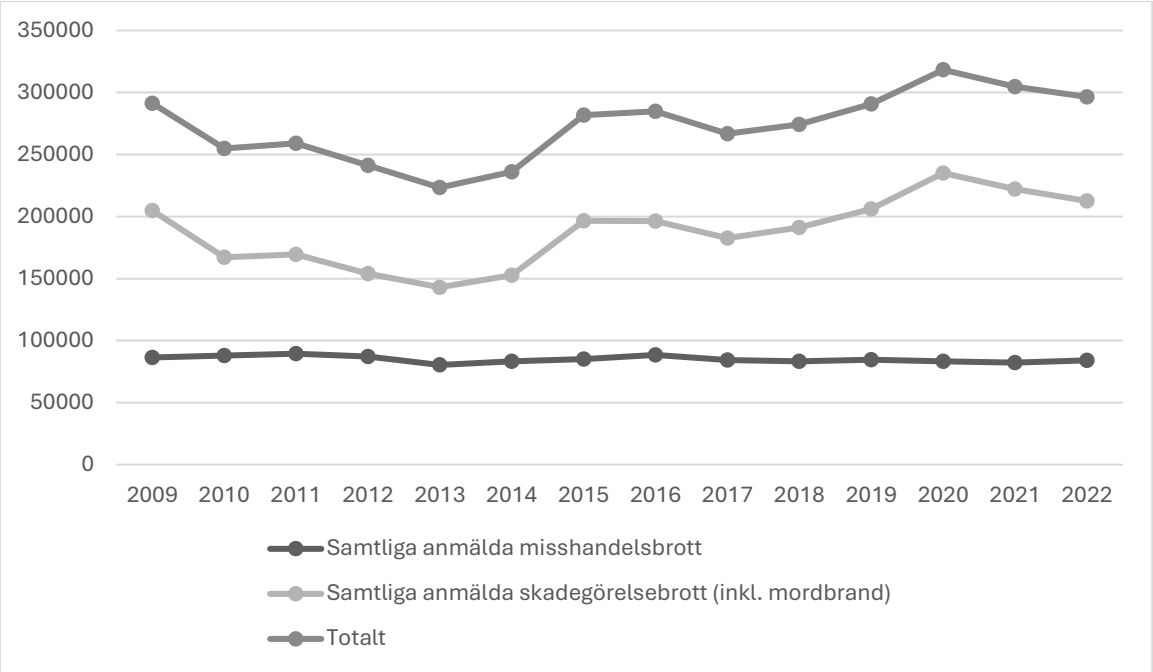

***Figur 5**. Samtliga anmälda fall av misshandel, skadegörelse. Källa: BRÅ*

Inte heller resultaten från NTU ger en entydig bild av att tidsserierna för främlingsfientligt våld följer utvecklingen av motsvarande brottskategorier utan hatbrottsmotiv. Eftersom NTU inte inkluderar frågor om skadegörelsebrott, kan vi endast undersöka trenden för misshandel. NTU-materialet visar att andelen 16–84-åringar som uppger att de utsatts för misshandel ökade påtagligt från 2016 och fortsatta att öka fram till och med 2019. Liksom i statistiken över anmälda misshandelsbrott var nivån högre i början av perioden än i slutet. 2010 svarade 3,4 % av respondenterna att de blivit utsatta för misshandel under det senaste året, medan andelen låg stabilt på 2,8 %. mellan 2020 och 2022.

Att nedgången i det främlingsfientliga våldet från 2009 och framåt skulle spegla den allmänna brottsutvecklingen motsägs alltså av tillgängliga data. Tidsserierna för främlingsfientligt våld och motsvarande brottsrubriceringar i den breda brottsstatistiken är svagt korrelerade och pekar i delvis olika riktningar. Vidare tycks flyktingmottagandekrisen spela en särskilt stor roll för det främlingsfientliga våldets utveckling. Detta är rimligt, om vi utgår ifrån att främlingsfientligt våld åtminstone delvis följer andra orsakssamband än den typ av våldsbrottslighet som motiveras av personkonflikter eller ekonomiska incitament.

4.1.3. Främlingsfientligt våld och särskilda händelser

För att få en mer nyanserad bild av hur de främlingsfientliga våldsbrotten har utvecklats kan vi bryta ner materialet på mindre tidsenheter. Figur 6 visar hur koncentrationen av främlingsfientligt våld varierat vecka för vecka under hela den studerade perioden. Som tidigare analyser har visat är våldet uppenbart koncentrerat till perioden 2015–2016. Men detta är inte hela sanningen. Av figuren kan vi utläsa att våldsvågen inleds först i slutet av september 2015 (v. 39), intensifieras under

november samma år, och avtar först i april 2016 (v. 16). Under denna period, som sträcker sig över 216 dagar, skedde 200 av de anmälda händelser som uppfyller våra inkluderingskriterier. Under denna tidsperiod inträffade alltså nästan en anmäld incident per dag. Det innebär också att 7,9 % av samtliga anmälningar under hela studieperioden inträffade under 4,2 % av den totala tidsserien.

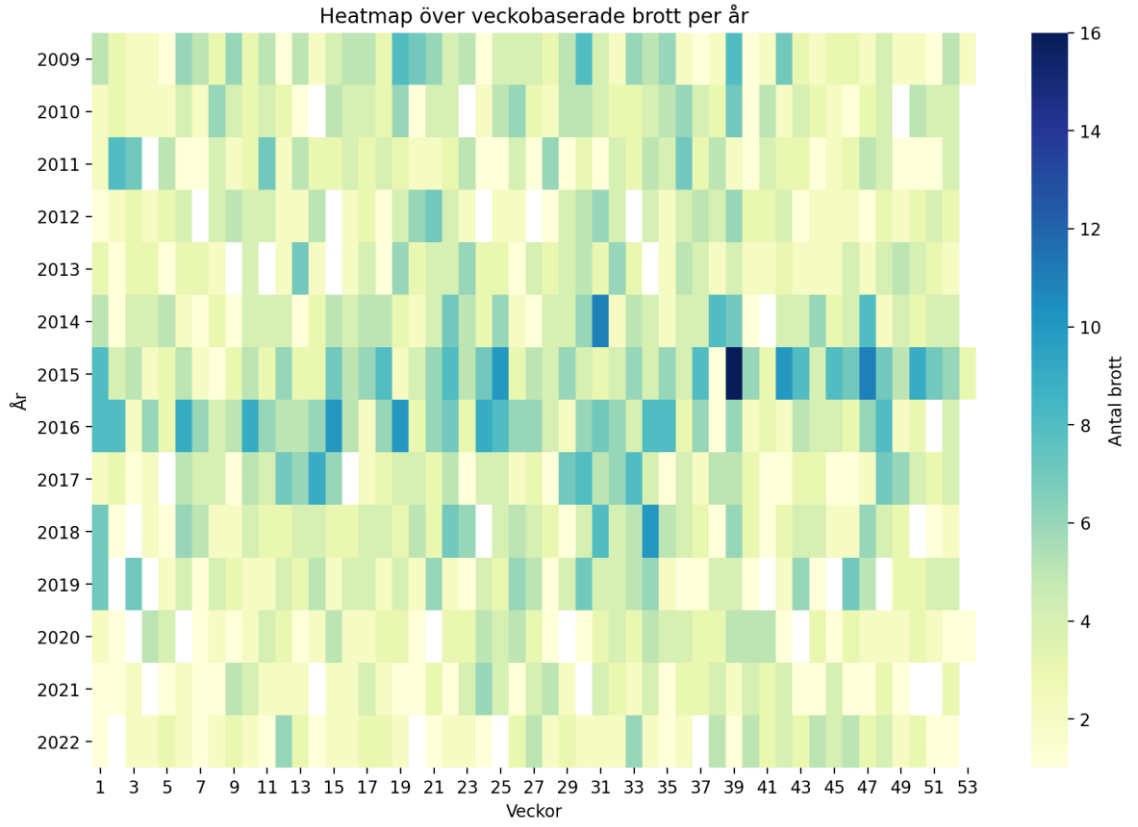

Figur 6. *Antal främlingsfientliga hatbrottsmarkerade polisanmälningar per vecka, 2009–2022*

Den kraftiga ökningen av incidenter hösten 2015 kan visserligen vara ett resultat av felkällor i materialet. Den omfattande uppmärksamhet som ägnades flyktingfrågan – och våldet mot flyktingar – kan ha lett till en ökad anmälningsbenägenhet hos offren samt en större sannolikhet att polisen registrerade misstänkta hatbrottsmotiv. Som tidigare nämnts var det också under denna period som polisens rikstäckande utbildningsinsats började ge resultat. Samtidigt förekom återkommande våldsamma incidenter på asylboende, där konflikterna ofta hade sin grund i etniska, religiösa och politiska mellangruppskonflikter (Jernbro & Nilson 2016).

Vi bedömer dock att vår restriktiva urvalsram i stor utsträckning minimerar dessa felkällor. Genom att utesluta alla fall där det inte uttryckligen framgår att motivet var främlingsfientligt samt att exkludera mellangruppskonflikter på asylboenden, bör eventuella överrapporteringseffekter vara mindre framträdande i vårt material än i exempelvis BRÅ:s mindre strikt gallrade dataset.

Denna utveckling kan i sin tur relateras till det kraftigt ökade antalet asyl- och flyktingboenden, utvecklingen av lokala konflikter kring dessa boenden, högerextrem mobilisering, samt den diskursiva svängning som vi beskrivit i kapitel 2. I takt med att trycket på mottagandesystemet minskade under 2016 och flyktingfrågan blev mindre synlig i den politiska debatten, avtog också våldsvågen. Figur 7 visar hur sambandet mellan ickevåldsamma protester mot invandring och främlingsfientligt våld ser ut i Lundstedts dataset.

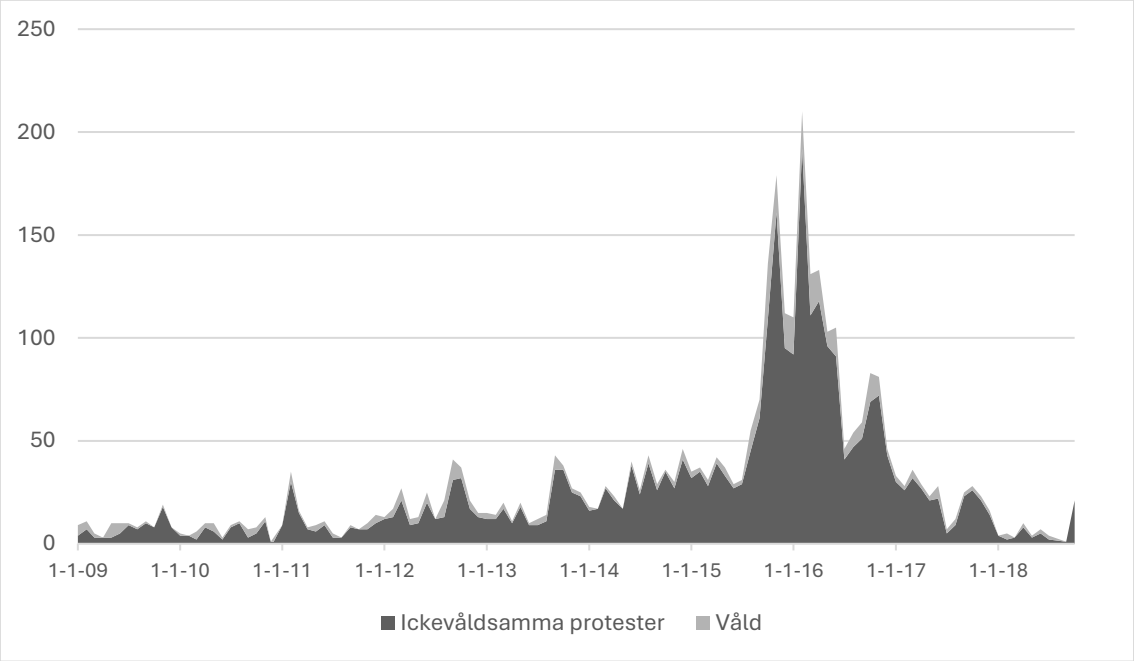

Figur 7. *Ickevåldsamma protester och våldsincidenter riktade mot invandring per månad 2009–2018. Källa: Lundstedt (2024a)*

Det är dock inte enbart flyktingmottagandekrisen som verkar ha bidragit till ökad förekomst av främlingsfientligt våld. Flera plötsliga ”chocker” – dramatiska händelser – tycks ha fungerat som utlösande faktorer för kortvariga våldsvågor. Våldsvågen som inleddes i början av november 2015 nådde sin högsta intensitet under de två veckor som följde efter IS koordinerade attacker i Paris den 13 november. Likaså var den mest våldsamma veckan 2017 omedelbart efter Rakhmat Akilovs lastbilsattack på Drottninggatan i Stockholm den 7 april.

Det är samtidigt viktigt att understryka att inte alla uppmärksammade händelser där gärningspersonerna pekats ut som flyktingar haft någon tydlig effekt på antalet anmälda och hatbrottsflaggade främlingsfientliga våldsbrott. I en sådan provisorisk analys som denna går det därför inte att fastställa i vilken grad yttre händelser generellt påverkar brottsnivån. Resultaten pekar dock på att det finns goda skäl att undersöka denna koppling i framtida forskning.

Slutligen kan vi notera vad som inte syns i materialet. Efter att Ryssland inledde sin fullskaliga invasion av Ukraina skedde den största flyktingvågen till Europa sedan 2015. Många ukrainare anlände till Sverige via EU:s massflyktsdirektiv och

placerades i samma anläggningar som tidigare använts under flyktingmottagandekrisen 2015–2016. Precis som flyktingarna från Syrien, Eritrea, Somalia och Afghanistan sju år tidigare var de ukrainska flyktingarna ett återkommande ämne i nyhetsrapporteringen och möttes inledningsvis av omfattande solidaritetskampanjer. Till skillnad från den tidigare flyktingvågen tycks denna dock inte ha lett till någon ökning av främlingsfientligt våld. Vi kommer att återkomma till denna fråga i följande avsnitt, där vi undersöker vilka grupper som utsätts för främlingsfientligt våld.

4.2. Vilken främlingsfientlighet?

I NTU 2018 uppgav 17,1 % av de som utsatts för misshandel att de blivit attackerade på grund av sin hudfärg, nationalitet eller etniska bakgrund (Westerberg & Faramarzi 2018). Ytterligare 5,6 % angav sin religionstillhörighet som motiv. Dessa siffror döljer dock betydande skillnader mellan grupper. BRÅ:s registerstudier visar att antimuslimska och afrofobiska motiv är klart vanligare än andra hatbrottsgrunder. För att få en bättre förståelse för hur främlingsfientligt våld har utvecklats över tid ska vi därför undersöka hur det fördelar sig mellan olika grupper där det går att urskilja specifika främlingsfientliga motiv.

Tabell 5 visar hur antalet incidenter i vårt material är fördelat mellan olika typer av främlingsfientliga motiv. Den mest framträdande kategorin är våld riktad mot personer som gärningspersonerna uppfattar som invandrare eller flyktingar, vilket utgör nästan hälften av fallen. Därefter följer brott med afrofobiska, islamofobiska, och antiziganistiska motiv. Våldsbrott mot judar och personer som uppfattas som "kineser" är relativt ovanliga, men förekommer konsekvent under hela perioden. Kategorin "generell rasism" inkluderar brottsfall där gärningspersonen använder mer ospecifika främlingsfientliga uttryck, såsom "svartskallar", "blattar", "utlänningar". Dessa uttryck kan avse flera olika grupper, vilket gör att kategorin är svår at använda i en detaljerad analys, även om den är vanligt förekommande. Slutligen omfattar kategorin "övriga" brott mot grupper som väldigt sällan rapporterar att de utsätts för främlingsfientliga hatbrott, exempelvis polacker, thailändare, amerikaner.

Främlingsfientligt motiv	**Antal fall**
Mot invandring/invandrare	916
Afrofobi	561
Generell rasism (e.g. "svartskallar", "blattar")	441
Islamofobi	232
Antiziganism	161
Antisemitism	80
Övriga	131
Totalsumma	**2522**

Tabell 5. *Förekomst av olika främlingsfientliga motiv, hela perioden*

Figur 8 illustrerar hur den relativa förekomsten av olika motiv förändrats under perioden. Föga förvånande är det mest framträdande mönstret att våld riktat mot invandrare och flyktingar var som vanligast under flyktingmottagandekrisen 2015–2016.

Därefter minskade denna kategori till en relativt låg nivå. Eftersom detta är den största motivkategorin i datasetet följer dess kurva i stort sett utvecklingen för den främlingsfientliga våldsbrottsligheten i stort.

Däremot ser vi en jämnare fördelning över tid för våldsbrott med afrofobiska motiv. Dessa var som vanligast i början av perioden, men har inte fluktuerat i samma utsträckning som andra kategorier. Islamofobiskt våld visar en annan trend och tycks vara mer framträdande mot slutet av perioden, med en topp 2019. Skillnaden i absoluta tal är dock relativt liten, och med undantag för de 29 fallen 2019 varierade antalet mellan endast 7 och 20 fall per år.

De mest dramatiska skillnaderna över tid gäller våld mot romer och resande. Hela 35 % av de antiziganistiska brotten i vårt material inträffade under 2015. Detta sammanfaller med den ökade närvaron, debatten och politiseringen av hemlösa EU-migranter från i synnerhet Rumänien och Bulgarien (Persdotter 2019). Denna trend avviker tydligt från det övergripande mönstret och speglar hur politiska och mediala diskussioner kan påverka våldsutvecklingen. Att romska EU-migranter varit särskilt utsatta har också bekräftats genom riktade enkätundersökningar (Wigerfelt & Wigerfelt 2015; Wallengren m.fl. 2019, 2020; Wallengren & Mellgren 2021).

Förändringar i den antisemitiskt motiverade våldsbrottsligheten har kunnat relateras till mer övergripande mönster i relationen mellan Israel och Palestina (LaFreniere Tamez m.fl. 2023; för en kritisk diskussion, se Gardell 2010). Våra årsvisa data ger visst stöd för detta påstående. Antalet anmälda våldsbrott riktade mot judar och synagogor är visserligen mycket lågt i materialet, men tycks öka något i samband med utbrottet av det första Gazakriget. Även ökningen runt 2014 sammanfaller med en ökning i antal döda i Gazakonflikten. Det är dock svårt att fastställa några säkra samband eftersom antalet fall är så pass lågt, vilket sannolikt delvis är ett resultat av vår urvalsram, som endast inbegriper fysiska våldsdåd och därmed exkluderar exempelvis skadegörelse och hot som är vanligare vid antisemitisk brottslighet. Det bör också understrykas att vår undersökningsperiod inte omfattar den eskalerade situationen efter Hamas angrepp i Israel den sjunde oktober 2023 och Israels efterföljande invasion av Gaza.

Den största av de kategorier som inte redovisas i tabellen utgörs av antikinesiska våldsdåd (n=35). Trots det begränsade antalet fall kan vi se att förekomsten av dessa händelser sticker ut under pandemiåren 2020–2022. Liknande kortvariga vågor av ökad hatbrottslighet mot personer som uppfattas som kinesiska har också rapporterats i USA och Storbritannien (Gray & Hansen 2021; Han m.fl. 2022). Denna utsatthet bland kinesiska brottsoffers förtjänar därför att undersökas närmare i framtida studier.

Två fenomen kan noteras för de "övriga" motiv som inte redovisas här. För det första finner vi endast ett anmält brott som uttryckligen riktats mot ukrainare. Detta, tillsammans med den generella minskningen av antalet våldsbrott under 2022, antyder att den senaste flyktingvågen har bemötts på ett helt annat sätt jämfört med de tidigare

vågorna under slutet av 00- och mitten av 2010-talet. För det andra ser vi endast nio anmälningar om våld riktat mot personer som gärningspersonerna uppfattar som ryska. Bland dessa gäller endast en anmälan sådant våld som utförts efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina i februari 2022. Inte heller bland de anmälningar som uteslutits som fall av mellangruppskonflikter finns mer än enstaka exempel på våld *mellan* personer som identifierar sig som ryssar respektive ukrainare. Dessa resultat tyder på att kriget inte lämnat några tydliga spår i vårt material.

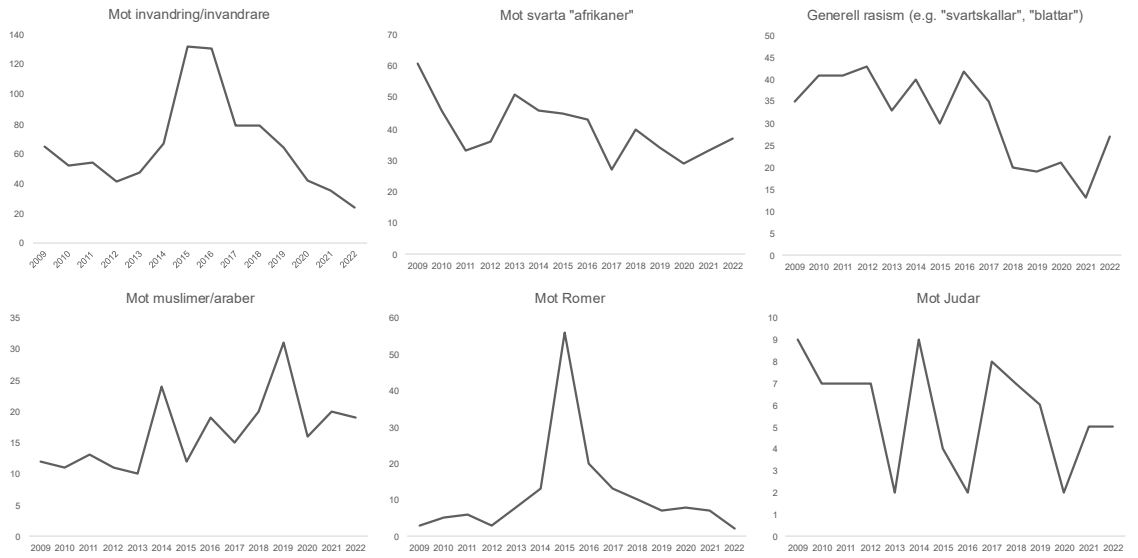

Figur 8. *Årlig relativ fördelning av några främlingsfientliga motiv, 2009–2022*

I avsnittet *Brottsoffer* kommer vi att närmare analysera hur våldsbrottslighetens mönster skiljer sig åt mellan olika främlingsfientliga motiv.

4.3. Brottsstruktur och utförande

I detta avsnitt använder vi data över hatbrottsmarkerade polisanmälningar för att ge en mer heltäckande bild av det främlingsfientliga våldets brottsstruktur. Analysen sker på två nivåer. Först ger vi en översikt av brottsrubriceringar i materialet. Därefter gör vi en detaljerad analys av brottsstrukturen, där vi med hjälp av semiautomatiserade metoder undersöker vilken beväpning som använts och vilka typer av våldshandlingar som förekommer i polisanmälningarna. Syftet är att kartlägga den repertoar av främlingsfientligt våld som präglat de senaste två decennierna i Sverige.

Det saknas svenska studier som ger en detaljerad bild av det främlingsfientliga våldets karaktär. Lundstedts studie av främlingsfientligt våld i samband med flyktingmottagande visar att våldet under 2010-talet främst bestod av två huvudsakliga typer: småskaliga och oplanerade fall av skadegörelse och misshandel, sant till synes planerade attacker, såsom brandattentat och bombdåd. Det grova våldet riktades dock oftare mot fastigheter än mot människor. Dessa våldstyper ersatte delvis det kollektiva "skinnskallevåld" som präglade slutet av 00-talet och början av 2010-talet, och som utmärktes av att stora grupper av mer eller mindre ideologiskt motiverade unga män tillsammans angrep enskilda offer (se också Lundstedt & Törnberg 2024). Det ska

dock viktigt att poängtera att Lundstedts material bygger på tidningsrapportering. Det innebär att resultaten sannolikt överbetonar det riktigt grova våldet och sådant våld som sker i anslutning till medialt uppmärksammade händelser, exempelvis det stora flyktingmottagandet 2015–2016. BRÅ:s genomgångar av hatbrottsmarkerade polisanmälningar gör å sin sida enbart en grov uppdelning mellan skadegörelse och misshandel. Detta gör det svårt att förstå gärningspersonernas tillvägagångssätt eller att avgöra hur allvarligt våldet faktiskt varit.

I följande del ger vi en översikt av våldet utifrån registrerade brottskategorier. Därefter presenteras data om gärningsmännens beväpning, våldets potentiella grovlek, och resultaten från en automatiserad kodning av "handlingsverb", det vill säga de faktiska handlingar som dokumenterats i polisanmälningarna av vittnen, målsäganden och poliser.

4.3.1. Brottskategorier

Tabell 6 presenterar de vanligaste brottskategorierna i materialet, med särskilt fokus på de mest allvarliga brotten. Misshandel, inklusive grov misshandel, dominerar med totalt 81 % av de hatbrottsmarkerade polisanmälningarna. Därefter följer skadegörelse (13 %), mordbrand (5 %), samt mord och dråp. Misshandel är alltså den absolut vanligaste brottstypen, medan mord och dråp (fullbordat eller ej) är mycket sällsynta. Samtidigt rymmer materialet några av de senaste decenniernas allra mest uppmärksammade våldsbrott, såsom serieskytten Peter Mangs dåd i Malmö och Anton Lundin Peterssons trippelmord på grundskolan Kronan i Trollhättan.

Brottskategori	**Antal**	**Andel**
Misshandel	2046	81,0%
Misshandel	1880	74,5%
Grov Misshandel	163	6,5%
Skadegörelse (ej klotter)	328	13,0%
Brand	137	5,4%
Mordbrand	114	4,5%
Skadegörelse genom brand	23	0,9%
Försök och stämpling till mord eller dråp	12	0,5%
Fullbordat mord, dråp eller misshandel med dödlig utgång	2	0,1%
Totalsumma	**2522**	**100%**

Tabell 6. *Antal hatbrottsmarkerade polisanmälningar efter grövsta brottskategori*

Den kraftiga övervikten av misshandelsbrott kan delvis förklaras av vår urvalsram. I BRÅ:s registerstudier är misshandel visserligen vanligt förekommande, men det är betydligt vanligare att hatbrottsmarkerade polisanmälningar handlar om hot, ofredande och skadegörelse. Hot och ofredande har vi exkluderat genom att endast fokusera på fysiskt våld. Skadegörelse har vi begränsat kraftigt genom att tillämpa strikta exkluderingskriterier mot sådant som vi bedömer vara relativt opolitiska skadegörelsefall. En nackdel med detta är att vi sannolikt underskattar den faktiska omfattningen

av främlingsfientligt motiverad skadegörelse. Samtidigt visar tidigare forskning baserat på NTU att just misshandel har en relativt hög anmälningsgrad i jämförelse med andra våldsbrott. Detta innebär att de brott vi faktiskt inkluderar sannolikt ger en mer rättvisande bild av det verkliga våldsmönstret än om vi använt en bredare urvalsram.

Frågan om brottskategorier kompliceras av att det finns betydande överlapp mellan kategorierna grov misshandel, grov mordbrand och mordförsök. Ett exempel på detta är när en okänd man tände eld på ett tält där en rumänsk familj låg och sov och därefter hotade dem med machete. Denna händelse registrerades som både grov mordbrand och grov misshandel. Sådana fall belyser hur stor betydelsen den enskilde polisens tolkningsutrymme har och vilka begränsningar det innebär att uteslutande förlita sig på brottskategorier när man analyserar våldets grovhet och gärningsmännens tillvägagångssätt.

Figur 9 visar hur fördelningen av brottskategorier förändrades mellan 2009 och 2022. Samtliga kategorier ökar markant under perioden 2015–2016, vilket speglar den generella uppgången i antalet anmälningar under flyktingmottagandekrisen. Dock skiljer sig ökningen mellan olika brottstyper. Den mest anmärkningsvärda förändringen är att både den relativa och absoluta förekomsten av mordbrand och skadegörelse genom brand ökar kraftigt. Det är också viktigt att notera att många av dessa mordbränder inledningsvis inte markerades som misstänkta hatbrott. I flera fall framkom hatbrottsmotiven först i den efterföljande polisutredningen. I Lundstedts dataset, som inkluderar en omfattande genomgång av rapporteringen i massmedia och på sociala medier, framträder denna ökning av mordbränder ännu tydligare (figur 7). Att boenden för asylsökande och flyktingar blev en primär måltavla under denna period bekräftas också av att skadegörelsebrott i allmänhet ökade kraftigt under flyktingmottagandekrisen.

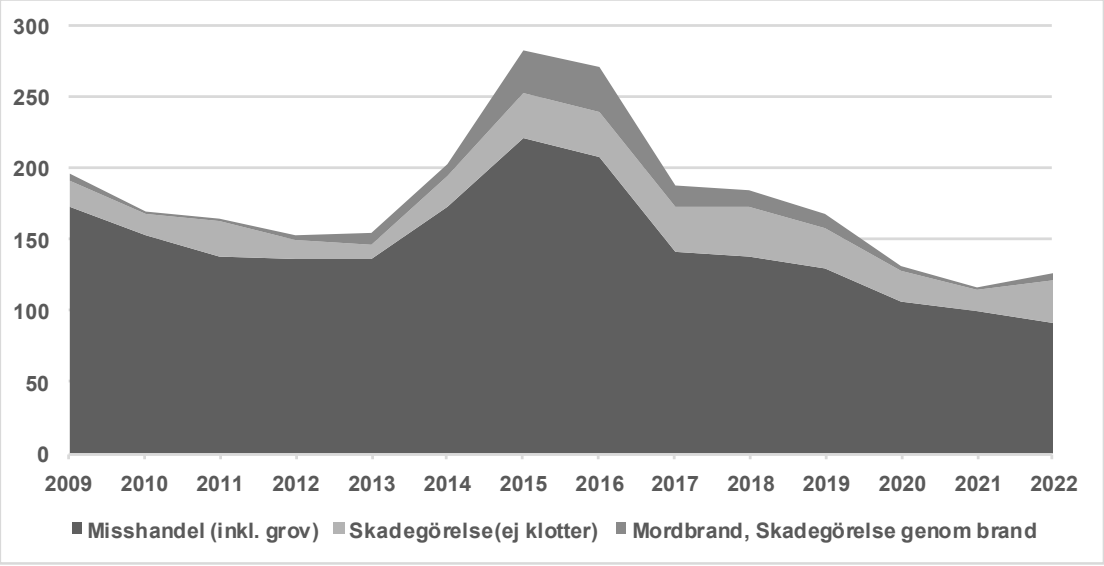

Figur 9. *Antal fall per brottskategori och år, mest allvarliga fallet räknas*

Flyktingmottagandekrisen kan också betraktas som en vändpunkt i mönstret för den främlingsfientliga våldsbrottsligheten. Även om misshandelsbrotten fortsatt varit de vanligaste (delvis av urvalstekniska skäl) ser vi att den relativa ökningen av skadegörelsebrott delvis bestod även efter 2016. Detta gäller dock främst den mindre grova skadegörelsen. Den nedgång som vi tidigare noterat efter 2016 kan alltså i princip helt tillskrivas en minskning av antalet misshandelsfall. Som vi redan påpekat, och som vi kommer att utveckla nedan, kan detta tolkas som en förskjutning av våldet från 00-talets skinnskallevåld till ett mer småskaligt (men inte nödvändigtvis mindre grovt) våld. En delvis annorlunda tolkning är att anmälningsbenägenheten för främlingsfientligt motiverade våldsbrott ökat, så att även mer ”lindriga” typer av våld fått en starkare prägel på materialet. Den senare tolkningen innebär att det grova våldet inte minskat. Båda tolkningarna ger därmed fog för tolkningen att trenden för främlingsfientligt våld avviker från den generella brottsutvecklingen (för de tre brottsrubriceringar som vi nämnt ovan), där antalet misshandelsfall faktiskt ökade under undersökningsperiodens sista år (se ovan).

4.3.2. Våldsrepertoar: Beväpning och handlingar

Brottsrubriceringar är ett alltför oprecist mått för att fånga nyanserna i den främlingsfientliga våldsbrottsligheten. Kategorin ”misshandel” omfattar en bred uppsättning våldsdåd, med varierande grad av beväpning, förberedelse och skaderisk för offret. Syftet med detta avsnitt är därför inte att beskriva de övergripande dragen i brottsstrukturen, utan snarare att undersöka *hur* våldet faktiskt utövas.

Tabell 7 visar de vanligaste verben som används för att beskriva våldshandlingar. Genom att analysera de mest frekventa verben får vi en tydlig bild av hur det främlingsfientliga våldet typiskt ser ut. I de flesta fall rör det sig om närstridsvåld, där gärningspersonen använder sina egna händer för att skada offret. Det handlar om slag, sparkar, knuffar och rivningar. Gärningspersonerna tar även strypgrepp, spottar på och armbågar sina offer. Först längre ner i frekvens förekommer verb som uteslutande indikerar grövre och beväpnat våld, såsom att ”köra på” (oftast med bil) eller att hugga offret med kniv.

Typ av Våld	Förekomster	Andel
Slå	1494	43,9%
Sparka	598	17,6%
Knuffa	402	11,8%
Kasta	186	5,5%
Spotta	130	3,8%
[Ta] strypgrepp	86	2,5%
Riva	86	2,5%
Köra på	64	1,9%
Överfalla	61	1,8%
Armbåga	60	1,8%
Skalla	57	1,7%
Örfil	32	0,9%

Hugga [med kniv]	25	0,7%
Krossa	21	0,6%
Hålla fast	19	0,6%
[kasta] smällare	19	0,6%
Knäa	14	0,4%
Bita	12	0,4%
Dra i håret	11	0,3%
Följa	11	0,3%
Nypa	6	0,2%
Peka laser	6	0,2%
Dra av slöja	3	0,1%
Ruska om	1	<0,1%
Totalsumma	**3404**	**100%**

Tabell 7. *Förekomst av verb som beskriver våldshandlingar*

Tabell 8 visar de vapen som är vanligaste förekommande i de undersökta polisanmälningarna. Det är viktigt att notera att ett vapen inte behöver ha använts för att inkluderas i polisanmälan – det räcker att vittnen eller målsäganden har sett det bäras av en eller flera gärningspersoner. I linje med listan över våldsverb ser vi att gärningspersonens egen kropp (händer, fötter, tänder, och så vidare) är det absolut vanligaste vapnet. Därefter följer knivar samt en lång rad mer eller mindre improviserade vapen. Till dessa hör både föremål som sannolikt har hittats på platsen (stenar, plankor, shoppingvagnar) och vardagsföremål som gärningspersonen kan ha haft med sig men som inte nödvändigtvis varit avsedda att användas som vapen (ölburkar, verktyg, och i vissa fall bilar). Med undantag för knivar är det relativt ovanligt att gärningspersonerna använder regelrätta vapen såsom skjutvapen, pepparspray, eller yxor.

Vapentyp	**Förekomster**	**Andel**
Kropp	1869	76,1%
Kniv	117	4,8%
Flaska/Ölburk	107	4,4%
Basebollträ/Batong/Metallrör/ Tillhygge/Planka	74	3,0%
Påkörd (Bil/Kundvagn/Permobil/Rullator)	64	2,6%
Stenar	47	1,9%
Kofot/Fälgkors/Hammare/Skruvmejsel/Spade/Sax/Gaffel	26	1,1%
Ägg	22	0,9%
Maskerad	21	0,9%
Smällare	19	0,8%
Soft air gun/Skjutvapen/Pistol/Gevär	19	0,8%
Rollator/Permobil/Kundvagn	15	0,6%
Pepparspray	11	0,4%
Gåstavar/Käpp/Krycka/Paraply	10	0,4%
Yxa	8	0,3%
Bajs	7	0,3%
Snöbollar	7	0,3%
Laserpekare	6	0,2%
Knogjärn	4	0,2%

Grisblod	2	0,1%
Matkasse	1	<0,1%
Totalsumma	**2456**	**100%**

Tabell 8. *Vapentyper*

Figur 10 visar den interna proportionen mellan vapen med hög respektive låg grad av planering och hur detta har utvecklats över tid. För tydlighetens skull har vi exkluderat våld som där enbart kroppen använts som vapen. Bortsett från kortvariga svängningar då användningen av icke-improviserade vapen ökade, är förhållandet relativt stabilt över tid. På denna aggregationsnivå finns alltså inga tydliga indikationer på att våldet blivit vare sig mer eller mindre välplanerat under den undersökta perioden.

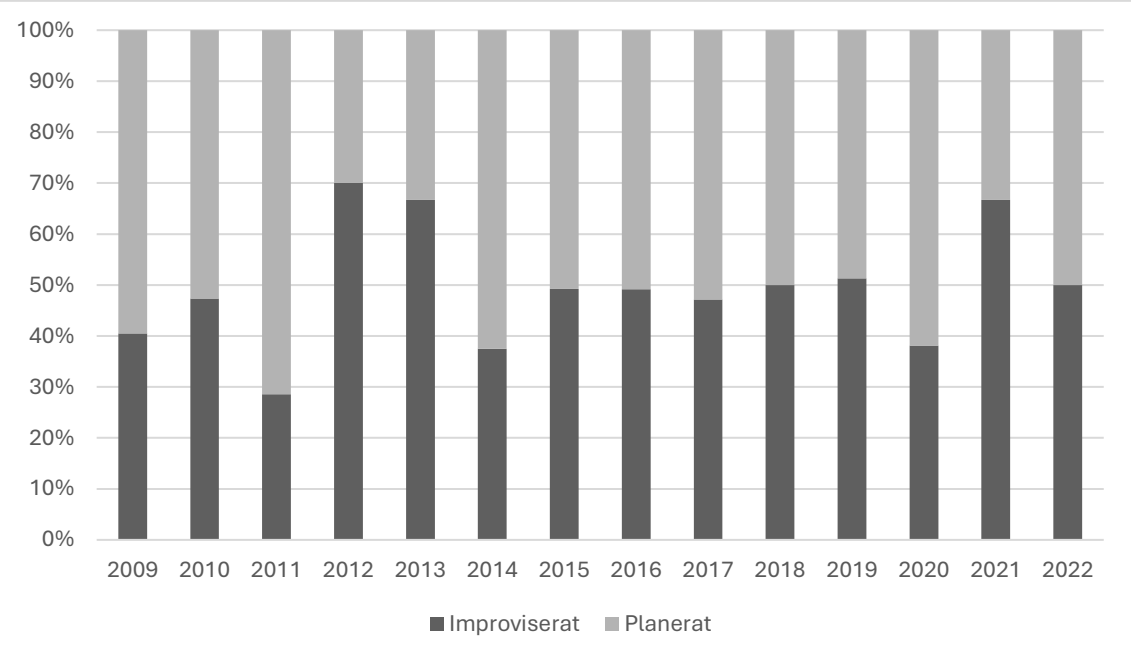

Figur 10. *Intern proportion, improviserade och planerade vapentyper*

Som redan antytts finns en betydande, men inte fullständig, överlappningen mellan graden av improvisation och den potentiella skadeverkan. Genom att korstabulera dessa faktorer visar tabell 9 att våldet främst koncentreras till handlingar som är oplanerade och relativt ofarliga. Den näst vanligast kategorin – betydligt mindre frekvent – omfattar våld som kräver hög planering och har stor skadepotential. Samtidigt är det viktigt att notera att denna kombination är långt vanligare än våld där låg planering kombineras med hög skadepotential eller vice versa. respektive möjlig skadlighet. Det bör också framhållas att dessa data enbart inkluderar personvåld. Om skadegörelsebrott – i synnerhet mordbränder – hade räknats in, skulle andelen fall i den kategori som kännetecknas av både hög planering och stor skadeverkan sannolikt ha ökat markant.

	Låg planering	Hög planering
Hög skadeverkan	N=40 (t.ex. bilar)	N=182 (t.ex. skjutvapen, bomber, knivar)

Låg skadeverkan	N=1815 (t.ex. flaskor, burkar, stenar)	N=56 (t.ex. ägg, batonger)

Tabell 9. *Korstabulering av planeringsgrad och möjlig skadeverkan*

4.4. Brottstider och brottsplatser

Efter att ha undersökt karaktär och mönster i den flyktingrelaterade våldsbrottsligheten, med fokus på vad som sker och hur, riktar vi nu uppmärksamheten mot var och när dessa brott inträffar. För att inleda avsnittet presenterar vi en kort översikt över de hypoteser som forskningen lagt fram för att förutse och förklara var och när det främlingsfientliga våldet sker.

4.4.1. Geografisk spridning

Forskningen har länge betonat rummets betydelse för förekomsten och spridningen av främlingsfientligt våld. Det finns flera väletablerade men relativt fristående forskningsriktningar som undersöker vilka typer av regioner, städer eller stadsdelar som drabbas av flest främlingsfientliga våldsbrott. Dock råder ingen enighet om vilka faktorer som bäst förutser våldets förekomst eller om dessa samband är positiva eller negativa.

I Tyskland har forskningen länge pekat på betydande skillnader mellan det forna Västtyskland och de delstater som tidigare tillhörde Östtyskland (se t.ex. Jäckle & König 2019). De förhöjda nivåerna av våld och högerextrem aktivism i Östtyskland har kopplats till socioekonomiska faktorer som hög arbetslöshet och begränsad erfarenhet av kulturell mångfald. Piatkowskà (2016; Piatkowskà & Hövermann 2018) finner liknande samband i hatbrottsdata från sju västeuropeiska länder. Enligt henne är främlingsfientligt våld vanligare i socioekonomiskt utsatta områden med en låg andel utrikesfödd befolkning.

Koopmans (1996; Koopmans m.fl. 2005) ifrågasätter dock att socioekonomiska faktorer kan generaliseras utanför Tyskland. Han menar i stället att våldet bör kopplas till *politiska* förhållanden i respektive region eller land. Enligt honom bör fokus ligga på sambandet mellan omfattningen av den främlingsfientliga opinionens, dess aktivistiska delar och deras förmåga att aktivt påverka politiken. Detta perspektiv kopplar det främlingsfientliga våldet närmare den högerextrema miljön och dess politiska strategier.

Det är dock möjligt att varken socioekonomiska eller politiska faktorer ensamma räcker för att förklara det främlingsfientliga våldets geografiska spridning. Braun (2011), som använder nederländska polisdata över "rasistiskt våld", finner att politiska och socioekonomiska variabler förlorar sin signifikans när faktorer som årstid (mer våld på sommaren) spridningsmönster (våld sker i vågor), och stadens befolkningsstorlek inkluderas.

Van Kesterens (2016) når liknande resultat i sin jämförelse av brottsofferenkäter från 14 västeuropeiska länder, inklusive Sverige. Han visar att socioekonomiska faktorer

inte är användbara för att förutsäga var främlingsfientliga brott sker. I stället kopplas våldets förekomst till storleken på regionens utrikesfödda befolkning. Resultatet – att hatbrottsutsattheten är större där det sker fler kontakter mellan invandrare och majoritetsbefolkning – överensstämmer med liknande studier av hatbrott i amerikanska städer och stadsdelar (se t.ex Green m.fl. 1998). Det bör dock noteras att von Kesterens studie inte enbart fokuserar på våldsbrott.

I Sverige saknas forskning som systematiskt identifierar de platser där främlingsfientligt våld är mest sannolikt att inträffa. Den hittills mest omfattande studien är Törnberg m.fl. (2022), som undersöker främlingsfientliga mordbränder under flyktingmottagandekrisen. Studien, som bygger på både regressionsanalys och kvalitativ komparativ analys, avfärdar såväl socioekonomiska som demografiska förklaringar. I stället visar den att en stor del av våldet uppstår i kommuner där det finns en kombination av starkt väljarstöd för Sverigedemokraterna (tolkat som mått på främlingsfientlig opinion), lokal aktivism mot flyktingmottagande, och lokal närvaro av högerextrema grupper. Tagna var för sig har dessa faktorer emellertid inte något samband med var attackerna skedde. Det är viktigt att notera att studien endast omfattar en begränsad del av det samlade främlingsfientliga våldet och att den fokuserar på en period som redan visat sig avvika från resten av decenniet. Relationen mellan grovt våld, högerextrem aktivism och främlingsfientlig opinion är dock även central i Lööws (1993, 1995) förklaringar av 1990-talets mordbränder mot flyktinganläggningar.

BRÅ:s rapporter fokuserar på vilka *typer* av brottsplatser *inom* städerna som är mest sannolika att förekomma i hatbrottsmarkerade polisanmälningar. Enligt den senast publicerade rapporten, som undersöker data för 2022, inträffar de flesta främlingsfientliga och rasistiska hatbrott i offrets hem (21 %), på "allmän plats" (18 %), på internet (12 %), samt i skolan och i kollektivtrafiken (båda 10 %) (Lundgren & Lejonstad 2023). Det bör dock understrykas att "offrets hem" inte nödvändigtvis innebär att gärningsmännen är en familjemedlem eller någon som bor i samma hushåll. Det kan även röra sig om grannar eller personer som offret möter i anslutning till hemmet, exempelvis på gården eller i tvättstugan. För islamofobiska hatbrott är mönstret liknande, men proportionerna varierar något. Antisemitiska hatbrott sticker däremot ut genom att de främst sker i digitala miljöer, vilket kan förklara deras relativa frånvaro i tidigare presenterade data. Antiziganistiska hatbrott särredovisas inte i BRÅ:s rapporter för 2018 eller 2022.

Våldets utbredning kan också bedömas utifrån en funktionell indelning av olika platser. I ett sådant perspektiv kan en butik, en restaurang, eller en gata betraktas som en plats för rekreation, som en arbetsplats, och så vidare. Ett sådant perspektiv är mycket användbart för att avgöra exempelvis i vilken utsträckning brottsoffer drabbas inom ramen för sin yrkesutövning. Det har dock inte varit möjligt att göra någon motsvarande indelning utifrån den information som finns i polisanmälningstexterna. Motsvarande data finns inte heller i BRÅ:s hatbrottsrapporter. Vi har därför valt en "neutral" definition av olika brottsplatstyper, där vi inte tar hänsyn till brottsoffrets roll i miljön.

Vi kan dock notera, helt anekdotiskt utifrån vår genomgång av materialet, att många brottsoffer utsätts i samband med sin yrkesutövning. Detta våld drabbar å ena sidan sådana yrken som befinner sig i människors vardagsmiljöer (t.ex. hemtjänstpersonal, städare och brevbärare), å andra sidan sådana yrken som utövar eller kan tvingas utöva auktoritet gentemot presumtiva förövare (t.ex. biljettkontrollanter, väktare, kassapersonal).

4.4.2. Region, stad och plats

Våra data visar att främlingsfientligt våld är relativt jämnt fördelat över landet. Figur 11 visar hur våldet fördelar sig i absoluta tal samt per 100 000 invånare i Sveriges 21 regioner och kommuner baserat på befolkningsdata från 2015. De största regionala koncentrationerna återfinns i Stockholm och Dalarna. På kommunnivå ser vi att våldet koncentrerats i tre områden: västra Dalarna och östra Värmland (Ludvika, Borlänge och Filipstad), Kalmar län (Emmaboda, Mönsterås, Oskarshamn) samt mellersta Skåne (Perstorp, Klippan, Svalöv). Våldets geografiska utbredning följer i stort sett befolkningsstorleken Stockholm har flest anmälningar, följt av Göteborg, Malmö, Uppsala och Örebro. Även i kommuner med hög socioekonomisk status, som Danderyd och Vellinge, står antalet anmälningar i proportion till deras befolkningsstorlek. Då det absoluta antalet anmälningar per kommun är relativt litet har vi inte funnit det meningsfullt att genomföra en djupgående analys av sambandet mellan socioekonomiska, politiska och demografiska variabler.

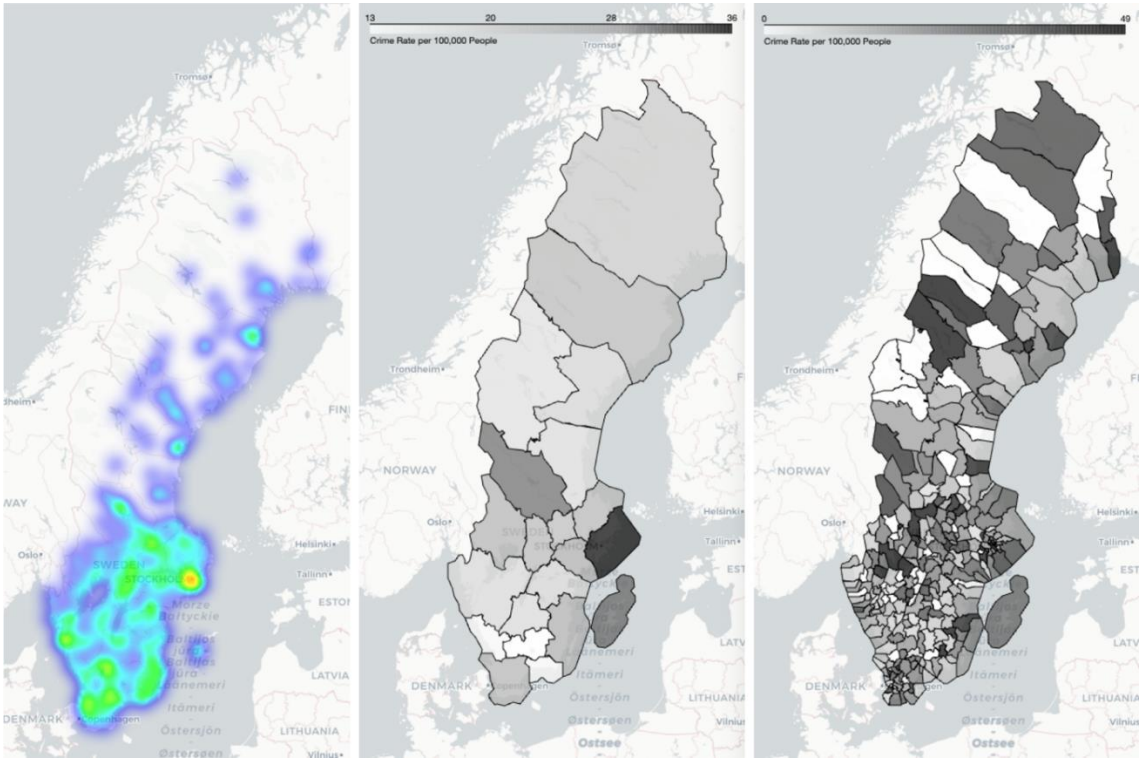

Figur 11a, b, c. *(a) Heatmap över absolut antal fall, (b) fall per 100 000 invånare i regioner, (c) fall per 100 000 invånare i kommuner*

Att våldet är relativt jämnt utspritt (sett till befolkningstätheten) på nationell nivå innebär inte att det fördelas på samma sätt inom lokalsamhällena. Vårt material visar en

rumslig fördelning av våldet som i stora drag överensstämmer med BRÅ:s rapporter. Trots att vi har undersökt en annan uppsättning brottskategorier och använt en mer finfördelad kategorisering av platstyper, ser vi att våldet oftast sker på offentlig plats (24,4 %), i anslutning till offrets privatbostad (”grannskap”, 18,6 %), i kollektivtrafiken (16,4 %), restauranger och barer (12,4 %), i butiker (11,1 %), vid särskilda flykting/asylbostäder (7,8 %), samt i religiösa byggnader och etniska föreningslokaler (4,7 %), och i skolan (2,8 %) (se tabell 9). Den mest betydande skillnaden gentemot BRÅ:s material är den relativt låga andelen händelser i anslutning till hemmet. Det beror sannolikt på att vi utesluter fall som utspelar sig mellan närstående och brott som begås på internet. Trots dessa begränsningar kvarstår platser i nära anslutning till hemmet som den näst vanligaste typen av brottsplats.

Typ av plats	**Antal**	**Andel**
Offentlig Plats (i.e. torg, parkering, på väg hem, badhus, bibliotek)	593	24,4%
Grannskap	453	18,6%
Transport/Kollektivtrafik	400	16,4%
Restaurant, Bar	302	12,4%
Butik (i.e. matbutik, mack)	270	11,1%
Asyl/migrant/flykting boende	189	7,8%
Religiösa byggnader/ Etniska föreningslokaler	115	4,7%
Skolan	69	2,8%
Annat	44	1,8%
Totalsumma	**2435**	**100%**

Tabell 9: *Plats, baserat på manuell kodning av fallbeskrivning i anmälan*[13]

Våra data kan även jämföras med BRÅ:s statistik över brottsplatser vid misshandel mellan obekanta. I en rapport publicerad 2009 noterade BRÅ att en fjärdedel av alla anmälda fall skedde i krogmiljö, medan åtta procent ägde rum i butiker och “andra offentliga lokaler” (Eksten 2009). Endast fem procent skedde i anslutning till kollektivtrafiken. Samtidigt bör det påpekas att motivbilder är särskilt svåra att fastställa i röriga miljöer som nattklubbar och krogar, där många alkoholpåverkade människor vistas samtidigt. Utifrån detta kan det antas att den främlingsfientliga våldsbrottslighetens geografiska utbredning ser delvis annorlunda ut i jämförelse med den våldsbrottslighet mellan obekanta som undersöks av BRÅ. Den främlingsfientliga våldsbrottsligheten utmärker sig därmed med att, i något större utsträckning, ske i vardagsnära miljöer.

[13] 97 % (N=2435) av anmälningar (N=2522) har en identifierad plats.

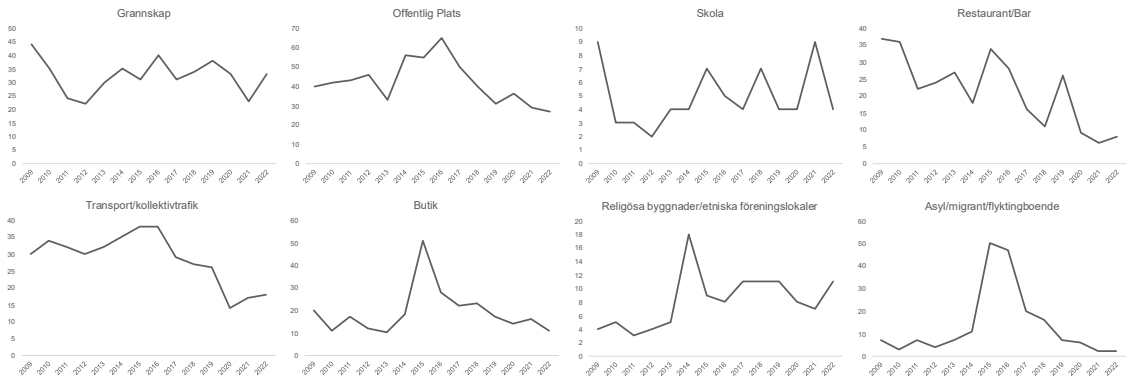

Figur 12. *Antal fall per platstyp*[14]

Figur 12 illustrerar hur mönstren för brottsplatser har förändrats över tid. Perioden 2015–2016 sticker ut med en kraftig ökning av anmälningar i anslutning till flyktingboenden. Lundstedts (2024) data, som bygger på en bredare uppsättning källor och inkluderar fler fall av grov skadegörelse och mordbrand, visar att flyktingboenden angreps kontinuerligt under hela 2010-talet, men att antalet attacker ökade markant mellan november 2015 och mars 2016.

Förutom angrepp mot flyktingboenden präglades 2015 även av en tillfälligt högre andel angrepp i anslutning till butiker. Detta hänger samman med den våg av främlingsfientligt våld riktat mot tiggande EU-migranter, som vi nämnt tidigare i rapporten. Dessa angrepp skedde inte enbart vid offrens boplatser, utan också när de satt och tiggde eller sålde varor utanför gallerior och matbutiker. Även om antalet och andelen anmälningar i butiksmiljö minskade efter 2015, fortsatte de att ligga på en något förhöjd nivå jämfört med perioden före 2015.

Ett svagare, men mera långvarigt, mönster är nedgången av våldshandlingar i restaurang- och barmiljöer, samt i kollektivtrafiken. Dessa miljöer är vanliga brottsplatser vid misshandel, eftersom de möjliggör täta interaktioner mellan främlingar samtidigt som alkohol och fylla ofta är inblandat. Att våld i dessa miljöer har blivit allt ovanligare kan indikera mer långsiktiga förändringar i brottsstrukturen. Som vi kommer att återkomma till i nästa avsnitt speglar detta en gradvis förändring i brottstid, där en allt mindre andel av våldshändelserna sker under nattetid. Den kraftiga nedgången 2020–2021 bör sannolikt betraktas som en effekt av pandemin.

En kompletterande analys (se tabell A3 i appendix) visar att olika platser skiljer sig åt i hur våldet tenderar att vara planerat eller improviserat. Genom att korsa platskategori med våldets karaktär – utifrån vapentyp – identifieras mönster som avviker från vad man statistiskt skulle förvänta sig. Dessa mönster synliggörs med hjälp av standardiserade residualer, som visar var vissa typer av våld är ovanligt vanliga eller ovanligt sällsynta. Boendemiljöer (t.ex. flykting- och asylboenden) och religiösa byggnader utmärker sig genom att ha en betydligt högre andel saknade uppgifter om huruvida

[14] Anmälningar där platstyp anges är 2435.

händelsen varit planerad eller improviserad, jämfört med andra platser. Detta tyder på en generellt högre andel ofullständigt dokumenterade händelser, vilket kan bero på att dessa brott ofta sker nattetid och sällan innebär direkt konfrontation mellan personer. Offentliga miljöer, butiker och transportmiljöer uppvisar det motsatta mönstret. I dessa miljöer finns relativt få saknade uppgifter, samt en övervikt av improviserade våldshändelser än vad som skulle vara förväntat utifrån en rent slumpmässig fördelning, vilket antyder att dessa miljöer präglas av större spontanitet och reaktivitet. Bar- och restaurangmiljöer har en viss övervikt mot planerade våldshändelser. Övriga miljöer uppvisar inga statistiskt tydliga avvikelser i fördelningen mellan planerade och improviserade händelser.

4.4.3. Våldets lokala geografi

BRÅ:s rapporter inkluderar ingen analys av vilka typer av stadsdelar som är mest utsatta för främlingsfientligt våld. En genomgång av de tre största städerna i Sverige – Stockholm, Göteborg, och Malmö – visar att majoriteten av händelserna inträffar i centralt belägna stadsdelar med hög andel människor i rörelse, närhet till kollektivtrafik, samt ett stort utbud av restauranger, krogar och nattklubbar.

Figurerna 13–15 visar heatmaps över de tre städerna. Som framgår av figurerna är särskilt drabbade områden Möllevången och Centrum i Malmö, Nordstan, Avenyn, och Vasastaden i Göteborg, samt Södermalm och Norrmalm i Stockholm. Liksom på nationell nivå sker en betydande andel av våldet i anslutning till kollektivtrafiken, exempelvis vid Slussen i Stockholm och centralstationerna i Göteborg och Malmö.

Samtidigt framträder ett mönster där socioekonomiskt utsatta områden med blandad etnisk profil är överrepresenterade i statistiken, exempelvis Rosengård i Malmö och Angered i Göteborg. Däremot är polisanmälningar om främlingsfientligt våld mycket ovanliga i välbärgade områden med hög socioekonomisk status, såsom Västra Hamnen och Bunkeflo/Limhamn/Fridhem i Malmö, Örgryte och Långedrag i Göteborg samt Östermalm i Stockholm.

Malmö avviker från Göteborg och Stockholm genom en relativt stor andel anmälda (antisemitiska) skadegörelsebrott. Dessa sker i princip uteslutande i anslutning till de två judiska församlingarna vid Betaniaplan samt vid den judiska begravningsplatsen på S:t Pauli kyrkogård. Det bör dock noteras att det absoluta antalet fall är mycket litet, varför en jämförelse mellan relativa tal lätt överskattar händelsernas omfattning.

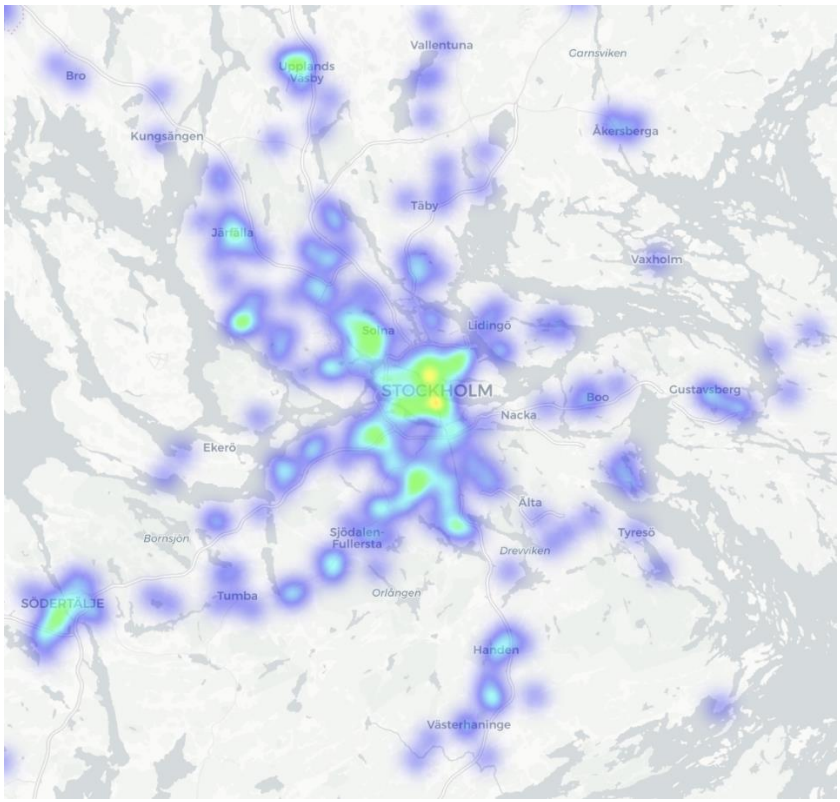

Figur 13. *Heatmap över Stockholm*

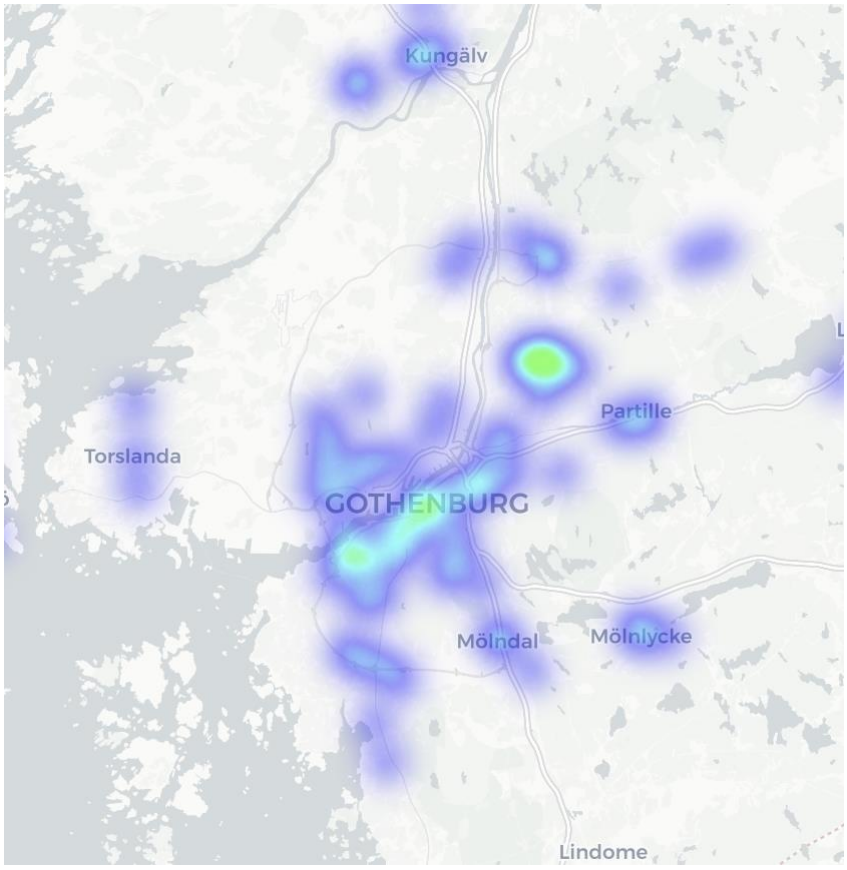

Figur 14. *Heatmap över Göteborg*

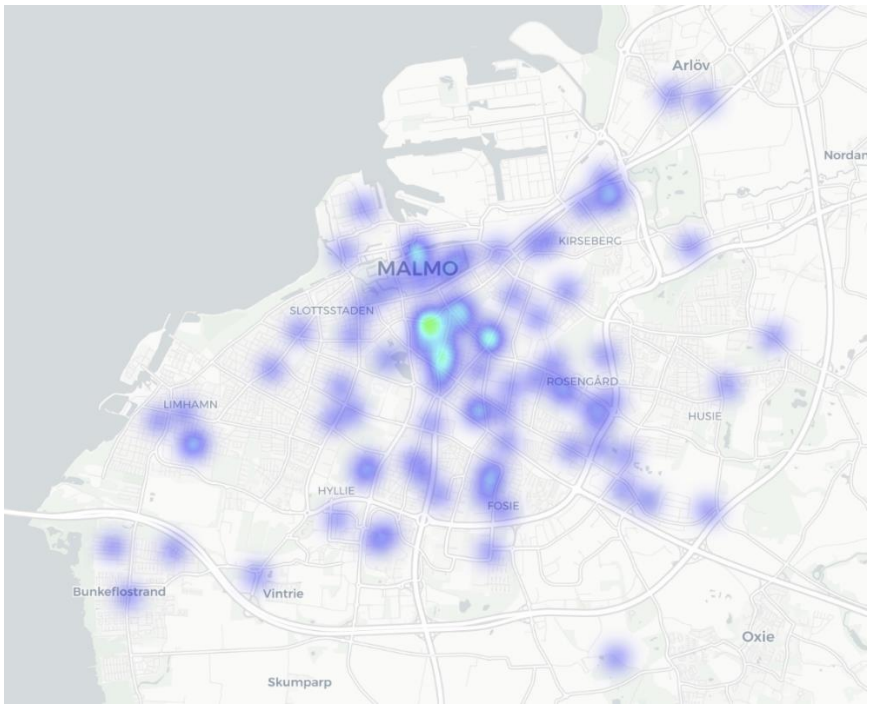

Figur 15. *Heatmap över Malmö*

4.4.4. Våldets tidpunkter

De tidigare avsnitten har undersökt hur hatbrottsmarkerade polisanmälningar fördelar sig över tid. Att undersöka vilka tider på dygnet, veckodagar och årstider våldet inträffar kan dock ge ytterligare insikter om dess karaktär och mönster. Detta är en aspekt som hittills fått begränsat utrymme i forskningen. Som tidigare nämnts finns indikationer på att främlingsfientligt våld, likt våldsbrottslighet i allmänhet, är mest frekvent under sommarmånaderna (Braun 2011). Detta kan delvis förklaras av att sommaren generellt innebär fler sociala interaktioner utomhus, vilket skapar fler potentiella konfliktpunkter. Utöver denna årstidsvariation finns det dock mycket lite forskning om de specifika tidpunkter främlingsfientligt våld äger rum.

Sett till årstid så visar Figur 16 hur det främlingsfientliga våldet har en tydlig nedgång under vintermånaderna januari och februari, medan tendensen tycks vara att det ligger högre under vår och sommar. Detta överensstämmer med tidigare forskning och är intuitivt begripligt, då våldet till stor del tycks ske spontant och i situationer där fler människor är i rörelser. Våldets fördelning över årets månader sammanfaller därmed med mönstren vi tidigare observerat för de platser där brotten oftast begås.

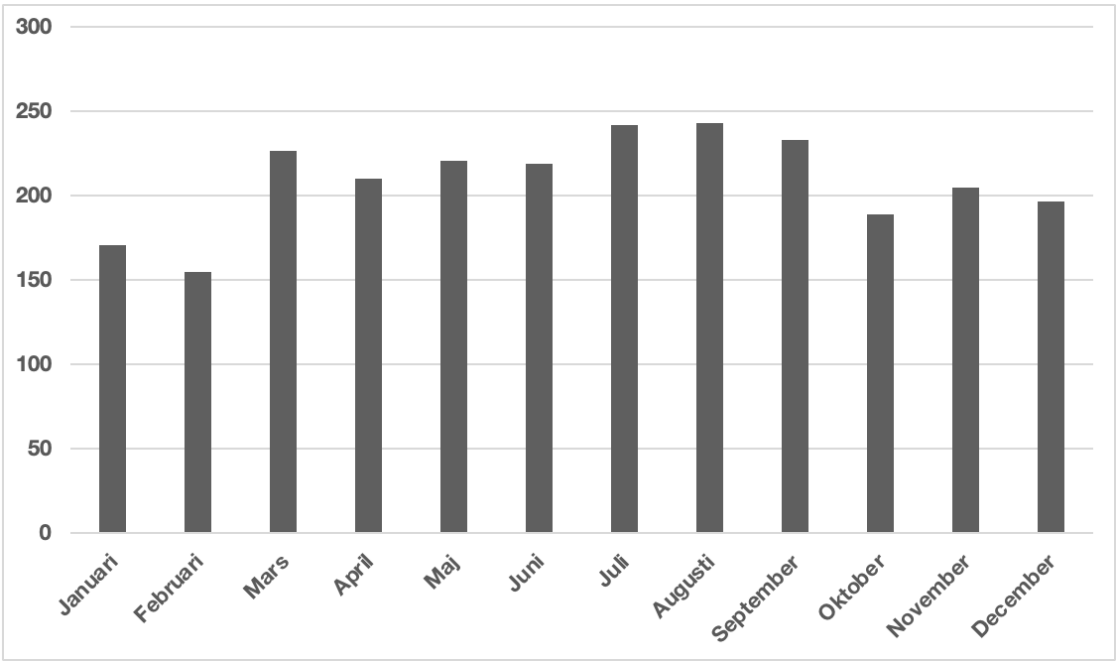

Figur 16. *Antal anmälningar per månad*

Misshandel är en brottstyp som i hög utsträckning sker nattetid. I den tidigare citerade rapporten BRÅ-rapporten från 2009 om misshandel mellan obekanta bedömdes så många som tre fjärdedelar av fallen ha inträffat mellan 21 och 04 (Ekstam 2009; se också Olseryd 2014). Det främlingsfientligt motiverade våld som vi undersökt avviker dock avsevärt från detta mönster. Endast 1018 (40 %) av de totalt 2522 händelserna i vårt dataset inträffade under de klockslag som BRÅ definierar som "nattetid". Även om våldet fortfarande är vanligast på natten, är det därmed betydligt jämnare fördelat över dygnets olika delar (se figur 17).[15]

[15] 91% (2 298) av alla fall (N=2 522) har en angiven brottstid

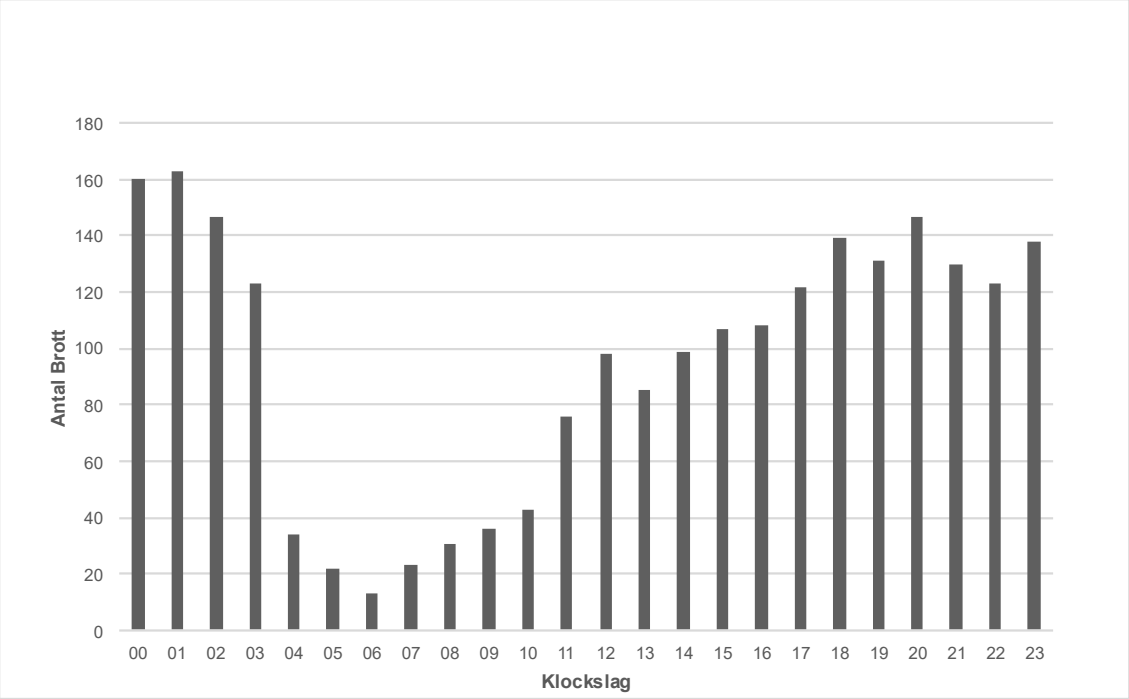

Figur 17. *Antal fall per heltimme*

Brottstidens fördelning har också förändrats påtagligt under den studerade perioden. Mellan 2009 och 2022 har anmälningar om främlingsfientligt våld gått från att huvudsakligen vara ett helgnattsfenomen till att i allt större utsträckning inträffa på vardagar och under eftermiddag/kväll. Även om våldet fortfarande är något vanligare under helger (fredag–söndag, se figur 18), har andelen anmälningar avseende våldsbrott som sker under helger minskat över hela perioden.

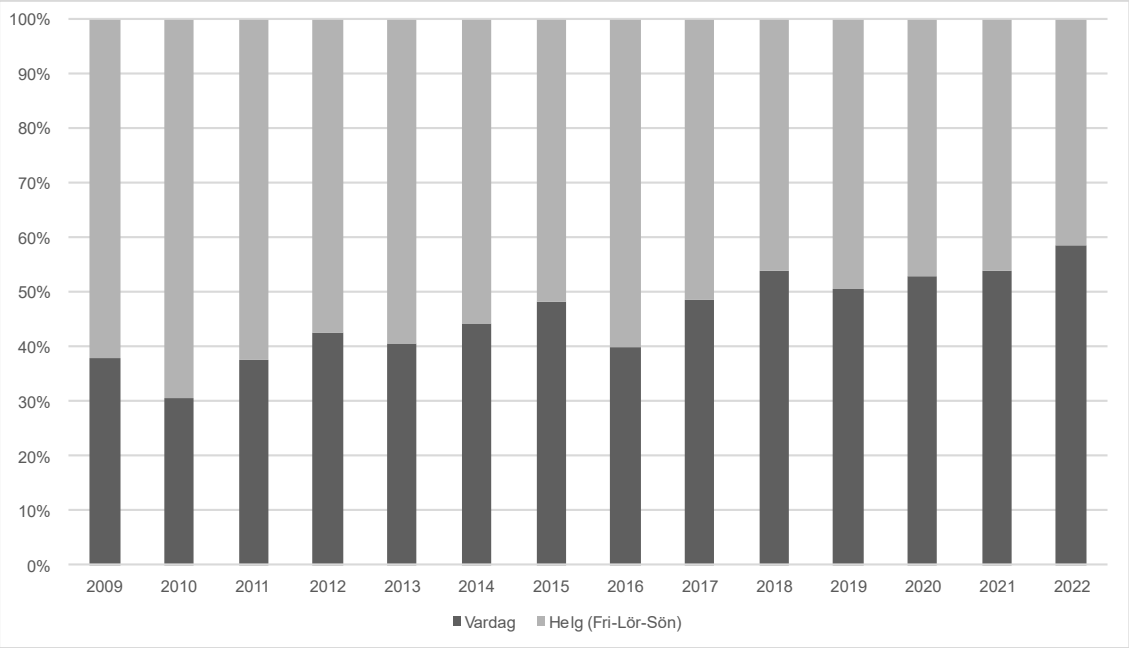

Figur 18. *Veckodag för brott, intern proportion*

Förändringen i brottstid är ännu tydligare än skiftet i relationen mellan brott och veckodag (se figur 19). År 2009 inträffade nästan 40 % av alla brott nattetid, medan denna andel hade minskat till 30 % % år 2022. Samtidigt ökade andelen brott som begicks under eftermiddagarna (särredovisas inte här), det vill säga mellan klockan 12 och 17, från cirka 10 % till över 30 % under samma period. Som figur 19 visar sker denna utveckling i det närmsta linjärt över hela perioden.

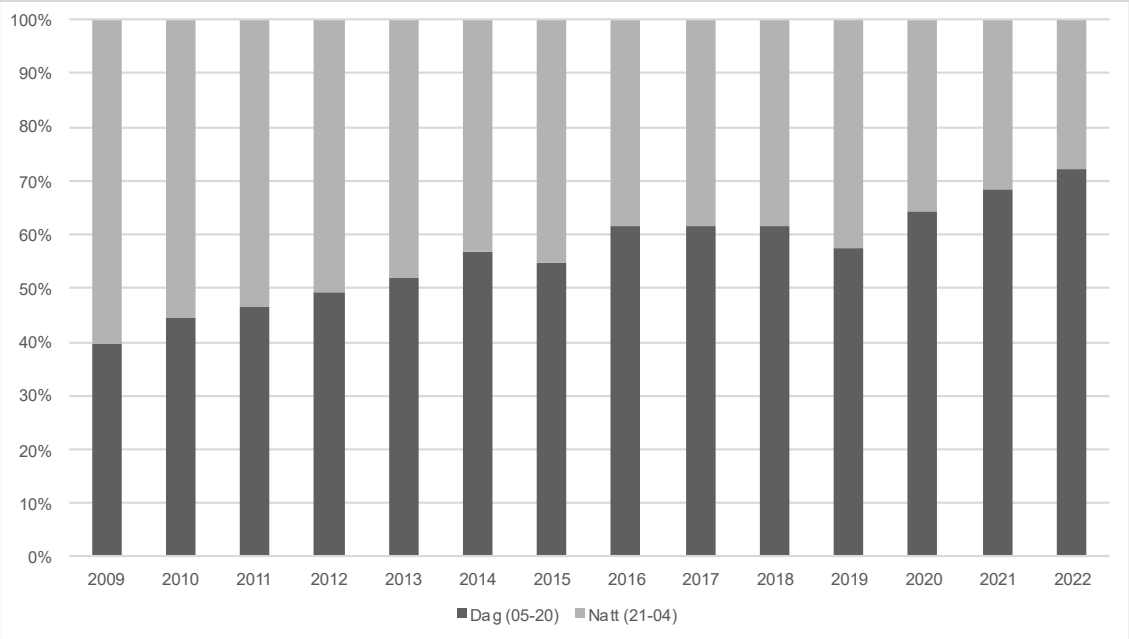

Figur 19. *Tid på dygnet för brott, intern proportion*

Frågan om *när* våldet sker hänger tätt samman med *var* det sker. Figur 20 återger fördelningen av antalet polisanmälningar per klocktimme, men visar resultatet separat för de sex vanligast brottsplatstyperna. Att följa dessa sex tidsserierna är på sätt och vis också ett sätt att följa offrens och gärningspersonernas rutiner. På morgnarna sker våldet främst i grannskapet och i samband med privat- och kollektivtrafiken. Mitt på dagen förekommer det, förutom i kollektivtrafiken, också i anslutning till butiker och andra offentliga platser. Fram till tidig eftermiddag är det ovanligt att våldet sker i anslutning till hemmet och det omgivande grannskapet. På kvällarna återvänder våldet till bostadsområdet, samtidigt som det ökar i restaurang- och barmiljöer. Nattetid sker våldet å ena sidan i restaurang- och barmiljöer och, å andra sidan, riktas det mot asylboenden. Medan det förstnämnda tyder på våldets spontana karaktär – att det inträffar där människor är mest sannolika att träffa varandra – antyder det sistnämnda en vilja att undvika upptäckt. Det våld som riktas mot asylboenden nattetid består nämligen till stor del av skadegörelsebrott.

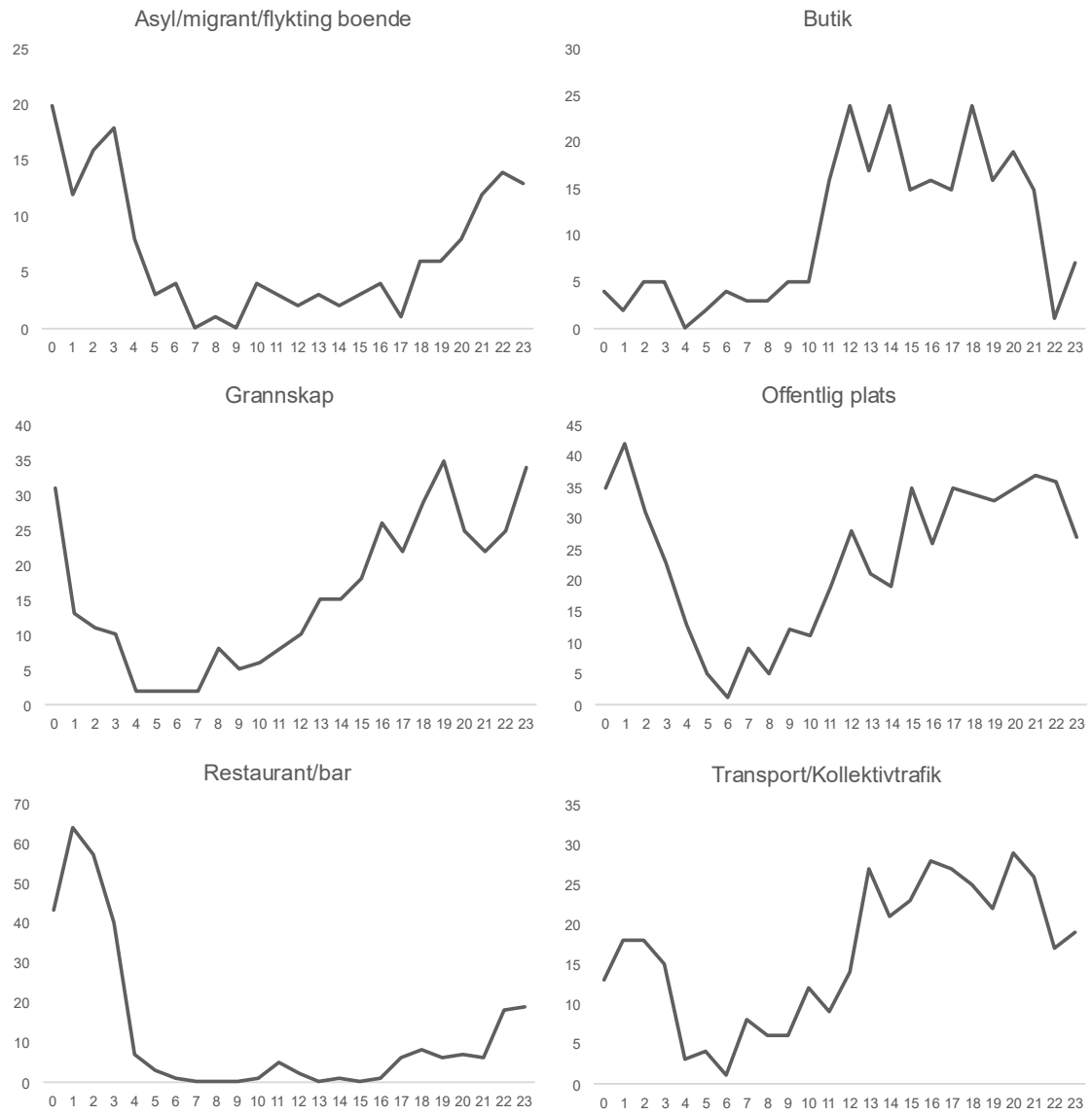

Figur 20. *Brottstid för olika platstyper*

Om vår undersökning av våldets utbredning pekade mot hur det främlingsfientliga våldet skiljer sig från annan våldsbrottslighet, visar vår analys av dess geografiska och temporala utbredning en motsatt tendens. Här framträder snarare en bild där det främlingsfientliga våldets struktur på många sätt liknar våldsbrottsligheten i stort. Våldet sker i första hand i samband med gärningspersoners och offers vardags- och helgrutiner. Det som dock utmärker sig är att det främlingsfientliga våldet verkar vara jämnare fördelat över *olika* rutiner. Särskilt ser vi att våldet i mindre (och avtagande) utsträckning utövas nattetid och i miljöer där alkohol förekommer fritt. Vi återkommer till denna fråga i samband med presentationen av data om misstänkta gärningspersoner.

4.5. Misstänkta gärningspersoner

Det finns begränsad information om vilka som begår främlingsfientliga våldsbrott i Sverige. Roxells (2011) studie av 558 förövarprofiler i hatbrottsmarkerade polisanmälningar från 2006 är ett av få undantag. Bland de 424 personer som misstänktes för

“främlingsfientliga” och “islamofobiska” hatbrott var 77 kvinnor (18 %), och förövarnas medelålder var 34 år. Av dessa hade 248 tidigare varit misstänkta för andra brott, medan 176 var förstagångsförbrytare.

Jämfört med de som misstänktes för homofobiska hatbrott (med en medelålder på 25 år och i högre utsträckning förstagångsförbrytare) var gärningspersoner med främlingsfientliga motiv både äldre och oftare återfallsförbrytare. Det bör dock noteras att Roxells studie omfattar andra brottsrubriceringar än vårt material och att författaren inte haft direkt tillgång till själva polisanmälningarna.

Jämfört med Roxells data visar BRÅ:s rapport från 2022 (Lundgren & Lejonstad 2023) att en något större andel av gärningspersoner i främlingsfientliga och antireligiösa hatbrott var kvinnor (26 %). BRÅ inkluderar dock en bredare uppsättning brottstyper. Vår analys, som är begränsad till våldsbrott mellan obekanta, kan därför jämföras med BRÅ:s data över misshandel utan hatbrottsmarkering. En studie från BRÅ visade att 93 % av dessa fall involverade manliga gärningspersoner och att medianåldern var 24 år (Eksten 2009). Detta tyder på att gärningspersoner i främlingsfientliga hatbrott generellt är äldre och att könsfördelningen är något jämnare än vid våldsbrott i allmänhet.

Internationellt finns mer data om förövare av främlingsfientligt våld. En amerikansk studie visar att 93% av förövarna bakom främlingsfientliga och antireligiösa hatbrott är män (Jensen, Yates & Kane 2020). Liksom andra dömda våldsbrottslingar har dessa gärningspersoner ofta tidigare domar, låg utbildningsnivå, och drogmissbrukshistorik. Liksom i Roxells svenska studie är förövarna av främlingsfientliga och antireligiösa hatbrott äldre än de som begår homofoba hatbrott.

Även äldre studier från Tyskland visar att gärningsmän bakom främlingsfientligt våld ofta är unga och har låg utbildningsnivå. Deras ålder kan dock delvis förklara detta. Det finns inga tydliga indikationer på att dessa gärningsmän lider av allvarliga socioekonomiska svårigheter (Willems m.fl. 1993).

På 1990-talet etablerade flera studier det främlingsfientliga våldet som ett gruppfenomen. En undersökning av främlingsfientligt våld i Norge visade att 90 % av de polisanmälningar som innehöll tillräcklig information innehöll omfattade flera gärningsmän (Bjørgo 1997). Sedan dess har flera forskare noterat hur åtminstone det grövsta våldet allt oftare utövas av ensamma gärningsmän (Ravndal m.fl. 2024). Detta skulle i så fall spegla en bredare trend inom främlingsfientliga idéer och praktiker, där dessa spridit sig bort från 1990-talets subkulturella ungdomsmiljöer och tagit sig mer varierade, vardagliga och oförutsägbara former (Koehler 2018).

Det här avsnittet bygger på de data för misstänkta gärningspersoner som återfinns i polisanmälningarnas fritextavsnitt. Vi fokuserar särskilt på antalet gärningspersoner och deras ålder, två typer av uppgifter som anges med relativt stor regelbundenhet. Kvaliteten på denna information varierar dock avsevärt mellan olika tidsperioder och från anmälan till anmälan. Uppgifterna är mest tillförlitliga under perioderna 2009–

2012 och 2020–2022, då födelsedatum systematiskt inkluderas för samtliga skäligen misstänkta gärningspersoner. Mellan 2013 och 2019 måste vi däremot förlita oss på mer osystematiska vittnesuppgifter. Till skillnad från vissa av de tidigare anförda studierna har vi inte kunnat göra några bedömningar av gärningspersonernas socioekonomiska bakgrund.

4.5.1. Gruppstorlek

I merparten av anmälningarna (66 %) i datasetet är gärningspersonen ensam. Därefter följer incidenter med 2–3 gärningspersoner (22 %) och 4–9 gärningspersoner (9,1 %). Att fler än 10 gärningspersoner deltar samtidigt är mycket ovanligt, även om det finns enstaka fall där antalet gärningspersoner uppskattas till uppemot 70 personer. Figur 21 visar också en utveckling där det kollektiva våldet i allmänhet blivit allt ovanligare och där de fall som ändå involverar flera gärningspersoner sällan omfattar större grupper. Det främlingsfientliga våldet tycks därmed röra sig mot ett mer småskaligt mönster.[16]

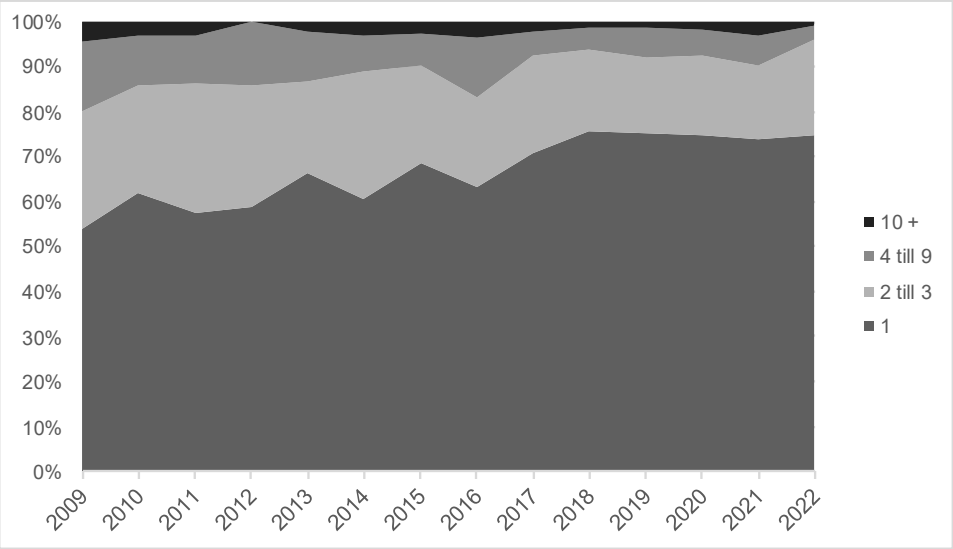

Figur 21. *Intern fördelning av gruppstorlekar per år*

Gärningspersonernas gruppsammansättning hänger också nära samman med tidpunkten för våldet. Figur 22 visar att andelen fall som sker nattetid ökar ju större gärningspersonernas grupper blir. Medan enskilt våld i första hand inträffar dagtid, sker kollektiv våld i allt högre grad nattetid. Här framträder alltså ett större mönster där våldet

[16] Tillförlitligheten i uppgifter om gruppstorlek är svår att uppskatta. Å ena sidan är det sannolikt att de flesta händelser där vittnen, målsägande eller poliser inte kunnat identifiera antalet gärningspersoner involverar enskilda individer eller små grupper. Det är osannolikt att en stor grupp, exempelvis tio eller fler personer, skulle gå obemärkt förbi. Å andra sidan kan det vara svårare att avgöra det exakta antalet gärningspersoner i en större grupp på grund av kaos och förvirring på brottsplatsen. Det kan också vara svårt att avgöra vilka i en större grupp som ska anses vara delaktiga och vilka som eventuellt bara bör ses som passiva åskådare. Samtidigt bör dessa svårigheter inte ha förändrats under periodens gång. Därför bör de generella mönstren kunna behålla sin trovärdighet trots att proportionerna varje enskilt år är svåra att tolka.

inte bara förflyttats i tid och rum, utan där dessa förflyttningar dessutom tycks sammanfalla med förändringar i gärningspersonernas konstellationer.

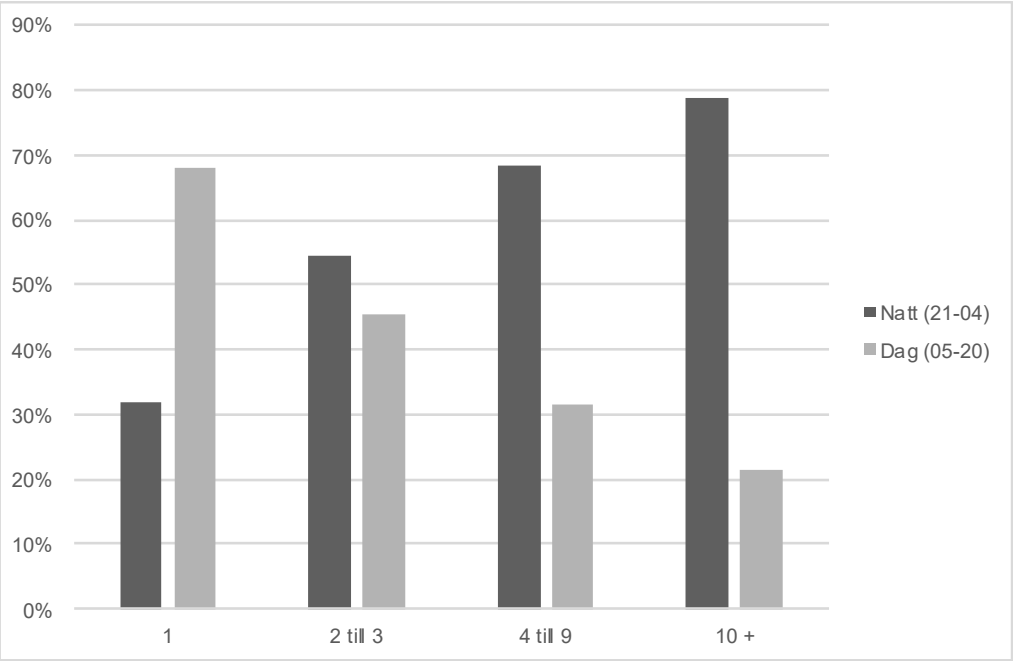

Figur 22. *Gruppstorlekar vid brott som sker dag- respektive nattetid*

4.5.2. Kön

Precis som vid de flesta våldsbrott är män vanligare än kvinnor som gärningspersoner i vårt dataset. I 85 % av fallen där förövarens kön kan fastställas är gärningspersonen en man, medan kvinnor förekommer i 21 % av fallen. Fördelningen är stabil över hela den studerade perioden.

Kvinnor är dock betydligt mindre förekommande i fall av grovt våld. Det finns inga kvinnliga gärningspersoner i anmälningar om mord, dråp eller mordförsök. Endast åtta fall av grov misshandel involverar kvinnor, och de förekommer ytterst sällan i fall som inkluderar grov beväpning (11 %). Kvinnor är också oftare gärningspersoner i fall där offret också är en kvinna.

Kvinnors våldshandlingar sker även i delvis andra kontexter än männens. Detta blir särskilt tydligt vid en analys av brottens tidpunkt. Kvinnors våld är vanligast på eftermiddagen, medan männens våld huvudsakligen inträffar på kvällar och nätter (figur 23). Kvinnors brott sker också i större utsträckning i kollektivtrafiken och i grannskapet. Däremot förekommer de nästan inte alls i anmälningar som rör våld i anslutning till flyktingboenden.

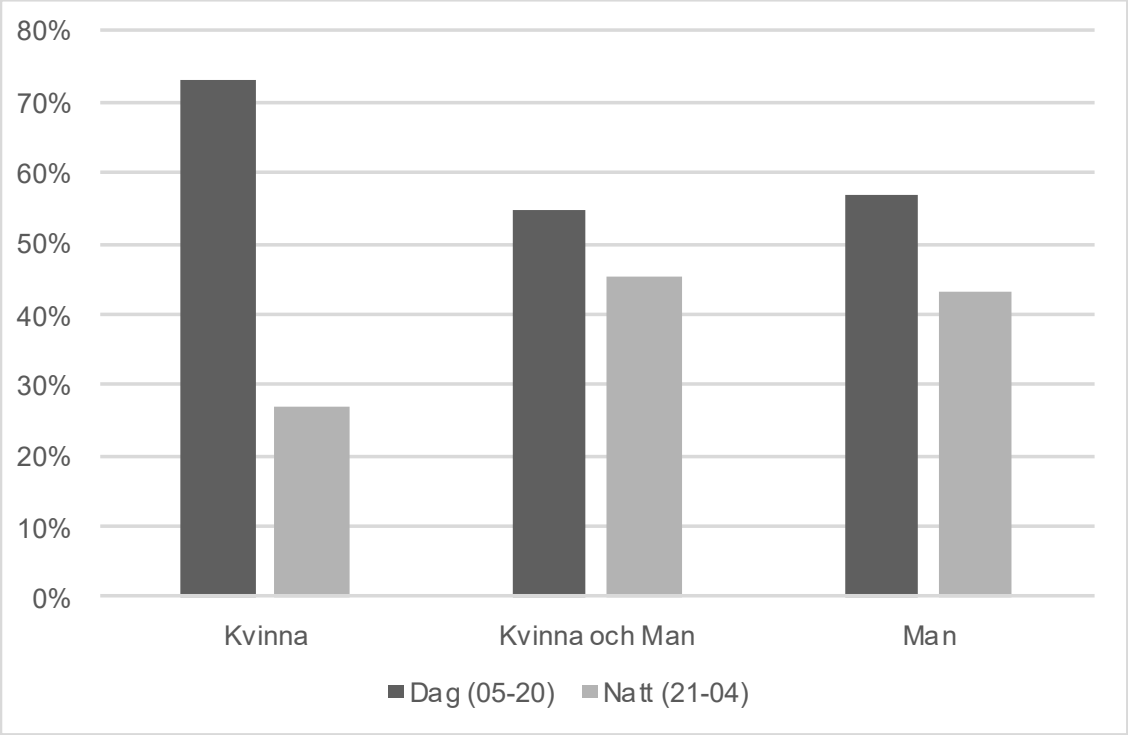

Figur 23: *Brottstidpunkt efter kön*

Slutligen tycks det kollektiva våldet vara starkt manligt kodat. Kvinnor begår mycket sällan våldshandlingar i grupp, utom i de fall där de agerar tillsammans med män. Män är överrepresenterade i anmälningar rörande kollektivt våld (figur 24). Våra data tillåter oss dock inte att säga något om huruvida kvinnors inblandning (deras roller) skiljer sig från mäns i de fall där gärningspersonerna är av båda könen. Sammantaget framstår kvinnors våldsbrottslighet som mer "vardaglig" och oplanerad jämfört med männens.

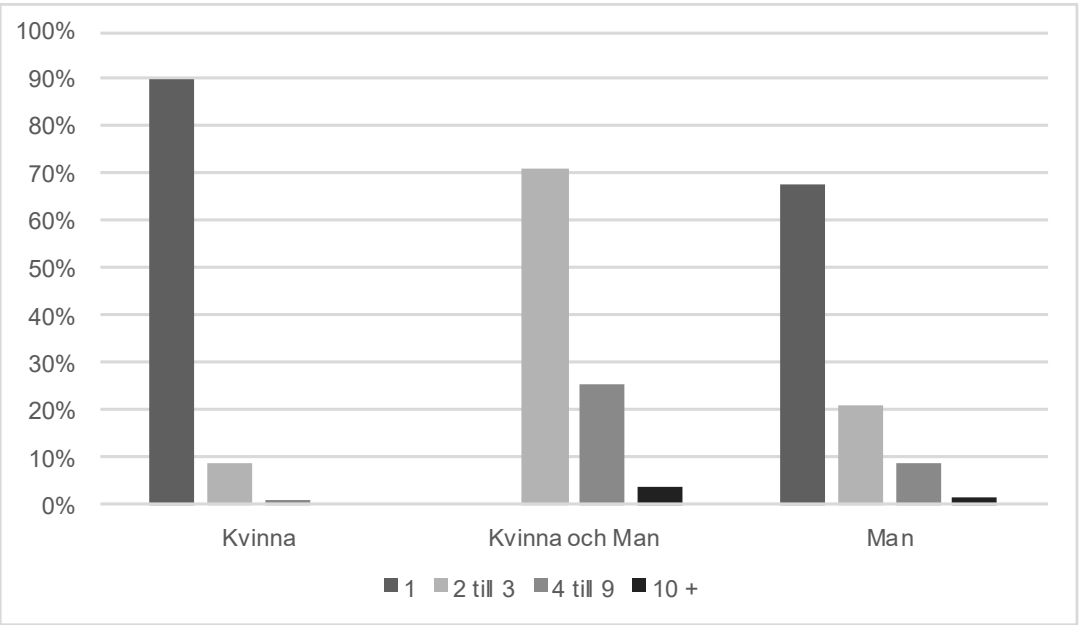

Figur 24. *Gruppstorlek efter kön*

4.5.3. Gärningspersonernas ålder

För att undersöka mönster i gärningspersonernas ålder har vi utgått från två typer av material: personnummeruppgifter för skäligen misstänkta sant signalementsuppgifter från förhör med vittnen och målsäganden. Personnummeruppgifter finns dock endast för en mindre del av materialet, nämligen för perioderna 2009–2012 samt 2020–2022. Inom dessa perioder omfattar de i sin tur omkring en tredjedel av det uppskattade antalet gärningspersoner. Signalementsuppgifterna täcker hela perioden och omfattar dessutom ett större antal personer. Dessa uppgifter är dock relativt osäkra och varierar avsevärt mellan olika fall. Medan vissa signalement anges i fem-, eller tioårsspann, är andra långt mer exakta.

Samtidigt ger vår analys fog för att det kan finnas systematiska skillnader mellan vilka gärningspersoner som identifieras som skäligen misstänkta och vilka som endast förekommer i signalementsuppgifter. Det är därför nödvändigt att ta även ta hänsyn till signalementsuppgifter för att förstå både förändringar och bestående mönster i gärningsmannaprofiler inom det främlingsfientliga våldet.

Tidsperiod	**Gärningspersoner med fullständiga uppgifter**	**Gärningspersoner med signalementsuppgifter**
2009–2012	207	350
2013–2019	4	588
2020–2022	143	169
Totalsumma	**354**	**1107**

Tabell 10. Inkluderade fall, gärningspersonernas ålder

Medelåldern för de 354 gärningspersoner där vi kan fastställa en exakt ålder är 37 år. Detta är något högre än den siffra som anges i Roxells studie av gärningspersoner mellan 2006 och 2009. Medelåldern förändras dessutom över tid. Medan den var 32 år under perioden 2009–2012, hade den stigit till hela 44 år under 2020–2022. Det här resultatet kan tolkas på två sätt. Å ena sidan kan det tolkas som en generationseffekt, där våldet helt enkelt fortsätter att utövas av samma personer som vid 2010-talets början. Å andra sidan kan det tolkas som att gärningspersonsprofilen förändrats oberoende av ”vem” det är som utövar det. Ingen av de misstänkta gärningspersoner som kunde identifieras med personnummer 2009–2012 återkom dock bland de identifierade misstänkta 2020–2022. På individnivå är det därför inte möjligt att, utifrån våra data, hävda att gärningspersonernas åldersstruktur helt enkelt speglar en generationseffekt. Samtidigt är det så klart möjligt att det sker återfall bland de okända gärningspersonerna, och att generationseffekter kan göra sig gällande på gruppnivå.

För att få en tydligare bild av gärningsmannaprofilerna kan vi göra två saker. För det första kan vi frångå medelvärdet och i stället presentera hur fördelningen ser ut per åldersgrupp. Detta är särskilt relevant eftersom en stor del av de rapporterade misshandelsfallen förväntas ha utförts av gärningspersoner inom en relativt snäv åldersgrupp. Ett litet antal gärningspersoner som är över 60 eller till och med 70 år gamla kan annars snedvrida medelvärdet avsevärt. För det andra kan vi kombinera exakta

åldersuppgifter med signalementsuppgifter. Eftersom dessa data är relativt osäkra lämpar de sig bättre för en kategorisering i åldersspann snarare än i exakta åldersangivelser.

Figur 25 visar fördelningen av antalet gärningspersoner i enlighet med de åldersklasser som används av BRÅ. Förutom att jämföra data som bygger på personnummersuppgifter med dem som baseras på signalementsuppgifter, inkluderas också data ur den nationella trygghetsundersökningen (NTU) för perioden 2018–2021 (se Strid 2023). Materialet från NTU avser samtliga fall av misshandel och grov misshandel – den vanligast förekommande brottstypen i våra data – och gör det möjligt att undersöka i vilken utsträckning brott med främlingsfientliga motiv har en liknande gärningspersonsprofil som misshandelsbrott i allmänhet. Att materialet i NTU också innefattar andra typer av misshandelsfall – i synnerhet misshandel mellan närstående – innebär dock att resultatet ska läsas med viss försiktighet.

Jämförelsen visar att de personer som utpekas som misstänkta för främlingsfientliga våldsbrott, så som vi definierat dem här, har en jämnare åldersfördelning än vad gäller de som misstänks för misshandelsbrott i allmänhet. För misshandelsfall som rapporterades i NTU var 81 % av gärningspersonerna under 35 år. Andelen minskar dessutom konsekvent med stigande ålder. För främlingsfientligt motiverade brott finns däremot inget tydligt samband mellan brottsfrekvens och låg ålder. De tre yngsta åldersgrupperna (0–34 år) utgör visserligen majoriteten av de undersökta gärningspersonerna (53 % för personnummer, 66 % för signalement). Mönstret är dock långt ifrån entydigt. Särskilt sticker åldersgrupperna över 55 år ut från det gängse mönstret. Dessa utgör mellan 7 % (signalement) och 19 % (personnummer) av gärningspersonerna, jämfört med endast 3 % i NTU.

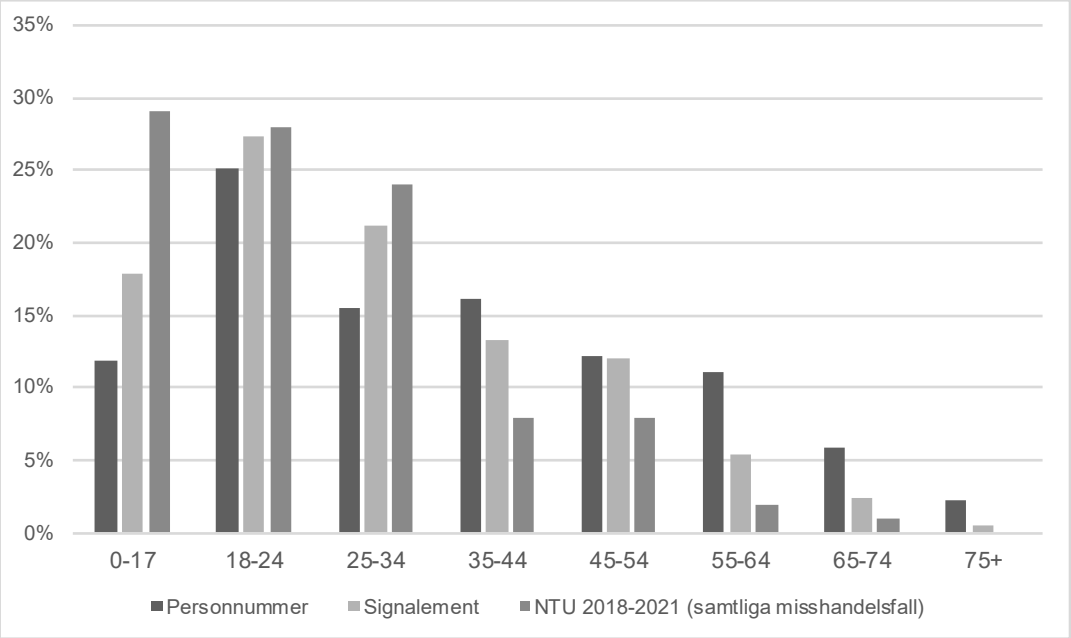

Figur 25. *Procentuell fördelning av gärningspersonernas ålder, hela perioden*

Jämförelsen i figur 25 ger visst fog för att misstänka att logiken bakom den främlingsfientliga våldsbrottsligheten skiljer sig från den våldsbrottslighet som saknar denna ideologiska dimension. Till skillnad från den senare tycks främlingsfientligt våld vara mindre starkt kopplad till de konfliktdynamiker och situationer som påverkar förekomsten av misshandel i allmänhet. Förståelsen av främlingsfientlig brottslighet kräver därför delvis andra förklaringsmodeller. Samtidigt visar analysen att även främlingsfientlig brottslighet, trots gärningspersonernas relativt höga medelålder, i första hand utövas av unga.

Jämförelsen av personnummeruppgifter från 2009–2012 och 2020–2022 pekar också mot att tyngdpunkten i gärningspersonernas ålder har förskjutits uppåt under 2010-talet och det tidiga 2020-talet. Detta framgår även av figur 26 och 27, där åldersfördelningen bryts ner för respektive period. Om vi endast tittar på gärningspersoner identifierade via personnummer (figur 26) framträder en drastisk förändring mellan de två perioderna. I detta mer begränsade material har tyngdpunkten förflyttats från 18–24 år 2009–2012 till 35–44 och 55–64 tio år senare. Under 2020–2022 har mönstret förändrats så påtagligt att de tre yngsta åldersgrupperna inte längre utgör majoriteten av gärningspersonerna, och minskningen märks särskilt tydligt i gruppen 18–24 år.

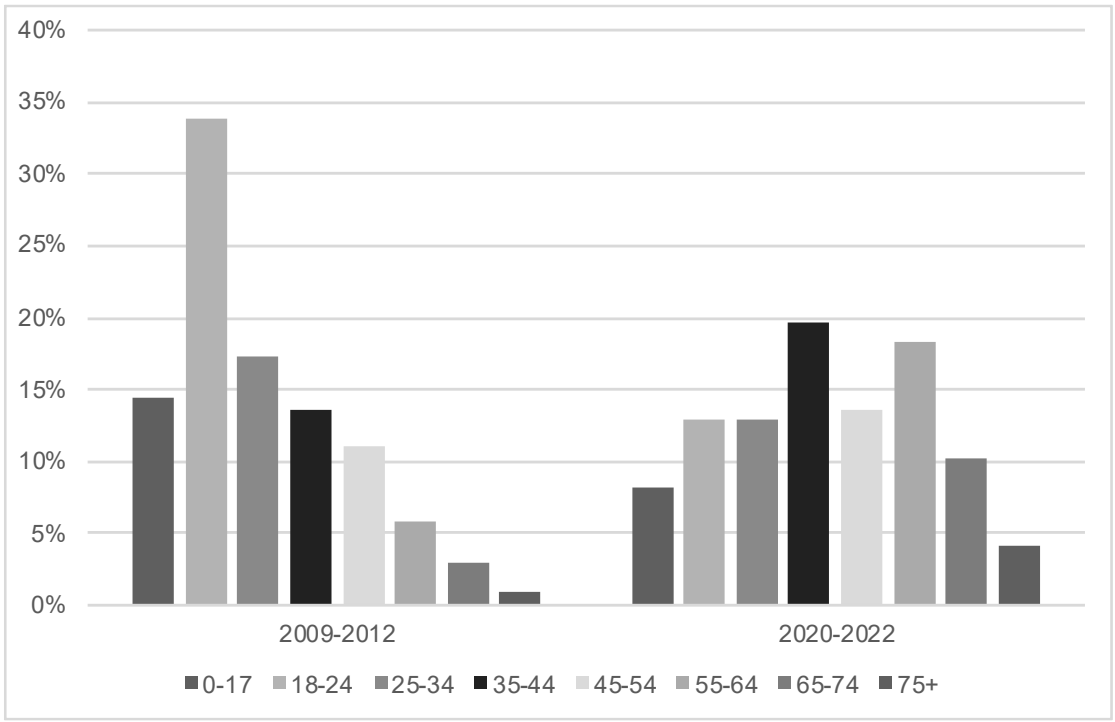

Figur 26. *Åldersfördelning 2009–2012 respektive 2020–2022*

Bilden förändras något när vi inkluderar signalementsuppgifterna (figur 27). Trots att de yngsta förövarna återigen utgör majoriteten av gärningspersonerna 2020–2022, är åldersfördelningen relativt jämn över de olika åldersgrupperna. En möjlig slutsats är att ålder har blivit en allt mindre avgörande faktor för sannolikheten att en person ska begå ett främlingsfientligt våldsbrott. Detta mönster tycks gälla även för

mellanperioderna 2013–2016 och 2017–2019, även om dessa data enbart bygger på signalementsuppgifter. Över hela perioden sker en gradvis förskjutning mot högre åldrar, vilket resulterar i en allt jämnare åldersfördelning.

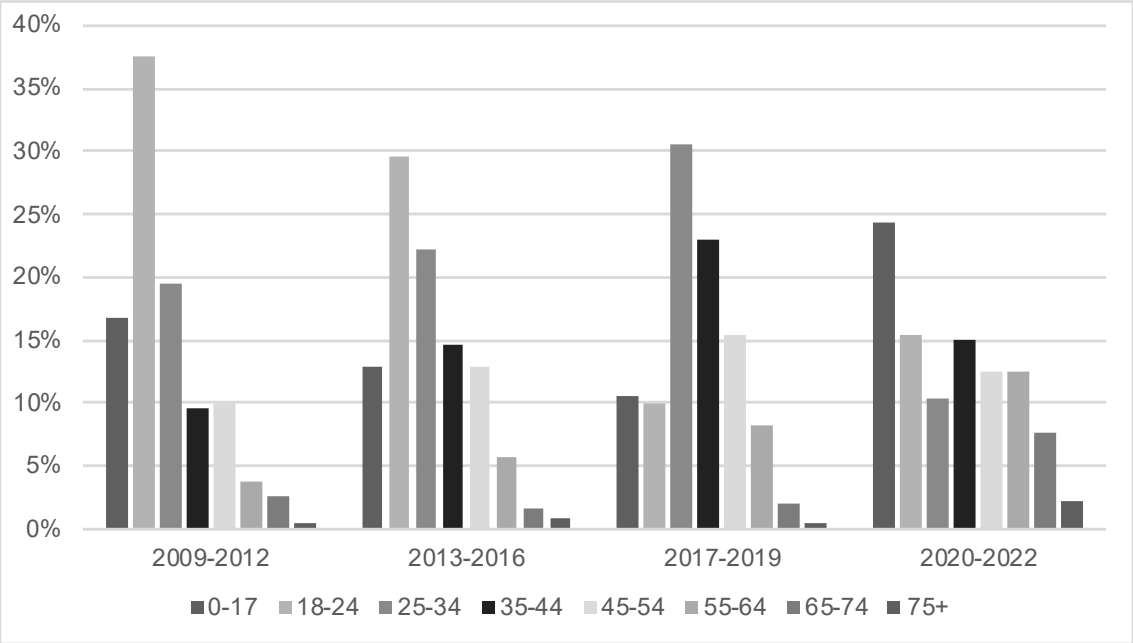

Figur 27. *Åldersfördelning för fyra perioder*

Förändringar i gärningspersonernas ålderssammansättning hänger samman med flera av de trender som identifierats i rapportens tidigare delar. För det första är äldre gärningspersoner betydligt mindre benägna att begå brott i grupp. Andelen händelser som involverar mer än en gärningsperson minskar drastiskt i takt med att gärningspersonernas ålder ökar (Figur 28). För det andra begår olika åldersgrupper brott vid olika tidpunkter. Vid våldsbrott som begås nattetid är 83 % av gärningspersonerna under 35 år. De brott som sker på morgonen involverar främst gärningspersoner i åldersgrupperna 45–54 (23 %) och 35–44 (17 %) år. För brott som begås dagtid är fördelningen av gärningspersonernas ålder relativt jämn mellan de olika åldersgrupperna. Sammansättningen av gärningspersoner tycks därmed ha ändrats parallellt med en förändring i sammansättningen av olika brottssituationer.

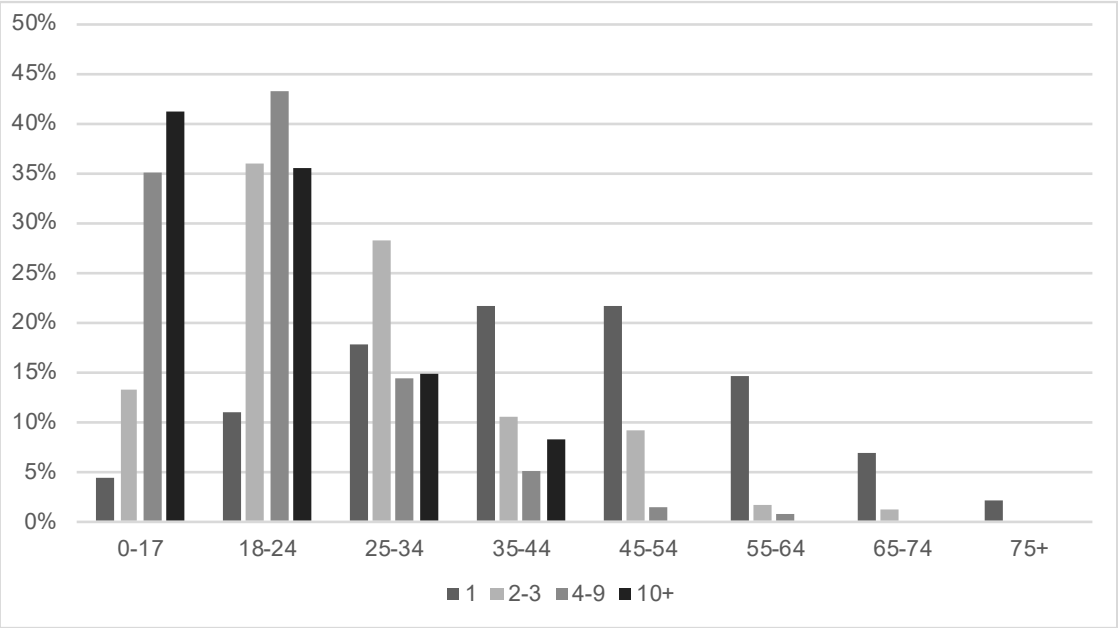

Figur 28. *Fördelning av gruppstorlekar per åldersgrupp*

4.6. Offer

I Sverige finns en relativt omfattande forsknings- och myndighetslitteratur som behandlar det främlingsfientliga våldets offer. Liksom i de föregående avsnitten bidrar BRÅ:s genomlysning av hatbrottsmarkerade polisanmälningar, tillsammans med motsvarande uppgifter från andra länder, en jämförelsepunkt för våra resultat. Enkätundersökningarna NTU, PTU och SUB är också särskilt användbara för att undersöka brottsoffers utsatthet. Som nämndes i rapportens metodkapitel finns det dessutom en relativt utbredd litteratur där forskare själva genomfört enkätundersökningar med brottsoffer. Den mest omfattande av dessa är den studie som genomfördes 2013 med omkring 3000 studenter vid dåvarande Malmö högskola (se till exempel Andersson & Mellgren 2016), men det finns också ett antal studier som baserats på enkätundersökningar som riktats till religiösa (muslimska och judiska) församlingar (Larsson & Stjernholm 2016; Enstad 2017; 2025; Gardell 2018). Flera mindre studier har också genomförts med hjälp av kvalitativa intervjuer och fokusgrupper (Wigerfelt m.fl. 2014; Wallengren & Mellgren 2015, 2021; Wallengren, m.fl. 2019). Ingen tidigare studie har dock undersökt utsattheten för främlingsfientligt våld på händelsenivå och utsträckt över en lika lång tidsperiod.

I det här avsnittet kommer vi att undersöka skillnader och likheter bland de personer som utsätts för främlingsfientligt våld. Med hjälp av våra egna resultat och uppgifter från tidigare forskning kommer vi att kartlägga hur offrens kön, åldersstruktur och förmodade ursprung hänger samman med utsattheten för olika typer av våld i olika situationer och miljöer.

4.6.1. Brottsoffrens kön

Män är mer sannolika än kvinnor att utsättas för misshandel av obekanta personer. I det totala antalet polisanmälningar för sådana brott som registrerades mellan 2009 och 2022 var 72 % av de målsägande män och pojkar. Av dem som svarat på NTU mellan 2017 och 2024 har andelen män som uppger att de utsatts för misshandel legat mellan 50 % och 70 %. Motsvarande mönster gäller i samtliga register- och brottsofferundersökningar som fokuserar på främlingsfientlig brottslighet. I NTU uppger män i något högre utsträckning än kvinnor att de utsatts för hatbrott med främlingsfientliga, antireligiösa eller motsvarande motiv. Skillnaden är som allra störst vad gäller misshandelsbrott (Westerberg & Faramarzi 2018; Frenzel 2020). Våra data bekräftar den gängse bilden. För hela perioden var andelen polisanmälda misshandelsfall med enbart manliga brottsoffer 68,8 %. I 27,7 % av anmälningarna var alla brottsoffren kvinnor. I de återstående 3,4 procenten förekom både män och kvinnor bland de utsatta.

Fördelningen mellan män och kvinnor förändras något över den studerade perioden. Figur 29 visar hur andelen polisanmälningar där män utsätts för misshandel gradvis minskat från som mest 79 % 2009 till som minst 55 % 2021. I och med att antalet fall per år är relativt litet ska de här uppgifterna tolkas med försiktighet. Samtidigt tycks den genomgående trenden vara att kvinnors relativa (anmälda) utsatthet ökar, medan mäns minskar. Detta stämmer också överens med data över misshandelsbrott i allmänhet. Både i NTU och i BRÅ:s registerstudier har andelen kvinnor som utsätts för misshandel ökat kontinuerligt sedan början av 2010-talet.

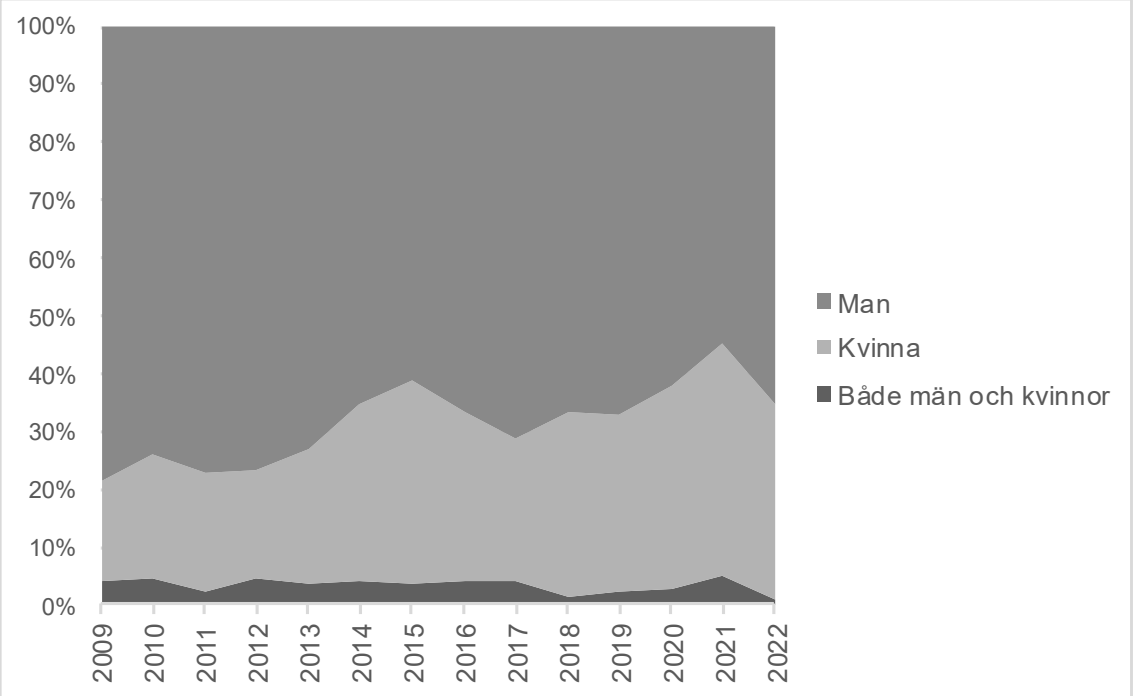

Figur 29. *Brottsoffrets kön, procentuell fördelning (2009–2022)*

Att könsfördelningen förändras kan också hänga ihop med de andra förändringar i brottsstrukturen som vi noterat i rapporten. Det våld som drabbar kvinnor följer

nämligen andra mönster än det som drabbar män. Andelen utsatta män är påtagligt högre i de grövsta brottskategorierna (grov misshandel, mordbrand och mord) än i fall av misshandel, skadegörelse och vårdslöshet (figur 30). Män är dessutom mer utsatta för kollektivt våld (figur 31) och för våld med grövre beväpning (figur 32).

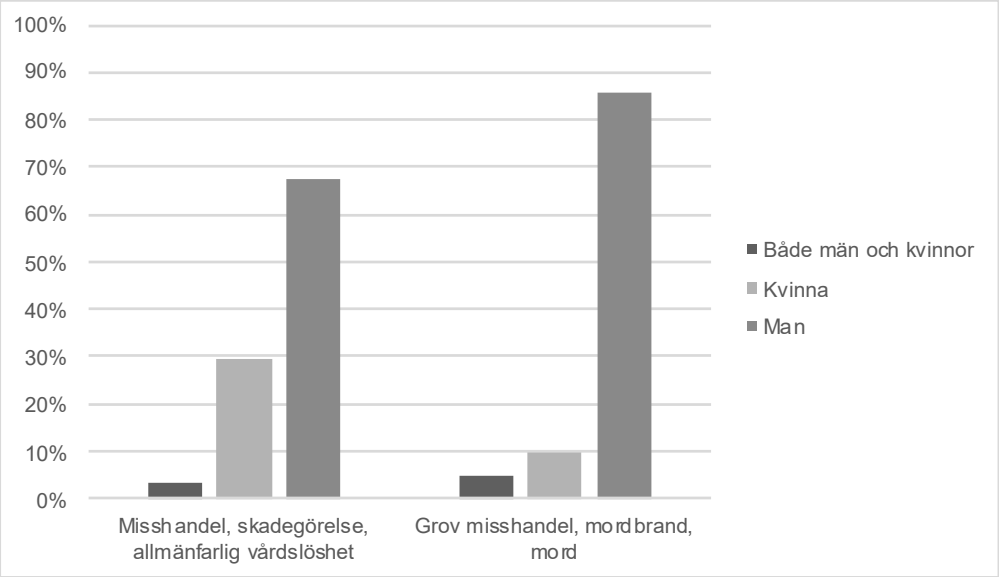

Figur 30. *Könsfördelning för utsatta, grova och mindre grova brott*

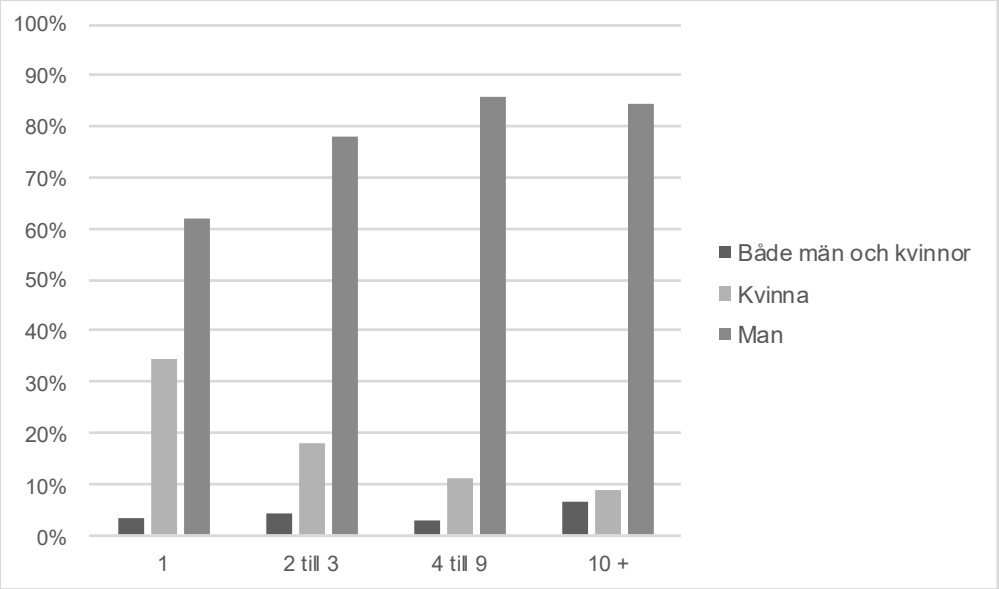

Figur 31. *Könsfördelning för utsatta, antal gärningspersoner*

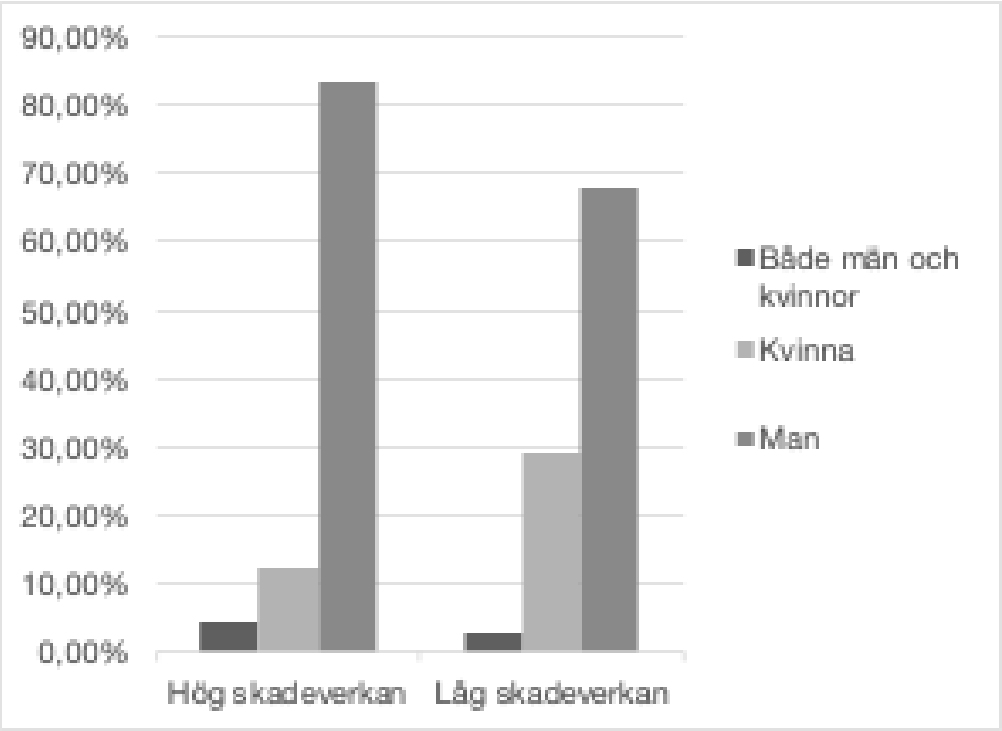

Figur 32. *Könsfördelning för utsatta, beväpningens möjliga skadeverkan*

Det är dock inte bara brottsstrukturen som varierar mellan män och kvinnor. Även de sammanhang där brotten sker visar tydliga könsskillnader. Figur 33 visar hur mäns och kvinnors utsatthet för brott skiljer sig åt mellan de fem vanligaste brottsplatstyperna. I diagrammet framgår det hur kvinnors brottsutsatthet i synnerhet sker i anslutning till hemmet och i eller utanför butiker. Män är relativt sett mest utsatta i krogmiljöer. Kvinnors utsatthet tycks därmed ha en mera ”vardaglig” prägel. Ett sådant intryck bekräftas också av att könsfördelningen är betydligt jämnare dagtid (figur 34) och något jämnare mellan måndagar och torsdagar än under helgen (redovisas ej).

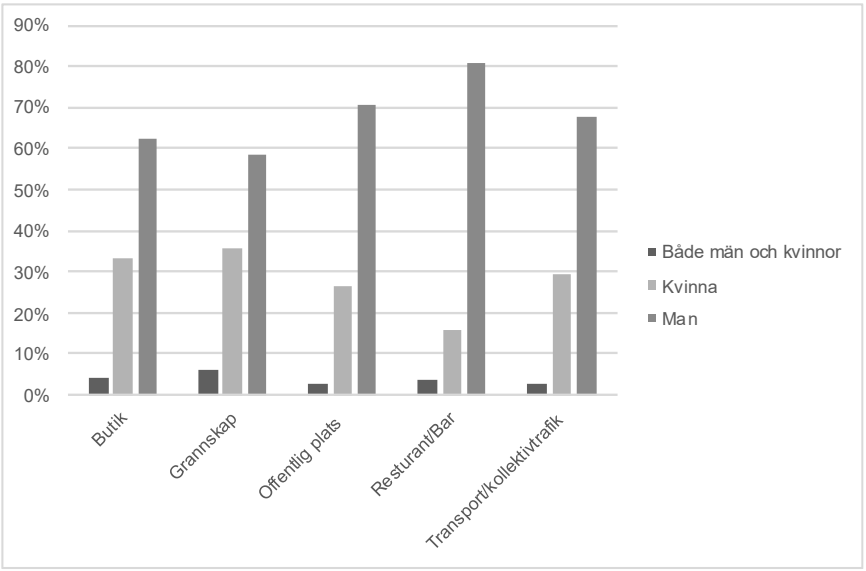

Figur 33. *Könsfördelning för utsatta brottsplats*

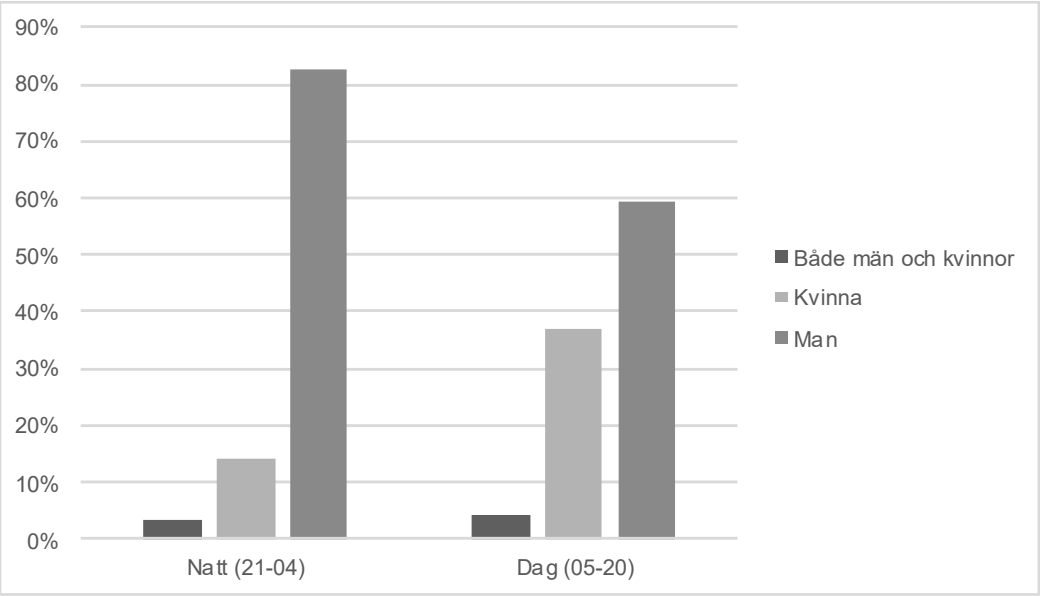

Figur 34. *Könsfördelning för utsatta, brottstid.*

Slutligen ser mäns och kvinnors utsatthet olika ut för olika främlingsfientliga motiv. Tabell 11 anger hur stor andel män respektive kvinnor som finns bland de utsatta för de fyra vanligast förekommande främlingsfientliga motiven. Liksom tidigare i rapporten utgår vi alltså från det motiv som anges av gärningspersonen och inte brottsoffrets självidentifiering eller ”verkliga” ursprung. Som tabellen visar är kvinnor kraftigt överrepresenterade vad gäller brott med antiziganistiska och islamofobiska motiv. Vad gäller brott mot romer är det till och med vanligare med kvinnliga än med manliga brottsoffer. Män är i stället mest överrepresenterade vid brott med afrofobiska och mer oprecisa invandringsfientliga motiv.

Främlingsfientligt motiv	Både män och kvinnor	Kvinna	Man
Afrofobiskt	3,3%	23,8%	73,0%
Antiziganistiskt	7,3%	51,2%	41,5%
Mot invandring/invandrare	2,8%	29,4%	67,8%
Islamofobiskt	4,3%	42,9%	52,8%
Samtliga	**3,5%**	**30,6%**	**65,9%**

Tabell 11. *Främlingsfientliga motiv efter kön*

Resultaten i tabell 11 motsvarar delvis de mönster som framkommit i tidigare forskning. I BRÅ:s registerundersökningar, som ju använder sig av delvis andra urvalsramar, är kvinnor särskilt utsatta för islamofobiska hatbrott (våldsbrott och andra) (se översikt i Olseryd, Wallin & Repo 2021). Både kvantitativ och kvalitativ forskning har i sin tur visat att det islamofobiska våld som drabbar kvinnor är nära knutet till slöjbärande (se bland annat Sixtensson 2009). Afrofobiska våldsbrott tenderar å sin sida att drabba män i betydligt större utsträckning än kvinnor (Wallin & Hradilova Selin 2022; Lundgren & Lejonstad 2023). I det här sammanhanget är det också värt att notera att både svarta män och slöjbärande kvinnor är synliga minoriteter som båda två har centrala roller i högerextrema och i övrigt främlingsfientliga diskurser.

Resultatet pekar därmed mot betydelsen av att ha en intersektionell förståelse av hur och vem som drabbas av främlingsfientligt våld.

4.6.2. Brottsoffrens ålder

För att få en överblick över brottsoffrens åldrar kan vi utgå ifrån brottskoder, som skiljer mellan brott mot barn (0–6 respektive 7–14 år) tonåringar (15–17 år), samt vuxna (18+). Uppgifter finns för alla anmälningar där målsägaren är en identifierad person. Dessa siffror är dock svåra att använda, i och med att de tre kategorierna är så pass olika stora. Samtidigt är detta det enda sättet att få en heltäckande bild av de brottsutsatta. Som tabell 12 visar är så mycket som 81,4 % av dessa vuxna, medan de återstående 18,6 % är minderåriga. Mycket få av brottsoffren är barn.

Offer (Våldsbrott)	**Antal**	**Andel**
Vuxen (18+)	1696	81,42%
Ungdom 15–17	198	9,51%
Barn 7–14	165	7,92%
Barn 0–6	24	1,15%
Totalsumma	**2083**	**100%**

Tabell 12. *Brottsoffrens ålder utifrån brottskod*

För att kunna presentera mer detaljerade uppgifter kan vi också, liksom i avsnittet om förövare ovan, utgå ifrån de uppgifter om födelsedatum som registrerades 2020–2022. Till skillnad från gärningspersonerna är födelsedatum för målsägande tillgängligt för nästan alla anmälningar där målsäganden är en fysisk person. Även om vi bara kan täcka in en del av perioden är dessa data därmed mer robusta än de som presenterades i avsnittet om gärningspersoner. Sådana data finns för totalt 283 brottsoffer. Som tabell 13 visar återfinns de allra flesta brottsoffren bland tonåringar och unga vuxna. Detta gäller både för män och för kvinnor. Det stämmer också överens med befintliga mönster för våldsbrottslighet, både med och utan främlingsfientliga motiv. Eftersom materialet endast täcker in en liten del av den studerade perioden kan vi dock inte säga något om eventuella förändringar i ålderssammansättningen över tid.

Åldersgrupp	Antal	Varav kvinnor
0–17	67	17
18–24	66	16
25–34	53	25
35–44	40	14
45–54	47	10
55–64	9	2
65–74	1	1
75+	0	0
Totalsumma	**283**	**85**

Tabell 13. *Brottsoffrens ålder och kön utifrån personuppgifter, 2020–2022*

Det mindre materialet försvårar också analysen över var och när de olika åldersgrupperna utsätts för brott. Det kan dock nämnas att i synnerhet gruppen 18–24 år betydligt oftare utsätts för våld nattetid och i anslutning till restauranger och barer än de övriga

åldersgrupperna (se tabell 14 och 15). Åldersgruppen 25–34, som är näst mest utsatt för främlingsfientligt våld, utsätts i större utsträckning i vardagsmiljöer i anslutning till hemmet och till butiker. De yngsta offren drabbas i sin tur av det mesta våldet i anslutning till skolan. Dessa motsvarar speglar i mycket stor utsträckning hur vi förväntar oss att personer i olika åldersgrupper rör sig i stadsrummet. De speglar därmed de resultat som vi kommit fram till tidigare i rapporten.

Åldersgrupp	**Natt (21–04)**	**Dag (05–20)**	**Totalsumma**
0–17	3	48	51
18–24	29	33	62
25–34	18	29	47
35–44	9	31	40
45–54	24	22	46
55–64	1	7	8
65–74	0	1	1
75+	0	0	0
Totalt	**84**	**171**	**255**

Tabell 14. *Brottsoffrens ålder, brottstid*

Ålders-grupp	**Butik**	**Grann-skap**	**Offentlig plats**	**Restau-rang/Bar**	**Skolan**	**Trans-port**	**Totalt**
0–17	5	11	14	0	29	5	**64**
18–24	8	12	17	10	1	9	**57**
25–34	11	17	6	4	0	8	**46**
35–44	4	7	12	2	0	10	**35**
45–54	4	11	10	1	0	6	**32**
55–64	0	3	2	2	0	2	**9**
65–74	1	0	0	0	0	0	**1**
Totalt	**33**	**61**	**61**	**19**	**30**	**40**	**244**

Tabell 15. *Brottsoffrens ålder, brottsplats*

5. Avslutning

Den här rapporten har använt en fullständig förteckning över hatbrottsmarkerade polisanmälningar i Sverige för att undersöka mönster och struktur i den främlingsfientliga våldsbrottsligheten mellan 2009 och 2022. Resultaten visar på en övergripande nivå att våldet tar sig många olika uttryck, utspelar sig i varierande miljöer och involverar en mångfald av både offer och gärningspersoner. I flera avseenden påminner det om den opolitiska våldsbrottsligheten; det är i stor utsträckning lokaliserat till stadskärnor, sker nattetid och i krogmiljöer, och utövas framför allt av och mot unga män. Detta utgör i sig ett viktigt bidrag till en forskningslitteratur som hittills huvudsakligen fokuserat på det främlingsfientliga våldets mest extrema former. För varje Peter Mangs eller Anton Lundin Pettersson finns otaliga andra våldsdåd som, trots ideologiska motiv, utspelar sig i betydligt mer vardagliga sammanhang.

Samtidigt visar rapporten att det anmälda främlingsfientliga våldet på vissa punkter skiljer sig från andra våldsbrott utan hatbrottsmotiv. Inte minst tenderar den främlingsfientliga våldsbrottsligheten att påverkas kraftigare av större samhällshändelser. Detta mönster är särskilt tydligt under den så kallade flyktingmottagandekrisen 2015–2016, då den polisanmälda brottsligheten når sin högsta nivå under hela den fjortonåriga studieperioden. Dessa resultat ligger i linje med tidigare forskning.

Utöver denna övergripande tendens ser vi också tecken på kortare vågor av våld i direkt anslutning till särskilt uppmärksammade och ”chockerande” våldsdåd, där förövaren uppfattas som invandrare eller muslim. De tydligaste exemplen är ökningen av våldsbrott i efterdyningarna av Islamiska Statens attentat i Paris i november 2015, samt Rakhmat Akilovs terrordåd på Drottninggatan i april 2017. Dessa observationer behöver dock följas upp med mer omfattande och systematiska studier för att möjliggöra säkrare slutsatser om det främlingsfientliga våldets karaktär och utlösande mekanismer.

Rapporten möjliggör även en analys av hur det främlingsfientliga våldets sammansättning förändras under den studerade perioden. Gruppvåld har blivit allt ovanligare, andelen misshandelsfall har minskat till förmån för skadegörelse, gärningspersonerna har blivit äldre och våldet har i ökande grad förflyttats från nattliga krogmiljöer till en bredare uppsättning brottsplatser under dagtid. Dessa förändringar samverkar och sker nästintill linjärt över hela studieperioden.

Huruvida dessa förändringar faktiskt speglar en omstrukturering av våldsbrottsligheten måste dock prövas mot en alternativ tolkning: att mönstret är en effekt av två samverkande trender: [i] en generell minskning av alla former av främlingsfientligt våld, och [ii] en ökad anmälningsbenägenhet (eller registreringsbenägenhet hos polisen) för just det våld som sker i mer ”vardagliga” sammanhang. I så fall kan proportionerna mellan olika typer av våld i själva verket varit relativt konstanta, som andelar av en övergripande nedåtgående brottstrend. Den observerade ökningen av exempelvis brott på dagtid kan då spegla en ökad benägenhet att anmäla just denna typ av

händelser. Ett argument till stöd för denna tolkning är att den generella toleransen för våld har minskat i samhället, vilket i sin tur kan ha lett till att fler våldshandlingar anmäls. Ett exempel är de skärpta riktlinjer som ålagts skolor att anmäla alla former av våld.

Samtidigt väcker denna tolkning frågor. Om benägenheten att anmäla har ökat generellt, varför ser vi då inte samma trend vad gäller våld i nattliga nöjesmiljöer? Det är också värt att påminna om att vi i urvalet av denna studie redan exkluderar fall där gärningsperson och offer har en relation sedan tidigare – en kategori som sannolikt är mer känslig för förändringar i våldstolerans. Vad gäller eventuella förändringar i polisens registreringsbenägenhet så har vi redan konstaterat att det skett utbildningsinsatser under undersökningsperioden, vilket kan ha påverkat både benägenheten och precisionen i att klassificera brott som hatbrott. Det är dock oklart varför en sådan förändring inte också skulle ha omfattat alla typer av brottssituationer.

Det som däremot talar för att de observerade trenderna vi ser i materialet återspeglar verkliga förändringar i den främlingsfientliga våldsbrottsligheten är att de sammanfaller med etablerade tolkningar av främlingsfientlighetens bredare utveckling i Sverige. Som beskrivs i det historiska kapitlet har främlingsfientligheten å ena sidan kommit att koncentrerats i ett mindre antal, mer centraliserade och mindre våldsamma organisationer. Samtidigt har den rasistiska subkulturella miljön försvagats kraftigt, till förmån för löst sammansatta onlinegemenskaper. Detta sammanfaller med att främlingsfientliga åsikter, i takt med Sverigedemokraternas framgångar och en alltmer invandringskritisk politisk mittfåra, blivit både mer närvarande och mer intensiva i det offentliga samtalet.

Normaliseringen av främlingsfientligheten speglas därmed i att det främlingsfientliga våldet i allt högre grad integreras i vardagliga situationer. Detta är ytterst problematiskt ur ett brottsförebyggandeperspektiv, eftersom våldet i dessa fall ofta saknar tydliga avsändare och inte tycks styras av förutsägbara strategiska hänsyn. I stället pekar utvecklingen på vikten av att uppmärksamma sambandet mellan den ickevåldsamma främlingsfientligheten och det fysiska våld som ständigt drabbar människor i deras vardag. En sådan tolkning är inte unik för Sverige, men vårt material ger möjlighet att göra den med starkare empirisk täckning än vad som varit möjligt i de flesta tidigare studier.

Att vår undersökningsperiod sträcker sig från 2009 till 2022 innebär givetvis vissa begränsningar. Som vi tidigare påpekat har vi inte kunnat se någon effekt av Rysslands invasionskrig i Ukraina – och den efterföljande flyktingvågen – på det främlingsfientliga våldet i Sverige. Det är möjligt att denna händelse skulle lämnat synliga spår om undersökningsperioden varit längre. Inte heller de potentiella konsekvenserna av den eskalerade konflikten efter Hamas angrepp i Israel och de efterföljande israeliska invasionerna av Gaza och Västbanken från och med oktober 2023 kan fångas upp i denna rapport. På samma sätt finns det skäl att anta att mönstret sett annorlunda ut om vi i stället undersökt en tidigare tidsperiod. Det material vi har ger visst stöd för

att en våldsvåg liknande den under 2015–2016 kan ha uppstått i anslutning till den stora invandringen från i synnerhet Somalia och Irak under de sista åren på 00-talet. Det skulle i så fall kunna ge ytterligare ledtrådar till varför vi ser en svag men långvarig nedgång i antalet anmälda fall.

Även relationen mellan våldet och yttre händelser påverkas av avgränsningen i tid. Vi saknar ett storskaligt dataset om våldets karaktär före den radikalnationalistiska rörelsen fick sitt parlamentariska genombrott i svensk politik, innan nynazistiska grupperingar började anamma mer strategiska förhållningssätt till det politiska våldet, och innan skinnskallegängen försvann från gatorna. Samtidigt finns tecken på att vissa av dessa former är på väg tillbaka. Den antirasistiska stiftelsen *Expo* menar sig se en framväxt av mer organiserade och våldsamma miljöer i skärningspunkten mellan gatan och sociala medier, såsom koordinerade kampsportsklubbar och så kallade ”pedofiljägare” (Expo 2023, 2025).

Vi har inte heller kunnat analysera vilken effekt Tidöavtalet – och därmed Sverigedemokraternas slutliga genombrott i rikspolitiken – kan ha haft på förekomsten av främlingsfientligt våld. Medan vissa bedömare menar att våldet därmed bör *minska,* eftersom främlingsfientliga krav i högre utsträckning ges politiskt gehör och behovet av utomparlamentariska agerande minskar, framhåller andra risken för att en sådan politisk utveckling bidrar till att legitimera främlingsfientlighet i bredare bemärkelse (Koopmans, m.fl. 2005; Ravndal 2018; Dagan & Chenoweth 2020). Vad som faktiskt hänt – och kommer att hända – återstår att se.

Om författarna

Måns Lundstedt är fil.dr i sociologi och statsvetenskap och postdoktor vid Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet. Hans forskning kretsar bland annat kring sociala rörelser och kollektiv handling i lokalsamhället, mobilisering kring flyktingmottagande, samt hatbrott och andra typer av politiskt motiverat våld.

Anton Törnberg är docent i sociologi och lektor vid Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet. Anton leder forskningsprojektet *Politiskt motiverad brottslighet mot immigranter i Sverige: när, var, hur?* (VR 2022-05487). Hans forskning kretsar huvudsakligen kring onlineradikalisering och betydelsen av internet för politiskt motiverat våld.

Victoria Vallström är masterstudent och biträdande forskare vid Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet. Med en bakgrund inom datavetenskap kombinerar hon teknisk expertis med sociologisk forskning genom användning av datadrivna metoder och programmatiska angreppssätt.

Mattias Wahlström är professor i sociologi och viceprefekt vid Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet. Han forskar om sociala rörelser, politiska protester, politiskt motiverat våld och repression.

Vi riktar ett varmt tack till Polismyndigheten för det omfattande arbetet med att ta fram materialet som används i studien.

Vi tackar också Vetenskapsrådet (VR) för finansiering för forskningsprojektet *Politiskt motiverad brottslighet mot immigranter i Sverige: när, var, hur?* (VR 2022-05487). Projektet har genomgått godkänd etikprövning.

Tack till Oskar Engdahl som granskat rapporten och andra medverkande på seminariet vid Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet, där rapporten presenterades.

6. Referenser

Andersson, M., Ivert, A-K. & Mellgren, C. (2017). When there is more than one motive. A study on self-reported hate crime victimization among Swedish university students. *International review of victimology*, 24(1): 67–81.

Andersson, M. & Mellgren, C. (2016). Consequences of bias-motivated victimization among Swedish university students with an immigrant or minority background. *Irish journal of sociology*, 24: 226–250.

Asal, V., Deloughery, K. & King, R. (2012). Close cousins or distant relatives? The relationship between terrorism and hate crime. *Crime and delinquency*, 58(5): 663-668.

Atak, K. (2020). 'Inappropriate but not crime'? Policing racial hatred in Sweden. *Nordic journal of criminology,* 21(1): 32–48.

Benček, D. & Strasheim, J. (2016). Refugees welcome? A dataset on anti-refugee violence in Germany. *Research & politics* 3(4): 1–11.

Bjørgo, T. (1997). *Racist and right-wing violence in Scandinavia. Patterns, perpetrators and responses*. Oslo: Tano Aschehough.

Bjørgo, T. & Ravndal, J. A. (2020). Why the Nordic Resistance Movement restrains its use of violence. *Perspectives on terrorism*, *14*(6): 37–48.

Borell, K. & Gerdner, A. (2010). Motstånd och stöd. En studie av svenska muslimska församlingar. *Sociologisk forskning,* 47(4): 31–43.

Braun (2011). The diffusion of racist violence in the Netherlands. Discourse and distance. *Journal of peace research*, 48(6): 753–766.

Craig-Henderson, K. & Sloan, L.R. (2003). After the hate. Helping psychologists help victims of racist hate crime. *Clinical psychology: Science and practice*, 10(4): 481–490.

Dagan, L. & Chenoweth, E. (2020). Threat, emboldenment, or both? The effects of political power on violent hate crimes. *Criminology,* 58(4): 714–746.

Demker, M. (2016). *Sverige åt svenskarna.* Stockholm: Atlas.

Demker, M. (2017). Ökat motstånd mot flyktingmottagning och invandrares religionsfrihet. Ss. 475–488 i U. Andersson, J. Ohlsson, H. Oscarsson, & M. Oskarsson (red.). *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet.

Demker, M. (2023). De övertygade och de ljumma. Flyktingopinion, partianhängarskap och värderingar. Ss. 361–374 i U. Andersson, P. Öhberg, A. Carlander, J. Martinsson & N. Theorin (red.). *Ovisshetens tid.* Göteborg: SOM-institutet.

Díaz-Faes, D. & Pereda, N. (2020). Is there such a thing as a hate crime paradigm? An integrative review of bias-motivated violent victimization and offending, its effects and underlying mechanisms. *Trauma, violence, & abuse*, 23(3): 938–952.

Dir. 2024:91. *Ett nationellt tiggeriförbud.*

DS 2014:8. *Den mörka och okända historien. Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet.* Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

Eksten, A. (2009). Misshandel mellan obekanta. Kan fler brott klaras upp? *BRÅ rapport 2009:1.*

Emilsson, H. (2020). Continuity or change? The impact of the refugee crisis on Swedish political parties' migration policy preferences. Ss. 99–121 i M. Fingerle & R. Wink (red.). *Forced migration and resilience. Conceptual issues and empirical results*. Wiesbaden: Springer.

Engdahl, O. (2023). *Brottsligheten kartlagd. Källor, metoder och utvecklingstendenser i det samtida Sverige.* Lund: Studentlitteratur.
Enstad, J.D. (2017). *Antisemitic violence in Europe, 2005-2015. Exposure and perpetrators in France, UK, Germany, Sweden, Denmark and Russia.* Oslo: C-Rex.
Enstad, J.D. (2025). Facing antisemitism in Europe. Individual and country-level predictors of Jews' victimization and fear across twelve countries. *Social forces,* 103(3): 1186–1209.
Ericsson, M. (2017). 'Såsom det brukas med tattare.' Kollektivt våld mot familjer utpekade som tattare eller zigenare 1872–1955. *Historisk tidskrift,* 137(1): 37–63.
Ericsson, M. (2024). *Historisk forskning om rasism och främlingsfientlighet i Sverige.* Andra upplagan. Stockholm: Forum för levande historia.
Expo (2023). *Svensk rasideologisk miljö 2023. En ny våldsam generation högerextremism i tider av kris.* Stockholm: Expo.
Expo (2025). *Svensk rasideologisk miljö 2024. Normaliserade idéer, extrema metoder.* Stockholm: Expo.
Forselius, N. & Westerberg, S. (2019). Hatbrott 2018. Statistik över polisanmälda brott med identifierade hatbrottsmotiv. *BRÅ rapport 2019:13.*
Frenzel, A. (2020). Självrapporterad utsatthet för hatbrott. Analys utifrån Nationella trygghetsundersökningen, Politikernas trygghetsundersökning och Skolundersökningen om brott. *BRÅ Rapport 2020:14.*
Gardell, M. (2010). *Islamofobi.* Stockholm: Leopard.
Gardell, M. (2015). *Raskrigaren. Seriemördaren Peter Mangs.* Stockholm: Ordfront.
Gardell, M. (2018). *Moskéers och muslimska församlingars utsatthet och säkerhet I Sverige 2018*. Uppsala: Centrum för mångvetenskaplig forskning om rasism vid Uppsala universitet.
Garratt, L., Haynes, A. & Schweppe, J. (2024). 'I felt ... caged'. Victims of hate crime and their negotiation of space. *Criminology & criminal justice*. Onlinepublicering.
Gray, C. & Hansen, K. (2021). Did Covid-19 lead to an increase in hate crimes toward Chinese people in London? *Journal of contemporary criminal justice,* 37(4): 569–588.
Green, D. P., Strolovitch, D. Z. & Wong, J. S. (1998). Defended neighborhoods, integration, and racially motivated crime. *American journal of sociology*, *104*(2): 372–403.
Hagerlid, M. (2022). Discursive constructions of race and gender in racial hate crime targeting women in Sweden. *NORA*, 31(1): 49–61.
Hagerlid, M. & Granström, G. (2023). Hate crime investigation and sentencing in Sweden. What have we learned in the past 20 Years? *European journal on criminal policy and research.* Onlinepublicering.
Han, S., Riddell, J.R. & Piquero, A.R. (2022). Anti-Asian American hate crimes spike during the early stages of the Covid-19 pandemic. *Journal of interpersonal violence,* 38(3–4): 3513–3533.
Hübinette, T. (2021). *Svensk rasism under efterkrigstiden. Rasdiskussioner och rasfrågor i Sverige 1944–1977.* Stockholm: Carlssons.
Jensen, M., Yates, E. & Kane, S. (2020). Motivations and characteristics of hate crime offenders. *START research brief.*

Jernbro, C. & Nilsson, F. (2016). *Från förväntan till lång väntan. En studie om hot- och riskbilden på asylboenden.* Stockholm: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.
Johansson, C. (2004). *Välkomna till Sverige? Svenska migrationspolitiska diskurser under 1900-talets andra hälft*. Malmö: Bokbox.
Jäckle, S., & König, P. D. (2019). Drei jahre anschläge auf flüchtlinge in Deutschland –welche faktoren erklären ihre räumliche und zeitliche vVerteilung? *Kölner zeitschrift für soziologie und sozialpsychologie*, 71: 623–649.
Katzin, M. & Rudberg, P. (2024). Konsekvenser av den 7 oktober för judar i Sverige. Tankar, emotioner och reflektioner. Ss. 18–42 i Mattsson, C., Anderson Malmroos, R. & Sager, M. (red.). Antisemitism i Sverige efter 7 oktober: Upplevelser och konsekvenser. *Segerstedtinstitutets rapportserie nr. 13.*
Koehler, D. (2018). Recent trends in German right-wing violence and terrorism. What are the contextual factors behind 'hive terrorism'? *Perspectives on terrorism,* 12(6): 72–88.
Koopmans, R. (1996). Explaining the rise of racist and extreme right violence in Western Europe. Grievances or opportunities? *European journal of political research*, 30: 185–216.
Koopmans, R., Statham, P., Giugni, M. & Passy, F. (2005). *Contested citizenship. immigration and cultural diversity in Europe.* Minneapolis: University of Minnesota press.
LaFreniere Tamez, H. D., Anastasio, N. & Perliger, A. (2023). Explaining the rise of antisemitism in the United States. *Studies in conflict & terrorism,* onlinepublicering.
Larsson, G. & Stjernholm, S. (2016). Islamophobia in Sweden. Muslim advocacy and hate-crime statistics. Ss. 153–166 i D. Pratt & R. Woodlock (red.). *Fear of Muslims? International perspectives on Islamophobia.* Frankfurt am Main: Springer.
Listerborn, C. (2011). Den våldsamma integreringen. Muslimska kvinnor i offentliga rum. Ss. 287–328 i C. Listerborn, I. Molina & D. Mulinari (red.). *Våldets topografier. Betraktelser över makt och motstånd.* Stockholm: Atlas.
Lundgren, J. & Lejonstad, A. (2023). Polisanmälda hatbrott 2022. En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen. *BRÅ rapport 2023:16.*
Lundstedt, M. (2024a). *Pathways to violence against migrants. Time, space and far-right violence in Sweden 2012–2017*. London: Routledge.
Lundstedt, M. (2024b). The privatization of protest. Demobilization and the emergence of political violence in the aftermath of local protest campaigns. *Societá mutamento politica,* 15(29): 37–48.
Lundstedt, M. & Bosi, L. (2022). *Political ciolence*. I M. Grasso & M. Giugni (red.). *Elgar encyclopedia of political sociology*. Cheltenham: Edward Elgar publishing
Lundstedt, M. & Törnberg, A. (2024). The diversification of contentious performances in anti-migrant violence. Paper presenterat vid ESA General conference 2024, Porto, Portugal, 27–30 augusti 2024.
Lööw, H. (1993). The cult of violence. The Swedish racist counterculture. Ss. 62–79 i T. Bjørgo & R. Witte (red.). *Racist violence in Europe*. New York: St. Martin's press.

Lööw, H. (1995). Racist violence and criminal behaviour in Sweden. Myths and reality. *Terrorism and political violence,* 7(1): 119–161.
Lööw, H. (2000). Nazismen i Sverige 1980–1999. Stockholm: Ordfront.
Lööw, H. (2004). *Nazismen i Sverige 1924–1979.* Stockholm: Ordfront.
Lööw, H. (2015). *Nazismen i Sverige 2000–2014.* Stockholm: Ordfront.
Lööw, H. (2017). I gränslandet - symbiosen mellan det organiserade och det oorganiserade. Ss. 21–86 i M. Gardell, H. Lööw, & M. Dahlberg-Grundberg (red.). *Den ensamme terroristen? Om lone wolves, näthat och brinnande flyktingförläggningar*. Stockholm: Ordfront.
Lööw, H. & Poletti Lundström, T. (2025). Den radikalnationalistiska rörelsen. Ss. 221–239 i J. Jämte, M. Lundstedt & M. Wennerhag (red.). *Sociala rörelser i Sverige. Politiska protester och aktivism från 1945 till idag.* Lund: Studentlitteratur.
Mattson, C., & Johansson, T. (2023). Neo-Nazi violence and ideology. Changing attitudes toward violence in Sweden's skinhead and post-skinhead eras. *Terrorism & political violence,* 35(1): 104–117.
McVeigh, R., Welch, M. R., & Bjarnasson, T. (2003). Hate crime reporting as a successful social movement outcome. *American sociological review*, 68(6), 843–867.
Mellgren, C. (2016). University students' support to penalty enhancement for hate crime. *Journal of scandinavian studies in criminology and crime prevention*, 17(2): 185–202.
Mellgren, C., Andersson, M. & Ivert, A-K (2017). For whom does hate crime hurt more? A comparison of consequences of victimization across motives and crime types. *Journal of interpersonal violence,* 36(3–4): 1512–1536.
Mills, C. E., Freilich, J. D. & Chermak, S. M. (2017). Extreme hatred. Revisiting the hate crime and terrorism relationship to determine whether they are 'close cousins' or 'distant relatives'. *Crime & delinquency*, 63(10): 1191–1223.
Molarin, A. & Frenzel, A. (2010). Hatbrott 2009. Statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv. *BRÅ rapport 2010:12.*
Mångkulturellt centrum (2014). *Afrofobi. En kunskapsöversikt över afrosvenskars situation i dagens Sverige.* Tumba: Mångkulturellt centrum.
NOA & Säpo (2015). *Lägesbild med beskrivning och analys gällande bränder mot asylboenden relaterat till ensamagerande våldsverkare som potentiell aktör*. Stockholm: Polisens nationella operativa avdelning.
Nordén, E. & Strid, Å. (2021). Anmälningsbenägenhet vid fyra typer av brott. En statistisk analys av skillnader i anmälningsbenägenhet. *BRÅ kortanalys 1/2021.*
Olseryd, J. (2014). Tid för brott. Under vilken tid på året och dygnet sker flest fall av anmälda misshandel, hot, rån och inbrott? *BRÅ kortanalys.*
Olseryd, J. Wallin, L. & Repo, A. (2021). Islamofobiska hatbrott. *BRÅ rapport 2021:3.*
Persdotter, M. (2019). *Free to move along. On the urbanisation of cross-border mobility controls.* Malmö: Malmö Universitet.
Piatkwoskà, S.J. (2016). Subnational predictors of racially motivated crime. A cross-national multilevel analysis. *International criminal justice review,* 26(3): 237–258.

Piatkwoskà, S.J. & Hövermann, A. (2018). A Culture of hostility and crime motivated by bias. A cross-national multilevel analysis of structural influences. *International criminal justice review,* 29(2): 141–167.
Rauhut, D. (2014). I moder Sveas öppna famn. Flyktinginvandringar 1945–1970. Stockholm: Carlssons bokförlag.
Ravndal, J.A. (2018). Right-wing terrorism and militancy in the nordic countries. A comparative case study. *Terrorism and political violence,* 30(5): 772–792.
Ravndal, J.A., Tandberg, C., Sessolo, S., Jupskås, A.R. & Bjørgo, T. (2024). *RTV trend report 2023. Right-wing terrorism and violence in Western Europe, 1990–2022.* Oslo: C-Rex.
Riksrevisionen (2017). Lärdomar av flyktingsituationen hösten 2015. *RiR 2017:4.* Stockholm: Riksrevisionen.
Roxell, L. (2011). Hate, threats, and violence. A register study of persons suspected of hate crime. *Journal of scandinavian studies in criminology and crime prevention,* 12(2): 198–215.
Scheuerman, H.L., Parris, C.L., Faupel, A.H. & Werum, R. (2019). State-level determinants of hate crime reporting. Examining the impact of structural and social movement influences. *Law & policy,* 42(1): 31–55.
Selling, J. (2014). *Svensk antiziganism. Fördomens kontinuitet och förändringens förutsättningar.* Ormaryd: Östkultur.
Sixtensson, J. (2009). *Hemma och främmande i staden. Kvinnor med slöja berättar*. Malmö: Malmö högskola.
Strid, Å. (2023). Gärningspersonens kön, ålder och relation till den utsatta vid misshandel, hot, sexualbrott och personrån. *BRÅ kortanalys* 5.
Svanberg, I. & Tydén, M. (1992). *Invandring. En svensk kulturhistoria.* Stockholm: Gidlunds.
Teitelbaum, B. (2017). *Lions of the North. Sounds of the new Nordic nationalism*. Oxford: Oxford university press.
Törnberg, A., Wahlström, M., Lundstedt, M. & Ekbrand, H. (2023). Local conditions for anti-immigrant violence. A qualitative comparative analysis (QCA) of asylum housing attacks in Sweden. *Terrorism and political violence,* 35(6): 1353–1372.
Van Kesteren, J. (2016). Assessing the risk and prevalence of hate crime victimization in Western Europe. *International review of victimology*, 22(2): 139–160.
Wallengren, H. (2014). *Socialdemokrater möter invandrare. Arbetarrörelsen, invandrarna och främlingsfientligheten i Landskrona under efterkrigstiden*. Lund: Nordic Academic Press.
Wallengren, S., Hansson, E., Holmberg Milea, A. & Dandos, A. (2019). *'Gypsy, go Home!' Hatbrott mot romska EU-migranter i Malmös gatumiljö.* Malmö: Stadsmissionen Skåne.
Wallengren, S. & Mellgren, C. (2015). The role of visibility for a minority's exposure to (hate) crime and worry about crime. A study of the Traveller community. *International review of victimology,* 21(3): 303–319.
Wallengren, S. & Mellgren, C. (2021). Silent victims in the public eye. Socially vulnerable EU citizens' exposure to crime and its consequences. *Journal of interpersonal ciolence,* 36(3–4): 1739–1761.
Wallin, L. & Hradilova Selin, K. (2022). Afrofobiska hatbrott. *BRÅ rapport 2022:7.*

Warren-Gordon, K. & Rhineberger, G. (2021). The 'Trump effect' on hate crime reporting. Media coverage before and after the 2016 presidential election. *Journal of ethnicity in criminal justice,* 19(1): 25–45.
Wigerfelt, A. & Wigerfelt, B. (2016). Media images and experiences of being a Jew in the Swedish city of Malmö. *Sage open*, 6(1).
Wigerfelt, B. & Wigerfelt, A. (2015). Anti-gypsyism in Sweden. Romas' and Travellers´ experiences of bias-motivated crime. *International journal of criminology*.
Wigerfelt, B., Wigerfelt, A. & Kiiskinen, J. (2014). When colour matters. Policing and hate crime. *Social inclusion,* 2(1).
Willems, H., Eckert, R., Würtz, S. & Steinmetz, L. (1993). *Fremdenfeindliche gewalt. einstellungen, täter, konflikteskalation*. Opladen: Leske + Budrich.
Westerberg, S. & Faramarzi, A. I. (2018). Självrapporterad utsatthet för hatbrott. Analys utifrån Nationella trygghetsundersökningen 2006–2017. *BRÅ rapport 2018:10.*

7. Appendix

Brottskod med detaljerad beskrivning	
Försök, Förberedelse, stämpling mord eller dråp	
303	utan användning av skjutvapen mot kvinna/flicka
304	utan användning av skjutvapen mot man/pojke
329	utan användning av skjutvapen, mot man 18 år eller äldre, obekanta
9390	utan användning av skjutvapen, mot pojke under 18 år
307	med användning av skjutvapen mot kvinna/flicka
308	med användning av skjutvapen mot man/pojke
325	med användning av skjutvapen, mot kvinna 18 år eller äldre, obekanta
337	med användning av skjutvapen, mot man 18 år eller äldre, obekanta
9392	med användning av skjutvapen, mot pojke under 18 år
Fullbordat mord, dråp eller misshandel med dödlig utgång	
310	utan användning av skjutvapen mot kvinna/flicka
311	utan användning av skjutvapen mot man/pojke
312	med användning av skjutvapen mot kvinna/flicka
313	med användning av skjutvapen mot man/pojke
Misshandel - ej grov, annat än grov	
355	mot kvinna 18 år eller äldre, obekant med offret, utomhus
365	mot kvinna 18 år eller äldre, obekant med offret, inomhus
9301	mot flicka 0–6 år, obekant med offret, utomhus
9305	mot flicka 0–6 år, obekant med offret, inomhus
9309	mot flicka 7–14 år, obekant med offret, utomhus
9313	mot flicka 7–14 år, obekant med offret, inomhus
9317	mot flicka 15–17 år, obekant med offret, utomhus
9321	mot flicka 15–17 år, obekant med offret, inomhus
357	mot man 18 år eller äldre, obekant med offret, utomhus
367	mot man 18 år eller äldre, obekant med offret, inomhus
9303	mot pojke 0–6 år, obekant med offret, utomhus
9307	mot pojke 0–6 år, obekant med offret, inomhus
9311	mot pojke 7–14 år, obekant med offret, utomhus
9315	mot pojke 7–14 år, obekant med offret, inomhus
9319	mot pojke 15–17 år, obekant med offret, utomhus
9323	mot pojke 15–17 år, obekant med offret, inomhus
Grov misshandel - Obekant med offret	
375	mot kvinna 18 år eller äldre, obekant med offret, utomhus
385	mot kvinna 18 år eller äldre, obekant med offret, inomhus
9333	mot flicka 7–14 år, obekant med offret, utomhus
9341	mot flicka 15–17 år, obekant med offret, utomhus
9345	mot flicka 15–17 år, obekant med offret, inomhus
377	mot man 18 år eller äldre, obekant med offret, utomhus
387	mot man 18 år eller äldre, obekant med offret, inomhus

9335	mot pojke 7–14 år, obekant med offret, utomhus
9343	mot pojke 15–17 år, obekant med offret, utomhus
9347	mot pojke 15–17 år, obekant med offret, inomhus
Terroristbrott	
7002	Terroristbrott
7006	Stämpling till terroristbrott
7008	Offentlig uppmaning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet
Skadegörelse, Mordbrand, Allmänfarlig ödeläggelse	
1202	Skadegörelse, genom brand, även på motorfordon
1203	Skadegörelse, annan skadegörelse, ej klotter
1205	Skadegörelse, mot stat, kommun, landsting, ej klotter
1210	Skadegörelse, genom brand (ej på motorfordon)
1212	Annan skadegörelse (ej klotter)
1301	Mordbrand inkl. grov
1303	Allmänfarlig vårdslöshet, annan allmänfarlig vårdslöshet
1304	Övriga brott mot 13 kap., allmänfarlig ödeläggelse, sabotage inkl. grovt, kapning, sjö- eller luftfartssabotage, flygplatssabotage, underlåtenhet att avvärja allmän fara
1308	Allmänfarlig ödeläggelse, genom sprängning
1309	Allmänfarlig ödeläggelse, ej genom sprängning

*18 relevanta brottskategorier är inte listade då de hade 0 fall

Tabell A1. *Inkluderade brottskoder med detaljerad beskrivning*

	Exkluderade
413	Olaga hot mot grupp
414	Ofredande mot grupp
459	Olaga hot mot grupp, ej internetrelaterat
1804	Olovlig kårverksamhet
4007	Vapenlagen, olaga innehav av pistol, revolver eller kulsprutepistol
4008	Vapenlagen, olaga innehav av jaktvapen
4009	Vapenlagen, olaga innehav av annat vapen
4023	Olaga innehav av knivar m.m. på allmän plats, överlåtelse eller saluhållande av knivar m.m.
4073	Vapenbrott; innehav av pistol, revolver eller kulsprutepistol
4074	Grovt vapenbrott, synnerligen grovt vapenbrott; innehav av pistol, revolver eller kulsprutepistol
4075	Vapenbrott; innehav av jaktvapen
4076	Grovt vapenbrott, synnerligen grovt vapenbrott; innehav av jaktvapen
4077	Vapenbrott; innehav av annat vapen
4078	Grovt vapenbrott, synnerligen grovt vapenbrott; innehav av annat vapen
4081	Annat brott mot vapenlagen
7005	Förberedelse till terroristbrott, ej genom finansiering

Tabell A2. *Exkluderade brottskoder*

Typ av brottsplats	Saknad	Improviserad	Planerad
Asyl/migrant/flykting boende	6,56	-2,31	-5,10
Grannskap	1,73	-1,66	-0,24
Offentlig Plats	-5,58	2,59	3,69
Religiösa byggnader/ Etniska föreningslokaler	4,60	-1,56	-3,64
Restaurant, Bar	-3,23	0,65	3,03
Skolan	1,08	-2,01	0,86
Butik	-2,98	1,62	1,71
Transport/Kollektivtrafik	-4,64	3,19	1,99

Tabell A3. *Analys av residualer, brottsplats och grad av improvisation*

Not om automatisk datahantering

Data består av 13,162 PDF-filer med polisanmälningar markerade för hatbrott, för de relevanta brottskoderna. Filformaten är två huvudsakliga format: 2022–2018 och 2018–2009, då polisen genomförde ett formatbyte i mitten av 2018. För att omvandla dessa PDF-filer till en hanterbar databas användes Python-skript för att extrahera och strukturera data i ett Excel-ark, där varje rad representerade en anmälan. Varje rad innehöll kolumner med data från rapportens standardfält, såsom DNR-nummer, brottskod, brottsort, brottstid och anmälans fallbeskrivning, samt en kolumn med all text från hela anmälan.

Under den manuella kodningen identifierades återkommande mönster i rapporterna, vilket möjliggjorde programmatisk identifiering genom nyckelordssökningar i anmälningstexten. Genom att iterativt lägga till nyckelord och kontinuerligt köra Python-skript skapades nya kolumner, exempelvis för uttalat motiv, där främlingsfientliga uttalanden som "stick från vårt land" eller "svartskalle" identifierades. Även nyckelord som indikerar andra typer av hatbrott, såsom homofobiska, organiserades i separata kolumner. Denna metod effektiviserade den manuella kodningen genom att underlätta identifiering av främlingsfientligt hatbrott och tydligt avgränsa relevanta från irrelevanta fall.

Enligt samma nyckelordslogik som ovan, med iterativt tillägg av nyckelord baserat på insikter från den manuella kodningen och upprepad körning av Python-skript på data, kunde plats/miljö, våldsrepertoar och vapentyp systematiskt identifieras för fallen.

Nyckelordslogiken användes även för en initial identifiering av gärningspersoners kön och antal. Slutlig kodning för dessa variabler utfördes dock manuellt, eftersom data ofta var osäker. Exempelvis kunde "gärningsman" avse en kvinna, och uppgifter om kön och antal gälla både offer och gärningspersoner.